

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง :
กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

นางสาวภาวดี ศรีมุกดา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีการศึกษา 2545
ISBN : 974-373-187-3
ลิขสิทธิ์เป็นของสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

**Factors Affecting the Self Reliant
Economic Community :
A Case Study of Samut Sakhon
Province**

Miss. Pawadee Srimukda

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Master of Arts (Social Sciences for
Development)
at Rajabhat Institute Bansomdej Chaopraya
Academic Year 2002**

ISBN : 974-373-187-3

วิทยานิพนธ์	ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง :
	กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร
โดย	นางสาวภาวดี ศรีมุกดา
สาขาวิชา	สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ.ดร.สัญญา สัญญาวิวัฒน์
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ดร.สมชัย ชินะตระกูล
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ดร.ทวิช บุญธิรัมย์

บัณฑิตวิทยาลัยสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ นันทา วิทวุฒิกัต)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ .....

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. สายหยุด จำปาทอง)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สัญญา สัญญาวิวัฒน์)

.....กรรมการ
(ดร. สมชัย ชินะตระกูล)

.....กรรมการ
(ดร. ทวิช บุญธิรัมย์)

.....กรรมการและเลขานุการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมชาย พรหมสุวรรณ)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

Pawadee Srimukda. (2002). Factors Affecting the Self Reliant Economic Community :

A Case Study of Samut Sakhon Province, M.A. Thesis

Bangkok : Graduate School, Rajabhat Institute

Bansomdejchaophraya Advisory committee : Assoc. Prof.

Dr. Sunya Sunyavivat Dr. Somchai Shinatrakool Dr.

Tawit Bunthirasmi

The purpose of the study were (1) to study the level of the Self Reliant Economic Community (2) to study the factors affecting the Self Reliant Economic Community (3) to search for the best way to improve the Self Reliant Economic Community in Samut Sakhon province.

The sample for the study consisted of 244 household heads of three districts one sub-district per districts and one village per sub-district in Samut Sakhon province. The instrument used for data collection was questionnaire with 3 parts and the data were analyzed by using the mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient and stepwise multiple regression analysis, at the statistic significance of 0.05.

Results of the study were :

1. The level of the Self Reliant Economic Community was agreeable at high level.

2. Two significant predictors of Self Reliant Economic Community were mental and management factors in combination accounted for 35.40% of total variance, $R=0.595$

The prediction equations in forms of raw scores and standard scores were :

$$\begin{aligned}\hat{Y} &= 2.169 + 0.306X_4 + 0.154X_7 \text{ and} \\ \hat{Z} &= 0.348X_4 + 0.325X_7\end{aligned}$$

3. The positive relationship factors with the Self Reliant Economic Community in Samut Sakhon Province were participation, social, resource, economics, and technology of local intellectual factors.

ค

ภาวดี ศรีมุกดา. (2545) ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง :
กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต กรุงเทพมหานคร :
บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา คณะกรรมการควบคุม
รศ. ดร. สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ดร. สมชัย ชินะตระกูล ดร. ทวิช บุญอิทธิศรี

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
(2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (3) เพื่อการแสวงหาแนว
ทางการปรับปรุงหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นหัวหน้าครอบครัวในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น
244 คน จาก 3 อำเภอ อำเภอละ 1 ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่ง
แบ่งออกเป็น 3 ตอน และนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถอยพหุคูณแบบขั้นบันได ที่ระดับความมี
นัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีค่าอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกตัวชี้วัด
2. ตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพในการทำนายแนวโน้ม การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
ในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านการจัดการ มีอำนาจทำนายร้อยละ 35.40
สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณมีค่าเท่ากับ 0.595 ได้สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนน
มาตรฐาน ดังนี้

$$\begin{aligned}\hat{Y} &= 2.169 + 0.306X_4 + 0.154X_7 \text{ และ} \\ \hat{Z} &= 0.348X_4 + 0.325X_7\end{aligned}$$

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านสังคม ปัจจัยด้านทรัพยากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น

กิตติกรรมประกาศ

กระบวนการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นกระบวนการหล่อหลอมและกล่อมเกล้าให้ผู้ดำเนินการวิจัยได้พบวิธีการแก้ไขปัญหาและค้นพบคำตอบได้ด้วยตนเอง ซึ่งนำมาสู่การวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการศึกษาอันเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความมานะ พยายาม และความอุตสาหะทุ่มเท ซึ่งผลสำเร็จที่ได้รับในครั้งนี้มีคุณค่าและประโยชน์อย่างยิ่งเพราะได้เรียนรู้ถึงการครองตนครองคนและครองงาน ได้ค้นพบความเป็นจริงแห่งองค์ความรู้ในสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาอย่างชัดเจน ก้าวแต่ละก้าวที่ได้เริ่มต้นจนไปสู่จุดหมายปลายทางที่ทุกคนรอบข้างหวังและรอคอยในวันแห่งความสำเร็จ ข้าพเจ้าขออ้อมระลึกถึงและขอขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงในความเมตตาของรองศาสตราจารย์ ดร.สัณญา สัณญาวิวัฒน์ ดร.สมชัย ชินะตระกูล และ ดร.ทวิช บุญธิรัศมี ที่กรุณาให้คำปรึกษาและชี้แนะในการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้จนประสบความสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอบพระคุณอย่างยิ่งในความกรุณาของ สุทธิพิทักษ์ศาสตราภิธาน ดร. เสรี พงศ์พิศ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุพิศวง ธรรมพันทก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ บุปผา เข้มประเสริฐ ที่เสียสละเวลาอันมีค่าในการตรวจสอบเครื่องมือและกรุณาให้คำแนะนำซึ่งทำให้เครื่องมือที่ได้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กราบขอบพระคุณคณาจารย์สาขาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาทุกๆ ท่านที่ได้สร้างและพัฒนาคนของชาติส่วนหนึ่งให้เป็นผู้รู้จัก เข้าใจ และนำหลักการพัฒนานั้นไปใช้กับชีวิตตนเองและครอบครัว

ขอบพระคุณประชาชนที่เกี่ยวข้องใน จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ หมู่ 2 ตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน ที่ให้ความร่วมมือและเอื้อประโยชน์ในการทดสอบเครื่องมือ โดยเฉพาะหัวหน้าครอบครัวผู้ตอบแบบสอบถามและผู้นำของหมู่ 2 ตำบลเจ็ดริ้ว อำเภอบ้านแพ้ว หมู่ 2 ตำบล บ้านเกาะ อำเภอเมือง หมู่ 6 ตำบลท่าเสา อำเภอกระทุ่มแบน ได้เสียสละเวลาอันมีค่า น้ำใจ ความห่วงใย ตลอดจนความเอื้ออาทรที่มีให้แก่ผู้วิจัยในขณะทำการเก็บข้อมูลอย่างดียิ่ง

ขอขอบพระคุณผู้มีอุปการะคุณ ผู้ให้ข้อมูล ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง คุณวิยะดา เรืองฤทธิ์ คุณกัลยาณี บุญส่ง คุณศุภณัฐ หาญเลิศประเสริฐ และ อาจารย์เยาวลักษณ์ ทองอุ่มใหญ่ ที่ช่วยเหลือและเป็นกำลังใจให้ผู้วิจัยได้ฟันฝ่าอุปสรรคจนไปสู่ความสำเร็จตามความหวังที่ตั้งไว้ ขอบพระคุณคุณลักษณและคุณชูชาติ จาละ ที่สนับสนุนค่าใช้จ่ายแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา ขอขอบพระคุณคุณสุนารี เครือวัลย์ คุณวิชิต วงศ์วิเศษลักษณ์ สมาชิกครอบครัวศรีมุกดา ทุกๆ คน ที่ให้โอกาส ส่งเสริมสนับสนุนศึกษาต่อในระดับปริญญาโท

สุดท้ายนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณค่าและคุณประโยชน์ของวิทยานิพนธ์เล่มนี้ให้แก่ บุพการี ครู อาจารย์ ผู้มีอุปการะคุณ ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ขอตอบแทนและทดแทนพระคุณด้วยคุณงามความดีที่เคยทำมา ขอมุ่งมั่นในการสร้างตน สังคม ด้วยหยาดเหงื่อแรงกายที่มีเพื่อชาติใช้หนี้ให้กับแผ่นดิน

ภาวดี ศรี

มุกดา

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ค	
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ		ง
กิตติกรรมประกาศ	ช	
สารบัญเรื่อง	ญ	
สารบัญตาราง	ท	
สารบัญแผนภาพ.....	ฒ	

บทที่ 1 บทนำ	1

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	
1	
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	
4	
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	
4	
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
1.5 สมมติฐานการวิจัย.....	
7	
1.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	
8	
1.7 ประโยชน์ของการวิจัย.....	8

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	

9	
1. แนวคิดหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	10
2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย.....	18
2.1 เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้าน	
เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	18
2.2 เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	21

2.3	ทรัพยากรกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	23
2.4	จิตใจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	28
2.5	สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	31
2.6	การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	38
2.7	การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง.....	40
3.	ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร.....	44

๓

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	53
3.1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	53
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	54
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	57
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
4.1 การวิเคราะห์สภาพปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร.....	58
4.2 การวิเคราะห์สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร.....	59
4.3 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร.....	60

ตารางที่ 10	ค่าระดับปัจจัยด้านเศรษฐกิจโดยรายละเอียด.....	90
ตารางที่ 11	ค่าระดับปัจจัยด้านทรัพยากรโดยรายละเอียด.....	91
ตารางที่ 12	ค่าระดับปัจจัยด้านจิตใจโดยรายละเอียด.....	91
ตารางที่ 13	ค่าระดับปัจจัยด้านสังคมโดยรายละเอียด.....	92
ตารางที่ 14	ค่าระดับปัจจัยที่ด้านการมีส่วนร่วมโดยรายละเอียด.....	92
ตารางที่ 15	ค่าระดับปัจจัยที่ด้านการจัดการโดยรายละเอียด.....	93
ตารางที่ 16	ค่าระดับครอบครัวมีความอบอุ่นโดยรายละเอียด.....	94
ตารางที่ 17	ค่าระดับเศรษฐกิจมีความสมดุลโดยรายละเอียด.....	94
ตารางที่ 18	ค่าระดับองค์กรชุมชนเข้มแข็งโดยรายละเอียด.....	95
ตารางที่ 19	ค่าระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน.....	95
ตารางที่ 20	แสดงอำนาจจำแนกรายชื่อของแบบสอบถาม.....	96
ตารางที่ 21	แสดงข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานจังหวัดสมุทรสาคร.....	111
ตารางที่ 22	แสดงระยะเวลาในการดำเนินงานการวิจัย.....	115

ผ

สารบัญแผนภาพ

หน้า

แผนภาพที่ 1	สรุปแนวคิดการวิจัย.....	52
แผนภาพที่ 2	แผนที่ตั้งหมู่บ้าน 2 ตำบลเจ็ดริ้ว.....	112
แผนภาพที่ 3	แผนที่ตั้งหมู่บ้าน 6 ตำบลท่าเสา.....	113
แผนภาพที่ 4	แผนที่ตั้งหมู่บ้าน 2 ตำบลบ้านเกาะ.....	114

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากปรากฏการณ์ปัญหาทางสังคมที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ ณ ขณะนี้ มิได้เป็นวิกฤติทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว หากแต่เป็นวิกฤติชาติที่ผสมผสานกับความล้มเหลวในการบริหารธุรกิจ ความล้มเหลวทางระบบการเมือง การบริหารราชการแผ่นดิน ความล้มเหลวทางระบบการศึกษา วัฒนธรรม การล่มสลายของครอบครัวภาคเกษตรกรรมและสังคมชนบท ตลอดจนการวิกฤติทางด้านจิตสำนึกและจิตวิญญาณปัจเจกชน ดังเช่นข่าวที่สะท้อนให้เห็นปรากฏการณ์วิกฤติทางสังคม ได้แก่ การฆ่าตัวตาย พระสงฆ์ล่องละเมิดทางเพศกับเด็กหญิงและสีกาภายในวัด พ่อข่มขืนลูก ครูข่มขืนลูกศิษย์ ตำรวจใช้บริการทางเพศกับเด็กหญิงอายุ 12 ขวบ นักศึกษาโสเภณี การข่มขืนเพื่อนนักเรียนด้วยกันของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ยังเยาว์วัย ปัญหาและปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นมานั้นเนื่องจากความครอบครัวยุคใหม่ ความอับจน จิตใจขาดสิ่งยึดเหนี่ยวไว้ศีลธรรม ชุมชนไม่เข้มแข็ง สังคมอ่อนแอ และขาดค่านิยมแห่งการยึดมั่นและยกย่องบุคคลที่ทำแต่คุณงามความดี การเสียสละเพื่อส่วนรวมอันเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีแก่ตนและครอบครัว เพราะการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นการเดินตามอารยธรรมชาติตะวันตกเพื่อความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัตถุ ไม่ได้มองที่รากฐานและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนชาติตน ทำให้ค่านิยมของคนในสังคมไทยไปติดอยู่กับการนับถือผู้มีเงินคือผู้มีอำนาจ และความต้องการมีชีวิตที่สุขสบายหรูหราแสวงหาความสุขอย่างไม่มีขอบเขต ด้วยการสร้างความร่ำรวยจากการแข่งขันการเอาตัวเอาเปรียบ ทุจริตคอร์รัปชั่น มุ่งแสวงหาผลประโยชน์และความมั่งคั่งให้กับตนเองโดยจิตใจปราศจากการนึกถึงความบาปบุญคุณโทษ ความเดือนร้อนทุกข์ยากของบุคคลอื่นซึ่งจะส่งผลกระทบไปสู่สังคมโดยรวมและประเทศชาติ การพัฒนาที่ผ่านมาจึงกลายเป็นการพัฒนาที่ “เศรษฐกิจดี สังคมมีปัญหา พัฒนาไม่ยั่งยืน”

ด้วยพระบารมีอันยิ่งใหญ่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันที่ทรงมีแก่พสกนิกรชาวไทยพระองค์ได้มีพระราชดำรัสชี้แนะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาวิกฤติทางสังคมและกอบกู้เศรษฐกิจที่สมบูรณ์แบบและสมสมัยในยุคโลกาภิวัตน์ และทุกระดับชั้นในโครงสร้างของสังคม เริ่มตั้งแต่ปัจเจกชน สู่ครอบครัว ชุมชน สังคม และความมั่นคงของประเทศ นั่นคือแนวทางในการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการพึ่งตนเอง ซึ่งเป็นทางสายกลางในการดำเนินชีวิตโดยยึดถือความพอเพียง พออยู่พอกิน หมายถึง ความพอประมาณในปัจจัย 4 สามารถอุ้มชูตนเองได้ มีข้าวปลาอาหารไว้เพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ตลอดทั้งปี

สามารถปลูกข้าว ปลูกผัก เลี้ยงเป็ด ไก่ ปลา ในพื้นที่ของตนเอง เพื่อเป็นการลดค่าใช้จ่าย ส่วนที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนแล้วจึงนำไปขายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ เพียงแค่นี้ทุกคนสามารถที่จะพึ่งตนเองได้ เศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นการวางรากฐานและสร้างความสมดุลให้กับชีวิตสังคมได้อย่างเข้มแข็งและมั่นคง กอปรกับนโยบายของรัฐบาลและแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 8 ที่ปรับเปลี่ยนกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไปที่ประชาชนเป็นศูนย์กลางแห่งการพัฒนา ซึ่งเน้นการพัฒนาคนโดยรอบด้านผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง การปกครอง โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ซึ่งต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศทั้งกาย ใจ ความคิด และสติปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

โครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยสำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541) เป็นนโยบายฟื้นฟูเศรษฐกิจทุกแขนงให้กลับฟื้นคืนสู่สภาวะปกติและพร้อมที่จะเป็นพลังผลักดันต่อการพัฒนาต่อไปในอนาคตอย่างเต็มศักยภาพ และเป็นนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจตกต่ำด้าน “ปากท้อง” โดยการนำพระราชดำรัสขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในเรื่อง “เศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจได้ทั้งทางเชิงคุณภาพและปริมาณ ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันในท้องถิ่น พร้อมทั้งการบูรณาการทรัพยากร สิ่งแวดล้อม บุคลากร แผนงานงบประมาณ และการปฏิบัติงานในระดับหมู่บ้าน จนกระทั่งมีการประเมินผลโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่จังหวัดได้พิจารณาคัดเลือกเป็นหมู่บ้านเป้าหมายที่ดำเนินการในปี 2543 ทั่วประเทศทุกจังหวัด ซึ่งเป้าหมายในการดำเนินงานทั้งสิ้น 6,965 หมู่บ้าน ในจังหวัดสมุทรสาครมี 3 อำเภอ จึงมีหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือก 3 หมู่บ้านด้วยกัน ซึ่งมีหลักการ แนวทาง และเกณฑ์ในการจัดการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่สอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบท (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2540 : 99-107) ประกอบด้วย หลักการ TERMS ซึ่งเป็นกรอบทฤษฎีที่ว่าด้วยการพึ่งตนเองด้านเทคโนโลยี (Technology : T) ด้านเศรษฐกิจ (Economic : E) ด้านทรัพยากร (Resource : R) ด้านจิตใจ (Mental : M) และด้านสังคม (Social : S) รวมทั้ง การมีส่วนร่วม และการจัดการ โดยเป็นผลงานการวิจัยของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2538 ได้ทำการศึกษาหารูปแบบการพัฒนาที่ได้ผลซึ่งเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ภายใต้กรอบทฤษฎีทางสังคม ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่และทฤษฎีระบบ โดยการนำวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์มาบูรณาการให้เป็นสหวิทยาการที่ครอบคลุมทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมศาสตร์และการพัฒนาไว้ด้วยกัน

สาเหตุของการทำวิจัยครั้งนี้ สืบเนื่องจากปรากฏการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจ และสังคมตามแผนนโยบายการพัฒนาประเทศทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา และกระแสพระราชดำริของพระเจ้าอยู่หัวซึ่งเป็นแนวทางแก้ไขส่งผลให้เกิดการกำหนดนโยบายของรัฐบาลนำไปสู่การกำหนดแนวทางปฏิบัติการพัฒนาชุมชนของกระทรวงมหาดไทยจนสามารถทำให้มีหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองอำเภอละหนึ่งหมู่บ้านทั่วประเทศซึ่งได้บรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ จากรายงานคุณภาพชีวิตของคนไทยเมื่อปี 2539 ในข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) จัดทำโดยศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กรมการพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย ได้รายงานผลการจัดทำข้อมูลความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) 2539 ผลการวิเคราะห์พบว่าใน 75 จังหวัด มี 60,847 หมู่บ้าน และมีถึง 7,528,515ครัวเรือนที่ไม่บรรลุตัวชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) ตามที่ได้กำหนดไว้ทั้งสิ้น 37 ตัวชี้วัด (ยกเว้นครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร เขตเมืองพัทยา เขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล) จังหวัดที่บรรลุตัวชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) สูงสุดคือ จังหวัดสมุทรสาคร สามารถบรรลุได้ถึง 35 ตัวชี้วัด และที่ไม่บรรลุตัวชี้วัดได้แก่ คนในครัวเรือนไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย และไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่บรรลุตัวชี้วัดความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) น้อยที่สุด คือ 14 ตัวชี้วัด และไม่บรรลุถึง 23 ตัวชี้วัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกขอบเขต การศึกษาที่จังหวัดสมุทรสาครเพราะเป็นจังหวัดเดียวที่บรรลุความจำเป็นขั้นพื้นฐาน (จปฐ.) มากที่สุดนั้นย่อมหมายถึง หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครเป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมมากที่สุดเพราะมีปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างครบถ้วนบริบูรณ์จึงสมควรที่จะค้นหาตัวปัจจัยทั้ง 7 ด้านตามกรอบทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชนบท ว่ามีปัจจัยใดที่สำคัญที่สุดที่มีผลให้ 3 หมู่บ้านนั้นกลายเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนตนเอง ในขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ ที่อยู่ในจังหวัดสมุทรสาครซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน มีปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยประโยชน์เหมือนกัน เป็นเพียงหมู่บ้านปกติธรรมดาทั่วไป และเนื่องจากผู้วิจัยและครอบครัวพำนักอยู่ในจังหวัดนี้ จึงควรทำการวิจัยเพื่อนำผลที่ได้มาพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้เจริญก้าวหน้าในลำดับต่อไป กอปรกับผลงานการวิจัยที่ผ่านมายังไม่มีการศึกษาเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เพราะการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง คือหมู่บ้านที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของคนชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนสังคม และสิ่งแวดล้อม ความสำคัญนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการวิจัยและมุ่งหวังที่จะนำผลการวิจัยที่ได้ขึ้นไปเป็นแนวทางและปรับประยุกต์ใช้กับหมู่บ้านอื่นๆ ได้ประสบผลสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเช่นเดียวกัน และครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ เพื่อเป็นการแก้ไขและป้องกันปัญหาสังคมที่ผ่านสังคม โดยการทำให้ประชาชนทุกคนมีคุณภาพชีวิต ที่ดีขึ้นมีความสุขทั่วหน้า ด้วยการสร้างความแข็งแกร่งในการพึ่งตนเองของประชาชนในระดับรากหญ้า จากการวางรากฐานสร้างความสมดุลและความเสมอภาคทั้งทางด้านเศรษฐกิจและ สังคม ซึ่งมีความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลในปัจจุบันที่ระดมทุนสู่ชนบทนั้นคือกองทุนหมู่บ้าน ที่เป็นนโยบาย

เร่งจัดปัญหาความยากจนโดยชุมชนเป็นผู้คิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหเอง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศไทยอย่างมั่นคงและเข้มแข็งตลอดไป

ปัญหาของการวิจัยครั้งนี้คือ มีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อแสวงหาแนวทางการปรับปรุงหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ดียิ่งขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร” ศึกษาเฉพาะบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวซึ่งอยู่ในหมู่บ้านที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร จากกรมการพัฒนาชุมชน กองพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย ได้รับการคัดเลือกเป็นตัวแทนอำเภอละ 1 ตำบล ตำบลละ 1 หมู่บ้าน (ข้อมูล ณ เดือนกันยายน 2543)

โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามกับประชากรที่ทำการศึกษาระหว่างเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน 2545 และดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล พร้อมทั้งสรุปข้อค้นพบจากการวิจัยภายในเดือน กรกฎาคม 2545

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- 1.1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 1.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
- 1.3 ปัจจัยด้านทรัพยากร
- 1.4 ปัจจัยด้านจิตใจ
- 1.5 ปัจจัยด้านสังคม
- 1.6 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม
- 1.7 ปัจจัยด้านการจัดการ

2. ตัวแปรตาม ได้แก่

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
นิยามศัพท์เฉพาะ

เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การยอมรับและการนำความรู้ วิธีการ เครื่องมือ สิ่งประดิษฐ์หรืออุปกรณ์ ทั้งที่เป็นของดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งที่ค้นพบใหม่ เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิต ซึ่งมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและปัจจัยพื้นฐานหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ การนำต้นจากมา เย็บเป็นตับจาก ตันกก และ เตย ที่นำมาสานเป็นเสื่อ การดูแลรักษาตนเองโดยใช้ยา สมุนไพร การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกปุ๋ยชีวภาพโดยการหมักก๊าซพืช เศษอาหาร หอยเชอรี่ หัวปลาล้าง น้ำ มะพร้าวและกากน้ำตาล การใช้สปริงเคลอร์ (Sprinkler) รดน้ำต้นไม้ การใช้ เครื่องฉีดพ่น

เศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่สุจริตบนพื้นฐานความสามารถของ ตนเอง การประหยัดลดค่าใช้จ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ ตลอดไปอย่างมั่นคง การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรด้านเงินทุนเพื่อการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเข้าเป็นสมาชิกในโครงการพัก ขำระหนี้ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ครอบครัวมี อาชีพหลักและอาชีพเสริมที่ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี มีการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ การ มีแรงงานภายในครอบครัวอย่างพอเพียงในการประกอบอาชีพหรือดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้

ทรัพยากร หมายถึง สิ่งที่มีค่าทั้งปวงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติ และมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งผู้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้จะต้องมีจิตสำนึกในคุณค่า ใช้อย่างประหยัด และมีประโยชน์คุ้มค่าอย่างสูงสุด พร้อมทั้งมีการป้องกันปรับปรุงบำรุงรักษา สงวนไว้ ซ่อมแซม ฟื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ให้มีสภาพที่ดีและมีความสมดุลตามธรรมชาติตลอดไป

จิตใจ หมายถึง ลักษณะทางจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเอง การประหยัดและรู้จักประมาณตน มีความขยันหมั่นเพียร การเสียสละ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และการมีน้ำใจ

สังคม หมายถึง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกัน ความรักสมัครสมานสามัคคี ความพร้อมเพียงใน

การทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม คุณลักษณะของผู้นำในท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมงานประเพณีที่เชื่อมโยงชาวบ้านเข้าด้วยกันทำให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียว เช่น การถืออุโบสถศีล หรือถือศีล 8 ทุกวันพระ การทำบุญวันเข้าพรรษา งานไปร่วมงานวันสงกรานต์

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาร่วมกันปรึกษาหารือ การตัดสินใจ รับผิดชอบต่อแนวทาง แผนการปฏิบัติ หรือ นโยบาย ที่ได้กำหนดขึ้นในการแก้ไขปัญหาและจัดอุปสรรค ต่าง ๆ อันมีผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวมเพื่อประโยชน์สุขของทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น การมีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด การช่วยกันสอดส่องดูแลหมู่บ้านให้มีความสงบสุขร่มเย็นมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้โดยชาวบ้าน เอกชน และรัฐบาลให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมได้ตลอดไป

การจัดการ หมายถึง ความสามารถและกระบวนการในการจัดการตนเองและองค์กรในหมู่บ้านเพื่อการพึ่งตนเองได้ ด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้านหรือชุมชน การวางแผน การจัดกระบวนการ การลงมือดำเนินการตามแผน และ การประเมินผล รวมทั้งการกระทำ ที่แสดงออกถึงความพยายามทำงานด้วยความรอบคอบเพื่อให้งานหรือกิจกรรมนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การเป็นหมู่บ้านน่ายู่ ซึ่งประกอบไปด้วย ครอบครัวมีความอบอุ่น เศรษฐกิจมีความสมดุล องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีการจัดการทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ครอบครัวมีความอบอุ่น หมายถึง ครอบครัวที่มีสมาชิกผูกพันรักใคร่ มีความเห็นอกเห็นใจ และเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การช่วยกันทำอาหารเพื่อทำบุญตักบาตร หรือไปทำบุญที่วัดด้วยกัน สมาชิกในครอบครัวไม่แยกย้ายออกไปอยู่ในท้องถิ่นอื่น

เศรษฐกิจมีความสมดุล หมายถึง เศรษฐกิจภายในครอบครัวมีความมั่นคง ด้วยการทำเกษตรปลูกผักสวนครัวไว้เพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่แบบพออยู่พอกิน ครอบครัวมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและไม่แปรเปลี่ยนหรือไม่ได้รับผลกระทบจากการเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ

องค์กรชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง องค์กรชุมชนที่ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันสร้างขึ้นภายใต้กระบวนการเรียนรู้ถึงหลักแห่งการรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาและช่วยกัน แก้ปัญหาซึ่งกันและกันอย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับความต้องการของทุกคนโดยได้รับการประสานความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจทั้งบุคคลภายในและภายนอกหมู่บ้านจนประสบความสำเร็จ

และองค์กรเหล่านั้นยังคงได้รับการสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมทั้งมีการขยายขอบเขตให้กว้างขวางมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้น มีการดำเนินกิจกรรมมานานและยังคงดำเนินการต่อไป ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชนต้านภัยยาเสพติด

การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน หมายถึง การจัดการสิ่งแวดล้อมโดยครอบครัว และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดชุมชนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ให้มีความสะอาดร่มรื่นและน่าอยู่ เช่น การกำจัดขยะอย่างถูกวิธี การขุดลอกคูคลอง ปลูกต้นไม้ และกำจัดวัชพืชตามถนนหนทางในหมู่บ้าน

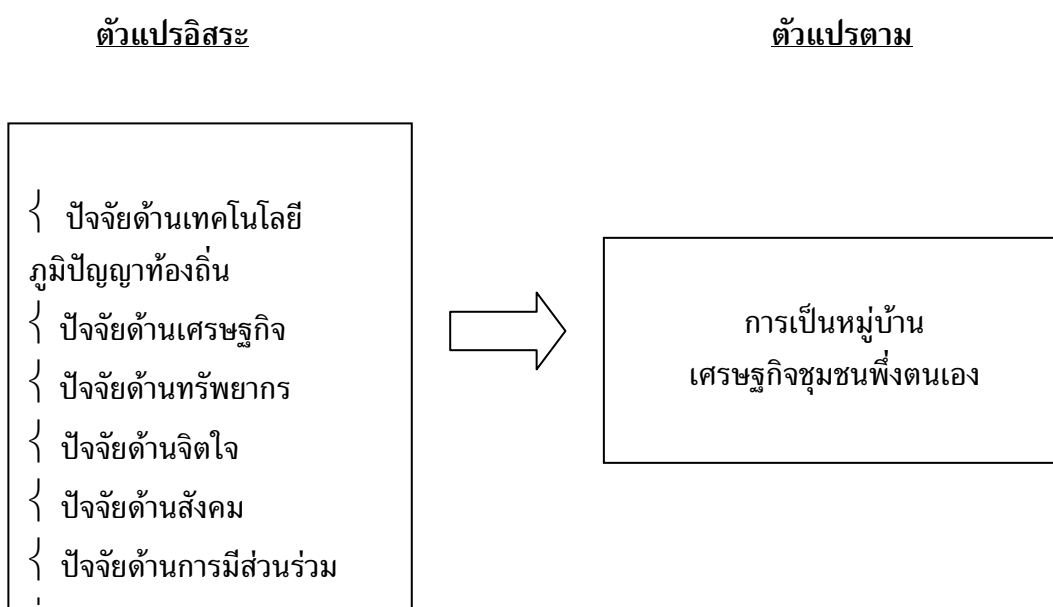
สมมติฐานการวิจัย

จากปัญหาและแนวคิดได้นำมาเป็นแนวทางในการตั้งสมมติฐานดังนี้

1. ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
3. ปัจจัยด้านทรัพยากรมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
4. ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
5. ปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
6. ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
7. ปัจจัยด้านการจัดการมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากประเด็นสำคัญที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงนำมาสรุปเพื่อเป็นแนวทางหาหลักฐานเชิงประจักษ์ และนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองและได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดการวิจัยซึ่งประกอบด้วยปัจจัยเหตุ (ตัวแปรอิสระ) และผล (ตัวแปรตาม) ดังนี้

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ได้รับความรู้ที่แสดงให้เห็นระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
2. ได้รับความรู้ที่แสดงให้เห็นปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
3. เป็นข้อมูลและแนวทางสำหรับผู้กำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการทำรูปแบบและวิธีการเสริมสร้างการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ

4.เป็นข้อมูลที่สามารถนำไปประกอบการวางแผนการพัฒนา เสริมสร้างคน ชุมชน ให้มีความเข้มแข็งอันเป็นรากฐานความเจริญของสังคมและประเทศชาติอย่างถาวรตลอดไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งได้นำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์เชิงหลักการทฤษฎีของตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และลักษณะสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งจะนำเสนอตามลำดับ ดังต่อไปนี้

1. หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
  - 1.1 แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชน
  - 1.2 ทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท
2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย
  - 2.1 เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
  - 2.2 เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
  - 2.3 ทรัพยากรกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
  - 2.4 จิตใจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
  - 2.5 สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
  - 2.6 การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
  - 2.7 การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
3. ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

กล่าวได้ว่าการตระหนักถึงความสำคัญของคนในชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ และความมุ่งหวังที่ต้องการพัฒนาประเทศชาติให้มีความมั่นคงได้นั้น จำเป็นจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศเป็นลำดับแรกด้วยการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาให้ประชากรเหล่านั้นสามารถช่วยตัวเองและพึ่งตนเองได้ จากความเชื่อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีคุณค่าและมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ หลักการพึ่งตนเองจึงเป็นรูปแบบการดำรงชีวิตดั้งเดิมของชาวชนบทซึ่งพึ่งพาปัจจัยพื้นฐานทางศักยภาพภายในท้องถิ่นของตนเป็นหลัก ได้แก่ทรัพยากรท้องถิ่น วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และการเรียนรู้ที่สะสมถ่ายทอดกันมา การเชื่อมโยงระหว่างชุมชนสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมด้วยหลักแห่งคุณธรรมตามวิถีชีวิตชุมชนอย่างบูรณาการ ซึ่งมีการเชื่อมโยงผสมผสานกันจนกลายเป็นปัจจัยเหตุแห่งการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองพอสังเขปดังนี้

1. หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง คือหมู่บ้านที่นำไปสู่เป้าหมาย “หมู่บ้านน่าอยู่” ซึ่งประกอบด้วย ครอบครัวอบอุ่น เศรษฐกิจชุมชนดี องค์กรชุมชนเข้มแข็ง ปลอดภัยและโรคเอดส์ การจัดการสิ่งแวดล้อมยั่งยืน โดยมีกองพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยคือผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงานขึ้นเพื่อสนองต่อนโยบายเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในปี พ.ศ. 2540 โดยกำหนดให้ “หมู่บ้าน” หรือ “ชุมชน” ใช้ศักยภาพ หรือ พลังที่มีอยู่แก้ปัญหาตนเองและพัฒนาให้ “หมู่บ้าน” หรือ “ชุมชน” ของตนมีสภาพเป็นศูนย์กลางหรือหน่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถพึ่งพาตนเองแบบพออยู่พอกินรู้จักจัดการทรัพยากรที่ดินทำกินอย่างเหมาะสมตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนในท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายคือให้ประชาชนทุกคนในหมู่บ้านมีชีวิตอย่างปกติสุข โดยแต่ละครอบครัวสามารถสร้างรายได้ให้มีความสมดุลกับค่าใช้จ่าย และสามารถมีเงินเหลือเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น

จากเอกสาร สรุปรายงานผลการดำเนินงานโดยโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ของกรมพัฒนาชุมชน เมื่อ เดือนกันยายน 2543 ได้นำเสนอข้อมูลและหลักการที่สำคัญของโครงการดังกล่าว โดยมีเนื้อหา ดังนี้

1. การดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีความสำคัญต่อนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

1.1 การฟื้นฟูเศรษฐกิจและเพิ่มพูนศักยภาพกลับสู่ปกติและส่งผลถึงความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

1.2 นโยบายกระทรวงมหาดไทย ในเรื่อง “ปากท้อง และส่งเสริมเรื่องประชามในระดับ หมู่บ้าน”

1.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยกระบวนการเรียนรู้ และการทำงานแบบพหุภาคี

1.4 ให้หมู่บ้านเป็นหน่วยของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม

2. การพัฒนาหมู่บ้านแบบองค์รวม

การดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมโดยการบูรณาการทรัพยากรที่มีอยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ และการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนทั้งภาครัฐ เอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ซึ่งเน้นการพัฒนาในเชิงคุณภาพ

3. กระบวนการพัฒนาหมู่บ้าน

ใช้ในการระดมทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งคน ทุน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผลผลิตของชุมชนมาแก้ปัญหาของชุมชนในลักษณะคิดเอง ทำเอง และแก้ไขปัญหของตนเอง โดยผ่านกระบวนการเวทีชาวบ้าน

4. สิ่งที่ชุมชนได้รับจากการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง นั่นคือการเป็นหมู่บ้านที่ประชาชนและองค์กรเครือข่าย ร่วมกันคิด ตัดสินใจ วางแผนปฏิบัติงาน โดยการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า เกิดการเกื้อกูล และอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

5. “หมู่บ้านน่าอยู่” (บ้านสวย น้ำใส) ชุมชนที่เข้มแข็ง และยั่งยืน

การณรงค์พัฒนาสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยกระตุ้นและปลุกจิตสำนึกประชาชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาสิ่งแวดล้อมและพัฒนาที่อยู่อาศัยเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่ทำให้หมู่บ้านน่าอยู่ อันส่งผลให้คุณภาพชีวิตและสุขภาพจิตของประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยที่องค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยการปรับสภาพแวดล้อมในครัวเรือน ชุมชน เช่น การทำความสะอาด กำจัดขยะมูลฝอย ปรับปรุงถนน รั้วบ้าน พัฒนาทำความสะอาดแหล่งน้ำสำหรับอุปโภค บริโภค ปลูกต้นไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ ในบริเวณบ้านเรือนและที่สาธารณะ ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนได้เห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนชุมชนดีขึ้นอย่างเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป

ตัวชี้วัดความสำเร็จของหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

1. มิติทางด้านสังคม (ชุมชนเข้มแข็ง)

1.1การจัดเวทีชาวบ้าน

1.1.1 มีการจัดเวทีชาวบ้านสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

1.1.2 มีตัวแทนชาวบ้าน/ตัวแทนกลุ่มและองค์กรต่าง ๆ เข้าร่วมประชุม
ทุกครัวเรือนทุกกลุ่ม

1.1.3 มีการพูดคุยกันในประเด็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้าน

1.1.4 มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานตามที่ได้ตกลงในเวทีชาวบ้าน

1.2 ครอบครัวยั่งยืน

1.2.1 สมาชิกในครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันสม่ำเสมออย่างน้อยสัปดาห์ละ 2 ครั้ง

1.2.2 สมาชิกในครอบครัวไม่มีการอพยพไปทำงานที่อื่น

1.2.3 ทุกครัวเรือนมีอาหารบริโภคเพียงพอตลอดทั้งปี

2. มิติด้านเศรษฐกิจ

2.1 มาตรการ 5 มาตรการของกระทรวงมหาดไทย

2.1.1 มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่ชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นสมาชิก

2.1.2 มีกลุ่มอาชีพที่สามารถทำรายได้ให้ชาวบ้าน

2.1.3 หมู่บ้านมีผังเครือข่ายกลุ่มอาชีพและอาชีพเสริม

2.1.4 หมู่บ้านมีสถานค้าและตลาดนัดชุมชนที่ชาวบ้านใช้แลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้า

2.1.5 หมู่บ้านมีเครือข่ายร้านค้าชุมชนกับชุมชนอื่น

2.1.6 เป็นหมู่บ้านโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กข.คจ.)

2.2 รายได้จากการประกอบอาชีพ

2.2.1 ทุกครัวเรือนมีอาชีพหลักและมีรายได้จากอาชีพหลัก

2.2.2 ทุกครัวเรือนมีอาชีพเสริมที่ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี

2.2.3 ทุกครัวเรือนปลูกผักสวนครัว

2.2.4 หมู่บ้านมีน้ำเพื่อการบริโภคและอุปโภคทุกครัวเรือนตลอดทั้งปี

3. มิติด้านการเมืองการปกครอง

3.1 การมีส่วนร่วมในการปกครอง

3.1.1 ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้านสม่ำเสมอ

3.1.2 เวทีชาวบ้านเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

3.1.3 ผู้นำในเวทีชาวบ้านไม่ใช่ผู้นำที่ทางราชการแต่งตั้ง

3.1.4 สภา อบต. เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกมาร่วมรับทราบข้อมูล

3.2 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

3.2.1 ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน

3.2.2 ทุกครัวเรือนได้รับคำแนะนำ การปรึกษาหารือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(4 กระทรวงหลัก)

3.2.3 ทุกครัวเรือนได้รับข่าวสารทั่วไปและการประกอบอาชีพอย่างสม่ำเสมอ

4. มิติด้านสิ่งแวดล้อม

4.1 หมู่บ้านมีการอนุรักษ์ป่า และใช้ทรัพยากรจากป่าอย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 ครัวเรือนที่ทำการเกษตรลดการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช

- 4.3 ในหมู่บ้านมีการจัดระเบียบชุมชน
- 4.4 ครวเรือนที่ทำการเกษตรลดการใช้ปุ๋ยเคมี แลเพิ่มการใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก
- 4.5 ทุกครัวเรือนปลูกไม้ยืนต้นและไม้ผลหลากหลาย
- 4.6 เป็นหมู่บ้านที่มีการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5. มิติด้านอื่น ๆ (ความปลอดภัยและยาเสพติด)

- 5.1 ทุกครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
- 5.2 หมู่บ้านปลอดภัยยาเสพติดให้โทษทุกชนิด
- 5.3 หมู่บ้านมีการจัดการกับปัญหาโรคเอดส์ได้

6. การรายงาน ติดตามประเมินผล ให้มีคณะกรรมการติดตามประเมินผลระดับต่าง ๆ ดังนี้

- 6.1 ระดับอำเภอ ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หรือผู้แทนของ กพอ./กพอ.กิ่ง อำเภอเมือง
- 6.2 ระดับจังหวัด ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่หรือผู้แทนของ กพจ.
- 6.3 ระดับเขต ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ส่วนราชการต่าง ๆ ในระดับเขต

เมื่อได้ดำเนินการโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองครบ 6 เดือน ในเดือน

กันยายน 2543 กรมพัฒนาชุมชนจะดำเนินการติดตามประเมินผลโครงการฯ ในเดือนตุลาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน 2543 เพื่อสรุปผลในภาพรวมและนำเสนอกระทรวงมหาดไทย และ คณะรัฐมนตรีให้ทราบต่อไป

แนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชน

ประเวศ วะสี (2541: 43-44) ได้ให้ความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ดังนี้

เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน หมายถึง เศรษฐกิจที่คำนึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐาน ของตัวเองให้เข้มแข็ง ทั้งทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพื้นฐานของสังคม คือชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงสำหรับทุกคน มีธรรมชาติมีความรักพอเพียงมี ปัญญา พอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจ พื้นฐาน เศรษฐกิจชุมชน ล้วนมุ่งไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง การประกอบสัมมาอาชีพของชาวบ้านที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมมือกันในรูปกลุ่มกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องการเกษตร และนอกภาคเกษตรในระดับครอบครัว เพื่อพอกินพอใช้ และกิจกรรมกลุ่มอาจขยายสู่ระดับชุมชนและสู่ภูมิภาคในอนาคต

ในการนี้ได้เน้นจุดหมายเพื่อให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง (กระทรวงมหาดไทย 2541 : 109-112)

เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หมายถึง “ตนนั้นแหละเป็นที่พึ่งแห่งตน”เป็นที่ตั้ง โดยคำนึงถึงสภาพภูมิศาสตร์ และทรัพยากรท้องถิ่น (สังคิต พิริยะรังสรรค์ 2541 : 55-56)

เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชน อันประกอบด้วยกิจกรรมทางการผลิต กิจกรรมทางการขายผลผลิต กิจกรรมการซื้อและการบริโภคของชุมชนและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าเช่า และกำไรของชุมชน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ 2542 : 88)

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ (2542 : 63-71) ได้กล่าวถึงสาเหตุหรือปัจจัยแห่งปัญหาความยากจน และยากไร้ของคนไทยที่ประสบอยู่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คือ

1. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่ร่อยหรอและลดน้อยลงตลอดเวลา
  2. ความเอื้ออำนวยของดินฟ้าอากาศที่มีการแปรปรวนตลอดเวลาและไม่สามารถควบคุมได้
  3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรที่เพิ่มมากขึ้นในครอบครัวที่ยากจนอยู่แล้ว
  4. การดำเนินชีวิตอย่างประมาท ใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย และขาดการพึ่งตนเอง
  5. การประกอบอาชีพในด้านเศรษฐกิจไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง
  6. เทคโนโลยีการเกษตรที่สนองความต้องการไม่มีประสิทธิภาพ และพอเพียงเหมาะสม
- ดังนั้น การฟื้นฟูเศรษฐกิจให้มีความสมดุลเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและยากไร้ ได้แก่
1. วางแผนการผลิตและการตลาดร่วมกับผู้ผลิตชาวชนบทในพื้นที่
  2. ปรับปรุงเทคโนโลยีบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง
  3. ระดมเงินออมในบริบทของความช่วยเหลือระหว่างสมาชิกของชุมชน
  4. การพัฒนาสังคม ด้วยการ ฟื้นฟูวัฒนธรรมของหมู่บ้าน สนับสนุนแบบอย่างที่ดีของผู้นำในชนบท และปลูกจิตสำนึกในการดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย มัคน้อย ไม่ฟุ่มเฟือย
  5. ชาวชนบทเป็นผู้รับผิดชอบเศรษฐกิจของตนเอง

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2543 : 134-172) ได้กล่าวไว้ว่า ชุมชนนั้นเป็นสาระและแก่นแท้ของสังคมเพราะชุมชนนั้นเน้นคุณค่าความเป็นคนและน้ำใจความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ระหว่าง เพื่อนมนุษย์ การวิจัยท้องถิ่นเป็นการวิจัยเพื่อการฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เพื่อที่ท้องถิ่นจะสามารถกำหนดชีวิตของตนเอง ณ ระดับครัวเรือน เพื่อให้รู้จักตนเองโดยมีข้อมูลสำคัญ 3 ประเภท คือ

1. สภาพของอากาศ ลักษณะพื้นที่ ภูมิประเทศ การใช้ที่ดิน และนำองค์ประกอบด้านประชากร ความหนาแน่นของประชากร การเพิ่มของประชากร กิจกรรมทางเศรษฐกิจของประชาชน ผลผลิตต่อหน่วยที่ดิน เครื่องมือที่จะบูรณาการความอุดมสมบูรณ์ของที่ดิน เทคนิคการผลิต พันธุ์พืช สัตว์ส่วนของพืชในการเพาะปลูก ชนิดและปริมาณของสัตว์เลี้ยง การแปรรูปผลผลิตการเกษตร หัตถกรรมและอุตสาหกรรม การบริโภคในชุมชน ผลผลิตภายในและภายนอก ระยะทางจากตลาด ลักษณะการถือครองที่ดิน สัตว์ส่วนของผู้เช่าที่ดิน สภาพคล่องทางการเงินของชาวนา สถาบันเครดิต การเป็นหนี้และเจ้าหนี้ของครัวเรือน ส่วนเกินของผลผลิตการค้าและการสะสมทุน การรวมกลุ่มของชาวนา สหกรณ์รูปแบบต่าง ๆ
2. ปฏิทินการผลิตและการใช้แรงงานของชาวนาตลอดปี จำนวนวันทำงาน วันพักผ่อน และวันไปร่วมงานเทศกาล
3. บัญชีรายรับรายจ่ายของครัวเรือนใน 1 ปี

ทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท

การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้านหรือ TERMS ซึ่งประกอบด้วย Technology, Economic, Resource, Mental and Socio-Cultural (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2542 : 68) ที่นำมาเป็นหลักในการศึกษาวิจัยปรากฏการณ์ในชนบท ทั้งในด้านการพึ่งตนเองและการพัฒนาชนบทรวมถึงการสร้างสมดุลของชาวชนบทโดยมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นพลวัตรซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การพึ่งตนเองทางด้านเทคโนโลยี (Technology Self - reliance : T)

หมายถึง ชุมชนสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการทำนาทำไร่ หรือรวมถึงการทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน การติดต่อค้าขาย หรือแม้แต่การประกอบอาชีพด้านการบริการซ่อมเครื่องจักร เทคโนโลยียังมีส่วนช่วยในการสื่อสารติดต่อกับภายนอกชุมชน ทำให้ได้รับข่าวสารที่ดี รู้จักการประชาสัมพันธ์ การบริหารโครงการ เทคโนโลยียังหมายถึงของ สมัยใหม่และของดั้งเดิมของท้องถิ่นที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งในอดีตชนบทเป็นการพึ่งพาเทคโนโลยีของตนเองในลักษณะของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอดมาเป็นเวลานาน ทั้งด้านการประกอบอาชีพ เช่น การเพาะปลูกโดยใช้พืชพันธุ์ท้องถิ่นที่มีลักษณะพิเศษ ปุ๋ยธรรมชาติ ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การดูแลสุขภาพร่างกายของตนเอง ซึ่งเทคโนโลยี

พื้นบ้าน   ทั้งหลายต้องมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับเศรษฐกิจสังคม โดยไม่ก่อให้เกิดการ
ทำลาย   ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

การพึ่งพาตนเองทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Self-reliance : E)

หมายถึง ชุมชนสามารถดำรงชีวิตทางเศรษฐกิจได้ด้วยตนเอง โดยที่ประชาชนใน
ชุมชนมีอาชีพเลี้ยงตัวเองให้มีรายได้พอเพียง สามารถซื้ออาหารหรือปัจจัย 4 อย่างอื่นได้
และยังอาจหมายถึง การที่ประชาชนในชุมชนสามารถซื้อสิ่งของยารักษาโรคไปพบแพทย์เพื่อรับ
การรักษาพยาบาล การรักษาสุขภาพร่างกายให้แข็งแรง ซื้ออุปกรณ์การศึกษาเพื่อตนเองและ
บุตรหลานในการศึกษาเล่าเรียนพัฒนาให้มีความเฉลียวฉลาดเพิ่มมากขึ้น การประกอบอาชีพ
ที่อยู่ในรูปแบบความพอดี พอเพียง ไม่เน้นผลประโยชน์ที่เป็นวัตถุกำไรแต่เน้นที่การพึ่งตัวเอง
เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขมากกว่าการแข่งขัน

การพึ่งตนเองในด้านทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resource Self-reliance : R)

หมายถึง การพึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก ทรัพยากรธรรมชาติในที่นี้หมายถึง สิ่งใด ๆ
ที่มีอยู่ธรรมชาติในชุมชนหรือสามารถหามาได้ เช่น ดิน น้ำ ป่า สัตว์บกและสัตว์น้ำ รวมทั้งแร่ธาตุ
ต่างๆ ที่มีค่าและความสำคัญต่อการดำรงชีวิตมนุษย์ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาตินั้นและสามารถรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมเสียไปจนหมด
สิ้น หรือไม่ทำให้ธรรมชาติเสียความสมดุล เป็นการดำรงชีวิตอยู่บนพื้นฐานความคิดของการอยู่
ร่วมกัน มองเห็นธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตการใช้ประโยชน์จากธรรมชาติที่เกื้อกูลซึ่งกันและ
กัน มีความพอดีรวมถึงการยึดมั่นในประเพณีที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้ดำรง
อยู่อย่างยั่งยืน

การพึ่งพาตนเองทางด้านจิตใจ (Mental Self-reliance : M)

หมายถึง ในชุมชนนั้นมีบุคคลที่มีจิตใจเข้มแข็ง และมั่นใจว่าจะช่วยตนเองพึ่งพาตนเอง
ได้ และยังรู้จักพอ ไม่โลภมากเกินไป หรืออยากได้อะไรเกินความสามารถของตน สามารถที่
จะต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ในการหาเลี้ยงชีพ หรือพัฒนาชีวิตให้มีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น
การที่บุคคลพึ่งตนเองได้ทางจิตใจแล้วยังจะเป็นรากฐานของการพึ่งตนเองด้านอื่น เช่น สังคม
เศรษฐกิจและเทคโนโลยีอีกด้วย หรืออาจกล่าวได้ว่าการพึ่งตนเองทางด้านจิตใจเป็นแนวทางการ
พึ่งธรรมะเป็นหลัก ซึ่งสนับสนุนให้คนมีคุณธรรม หรือใฝ่คุณธรรม อันจะก่อให้เกิดความเมตตา
กรุณา เอื้ออาทรต่อกันให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเกิดความร่วมมือร่วมใจในการแก้ไข
ปัญหาบนพื้นฐานของคุณธรรม

การพึ่งตนเองในทางสังคม วัฒนธรรม (Social-Culture Self-reliance: S)

หมายถึง การให้ความสำคัญของประเพณีภายในท้องถิ่นเป็นหลักการรักษาสืบ
ทอด
ประเพณีของท้องถิ่นจะมีผลต่อการสร้างจิตสำนึกให้เกิดการรักท้องถิ่น โดยมีประเพณีเป็น
สิ่งเชื่อมโยงความเป็นปึกแผ่นของสังคมในภาคชนบทที่มีผลถึงความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว
และคนอื่นเป็นการสร้างความสามัคคีและส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างประโยชน์
ต่อส่วนรวม

การมีส่วนร่วม

เป็นส่วนหนึ่งของหลักการ **PAR (Participation Action Research)** คือ
การดำเนินการพัฒนาและวิจัยการพัฒนาพร้อมๆ กันไปโดยทั้งเจ้าหน้าที่พัฒนา และประชาชน
ช่วยกันดำเนินการซึ่งหลักการเช่นนี้เป็นการแสดงถึงความพยายามทำงานอย่างรอบคอบเพื่อให้
ดำเนินงานไปตาม เป้าหมายที่วางไว้ แต่การมีส่วนร่วมในที่นี้คือการที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามี
ส่วนในการ ร่วมคิด ตัดสินใจ และร่วมประเมินกิจกรรมที่ชุมชนได้กำหนดขึ้นเองอันก่อให้เกิดการ
เรียนรู้ร่วมกัน

การจัดการ

เป็นการพัฒนาชุมชนแบบจัดการ ซึ่งประกอบด้วย การรู้จักตนเอง หรือศึกษาตนเอง
เพื่อให้ชุมชนรู้ว่า สภาพชุมชนเป็นเช่นไร มีปัญหา อะไร และมีความต้องการอะไรบ้าง การ
ส่งเสริมการศึกษาอบรม เพราะหลักการจัดการทั่วไปต้องมีการวางแผน การจัดทำลัคน การลง
มือดำเนินการและการประเมินผล ซึ่งจะต้องได้รับการศึกษาอบรม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และ
เข้าใจอันนำไปสู่ การคิด การตัดสินใจ และนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพ และ
การสร้างกลุ่มเพื่อช่วยตนเอง อาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีประโยชน์ต่อ
การจัดการและจำเป็นต่อการบรรลุเป้าหมาย

สรุปสาระสำคัญของทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบท การมีส่วนร่วมและ
การจัดการ คือหลักสำคัญที่ใช้ในการดำรงชีวิตของปัจเจกชนและชุมชนไปตามวิถีชีวิตวัฒนธรรม
ของไทยที่อยู่บนพื้นฐานของศักยภาพความสมดุลระหว่างมนุษย์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ได้
อย่างมีความสุขร่วมกัน ประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำทฤษฎีนี้มาวิเคราะห์ เพื่อชี้ให้เห็นว่าการเป็น
หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจะมีความยั่งยืน ต้องประกอบไปด้วยปัจเจกชนที่สามารถพึ่งตนเอง

ได้ในทุกๆ ด้าน จึงสามารถนำชุมชนไปสู่เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองต่อไป และเมื่อปัจเจกชนสามารถพึ่งตนเองได้แล้ว การเพิ่มศักยภาพและความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับปัจเจกชนและชุมชนได้แก่การสร้างให้บุคคลและชุมชน เกิดการมีส่วนร่วมและการจัดการให้เป็นพลังที่มีการขับเคลื่อนอยู่ในหมู่บ้าน ชุมชน และสังคมนั้น ๆ ตลอดเวลา

จากการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเป็นการมองวิถีชีวิตความเป็นอยู่คนในครอบครัวแต่ละครอบครัว และมองผลการพัฒนาหมู่บ้านอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวม โดยเฉพาะเรื่องการทำมาหากินเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของชาวบ้านให้เพียงพอแก่ตนเองและครอบครัว ด้วยการนำกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง การรู้จักประมาณตนคือหลักในการดำเนินชีวิต และวิถีชีวิตการพึ่งตนเอง มาเป็นแนวทางในการวิจัย นั่นคือการพัฒนาหมู่บ้านทุกๆ ด้านไปพร้อมๆ กัน อันได้แก่ การพัฒนามนุษย์ สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากการให้หมู่บ้านหรือชุมชน มีเศรษฐกิจแบบพอเพียงคือ มีรายได้พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง การสร้างรายได้ให้สมดุลกับรายจ่าย และพยายามให้มีเหลือเก็บจึงเรียกว่าครอบครัวมีความอบอุ่นและชุมชนเข้มแข็งมีเสถียรภาพและมีความยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมปัจจัยเบื้องต้นที่มีความสำคัญที่ทำให้เกิดความสมดุลทั้งด้านวัตถุและจิตใจ หรือ ทั้งด้านเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ของผู้นำครอบครัวและชุมชน ได้แก่ ปัจจัยเบื้องต้นทั้ง 7 ด้าน ที่ส่งผลให้ชาวบ้านในหมู่บ้านมีสถานะที่สมดุลทั้งทางร่างกายและจิตใจตามอัตถภาพ นั่นคือ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตมีความสุขที่เรียบง่ายเหมือนดังแต่ก่อน ชุมชนมีความมั่นคงยั่งยืนเป็นปึกแผ่นเข้มแข็ง ไม่แปรเปลี่ยนไปโดยง่ายเมื่อได้รับผลกระทบใด ๆ ก็ตาม

2. แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัย

จากการชี้แจงถึงหลักการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และหลักทฤษฎีการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชนชนบทที่ได้กล่าวมาข้างต้น ในลำดับต่อไปผู้วิจัยได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีอื่นที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสมมติฐานการวิจัยถึงรายละเอียดในลำดับต่อไปนี้

1. เทคโนโลยี ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
2. เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
3. ทรัพยากรธรรมชาติกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
4. จิตใจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
5. สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
6. การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

7. การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

2.1 เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การยอมรับและการนำความรู้ วิธีการ เครื่องมือ สิ่งประดิษฐ์หรืออุปกรณ์ ทั้งที่เป็นของดั้งเดิมจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและสิ่งที่ค้นพบใหม่ เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิต ซึ่งมีความสอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรมและปัจจัยพื้นฐานหรือทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้แก่ การนำต้นจากมาเย็บเป็นตับจาก ตันกก และ เตย ที่นำมาสานเป็นเสื่อ การดูแลรักษาตนเองโดยใช้ยาสมุนไพร การใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกปุ๋ยชีวภาพโดยการหมักก๊าซพีช เศษอาหาร หอยเชอรี่ หัวปลาสับ น้ำมะพร้าวและกากน้ำตาล การใช้ สปริงเกอร์ (Sprinkler) รดน้ำ การใช้เครื่องฉีดพ่น

จากการที่มนุษย์รู้จักการสร้างเทคโนโลยีคือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์บางส่วนมาประยุกต์ให้มีคุณค่าทางด้านการปฏิบัติ การใช้เครื่องมือ เครื่องจักรกล วัสดุ ระบบกระบวนการ เพื่อการผลิตสินค้า การแปรรูปทางการเกษตร หรือ กิจกรรมอันเป็นประโยชน์อื่นๆ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มผลผลิตและการบริการ ทำให้เกิดรายได้เพิ่มมากขึ้นและนำพาความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจมาสู่ประชาชน ทำให้ความยากจนได้รับการแก้ไขและจัดให้หมดไป การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้นนั้นคือการมีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจ เช่นเดียวกับ ฮอบคินส์ และ โฮเวน (Hopkins And Hoe Ven 1983: 79) เชื่อว่าการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ จะต้องอาศัยทฤษฎีการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยด้วยการพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การออม การลงทุน ฮันติงตัน (Huntington 1968 : 23) กล่าวว่า กิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจ มิได้จำกัดอยู่เพียงอย่างเดียวหรือสองอย่าง หากต้องมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ระดับของความชำนาญสูงขึ้น ส่งผลต่อการขยายตัวและเพิ่มความสามารถในการนำทรัพยากรต่างๆ มาใช้ได้อย่างกว้างขวางจนเกิดเป็นระบบและเครือข่ายทางเศรษฐกิจได้อย่างเข้มแข็ง ซึ่งจะต้องทำให้เทคโนโลยีมีความเหมาะสมและถูกพัฒนาขึ้นมาในแต่ละท้องถิ่นบนพื้นฐานความรู้และภูมิปัญญาที่ชาวบ้านที่ได้สะสมและถ่ายทอดมาอันเป็นการปรับปรุงตามยุคตามสมัย นั้นหมายถึงการนำความเจริญก้าวหน้าจากภายนอกมาผสมผสานและบูรณาการขึ้นมาให้เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งสามารถควบคุมได้โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อนตนเองและสิ่งแวดล้อม

เสรี พงศ์พิศ (2539 : 33) ได้ให้ความหมายของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ในการดำรงชีวิตของคนไทยที่เกิดจากการสะสมประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ประกอบกับแนวความคิดวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของตนเองจนเกิดการหลอมรวมเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเฉพาะของตน และพัฒนาความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับกาลสมัยในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิต ดังผลการดำเนินงานของชาวไร่เรียงซึ่งเป็นชุมชนตัวอย่างที่ทำให้เกิด

ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองด้วยการทำคำว่า “ภูมิปัญญาชาวบ้าน” เป็นคำหลักที่สำคัญในสังคมไทยอันเป็นตัวแทนสำคัญในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อเศรษฐกิจและสังคมที่มีความเข้มแข็งและยั่งยืนตลอดไป (เสรี พงศ์พิศ 2542 : คำนำ)

สังคิต พิริยะรังสรรค์ (2542 : 32) ได้เสนอ “กลยุทธ์สองขา” ในการพัฒนาชนบทและสังคมของไทยด้วยยุทธศาสตร์การผลิตเพื่อส่งออกและยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยปรับให้เศรษฐกิจชุมชนเป็นการผลิตขนาดเล็กและขนาดย่อมของชุมชน ด้วยการใช้วัตถุดิบและเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับท้องถิ่น

ทฤษฎีการเรียนรู้

จากทฤษฎี กระบวนการติดต่อสื่อสาร ของ โรเจอร์ และชูเมคเกอร์ (Roger And Shoemaker 1973 : 33-34) ได้สรุปขั้นตอนของการรับรู้วิทยาการใหม่ไว้ 5 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นการตระหนัก หมายความว่า บุคคลได้รับรู้เหตุการณ์ใหม่เป็นครั้งแรก แต่ขาดความรู้อย่างแจ่มชัดในวิทยาการนั้น ยังขาดข้อมูลข่าวสารเพิ่มเติม เช่น ทราบว่าขณะนี้เทคโนโลยีเพื่อการเกษตรชนิดใหม่เกิดขึ้น
2. ขั้นการสนใจ หมายความว่า บุคคลเริ่มสนใจในความใหม่และความพยายามหาความรู้เพิ่มเติม เช่น เทคโนโลยีนั้นมีประโยชน์อย่างไรบ้าง หาได้จากที่ไหน
3. ขั้นการประเมินค่า หมายความว่า บุคคลคิดทบทวนไตร่ตรองถึงผลดีผลเสียของความรู้ใหม่อยู่ในใจ เช่น วิเคราะห์เปรียบเทียบการตัดสินใจซื้อ
4. ขั้นการทดลอง หมายความว่า บุคคลนำความรู้ใหม่ไปทดลองปฏิบัติโดยเริ่มจากขนาดเล็ก ๆ เพื่อดูผลก่อนการตัดสินใจยอมรับ เช่น นำเทคโนโลยีนั้นไปใช้จริง
5. ขั้นการยอมรับ เป็นขั้นตอนตกลงใจที่จะนำวิทยาการใหม่ไปปฏิบัติอย่างเต็มที่ เช่น การยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีนั้นตลอดไป

ผลการวิจัยของ ออลันโด (เอกวิทย์ ณ ถลาง 2540: 45 อ้างถึง Orinado 1988) ได้ทำการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในอเมริกาเหนือ และได้พบว่า ศาสตร์ของประชาชนเรื่องพื้นบ้านความรู้ประชาชน ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นความรู้ชาวบ้านที่ผ่านการปฏิบัติมาแล้วอย่างโชกโชน เป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของเขา ความรู้ดังกล่าวไม่ได้จัดเข้ารหัสเก็บไว้ แต่เป็นความรู้ที่ปฏิบัติได้อย่างมีพลัง และที่สำคัญยิ่งคือสิ่งที่ช่วยให้ชาวบ้านมีชีวิตอยู่รอดอย่างสร้างสรรค์ด้านการ

ผลิตและช่วยในการทำงาน เป็นสิ่งที่สะสมมากกว่าศตวรรษแล้วอันเป็นโครงสร้างความรู้ที่มีหลักการ เหตุและผลในตัวเอง

ผลการวิจัยของ สีลาภรณ์ นาคทรพร และปรกรณ์ จริงสูงเนิน (2537) ที่กล่าวไว้ว่า การสร้างภูมิปัญญาของชาวบ้านคือหัวใจสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านของชุมชน เป็นการเริ่มและนำไปสู่พฤติกรรมที่แสดงออกต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และระบบนิเวศน์

สุชาติ เกตยา (2542) พบว่า การมีภูมิปัญญาชาวบ้านที่แตกต่างกัน การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจแตกต่างกันโดยกลุ่มที่มีภูมิปัญญาชาวบ้านระดับมากจะพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจได้มากกว่ากลุ่มที่มีภูมิปัญญาปานกลางและน้อย

จากทฤษฎีและผลการวิจัยที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านคือองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีในแต่ละท้องถิ่นภายใต้การสะสมและถ่ายทอดประสบการณ์ต่อกันมา ซึ่งทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า และสามารถพึ่งตนเองได้หลาย ๆ ด้าน เพราะเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้เกิดการนำทรัพยากรมาใช้อย่างกว้างขวาง เหมาะสมสอดคล้องอย่างสร้างสรรค์กับสภาพเศรษฐกิจรายได้ สังคมวัฒนธรรมและทรัพยากรสิ่งแวดล้อมภายในท้องถิ่นตามความจำเป็นหรือคุณประโยชน์ที่จะได้รับ ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์แห่งการพึ่งตนเอง ด้วยผลการวิจัยที่พบว่าภูมิปัญญาต่างกัน ระดับความสามารถในการพึ่งตนเองแตกต่างกัน ดังนั้นภูมิปัญญาชาวบ้านจึงมีความสัมพันธ์ที่สำคัญโดยตรงกับการดำรงชีวิตและเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นและเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพึ่งตนเอง

จากมูลเหตุดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยนำเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นปัจจัยเหตุที่ทำให้เกิดหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในการวิจัยครั้งนี้

2.2 เศรษฐกิจกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

เศรษฐกิจ หมายถึง รายได้ที่เกิดจากการประกอบอาชีพที่สุจริตบนพื้นฐานความสามารถของตนเองการประหยัดลดค่าใช้จ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ให้เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ตลอดไปอย่างมั่นคง การเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรด้านเงินทุนเพื่อการสร้างรายได้เพิ่มขึ้น ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ใช้น้ำ และกองทุนหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ โครงการพักชำระหนี้การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว ครอบครัวมีอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่ทำให้มีรายได้สม่ำเสมอตลอดทั้งปี มีการประกอบอาชีพ

อย่างสม่ำเสมอ การมีแรงงานภายในครอบครัวอย่างเพียงพอในการประกอบอาชีพหรือดำเนินกิจกรรมที่ทำให้เกิดรายได้

ทฤษฎีว่าด้วยการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

โรสโตว์ (Rostow 1991 : 123) ได้กล่าวว่า การออมและการลงทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพราะการสะสมทุนเป็นปัจจัยทำให้ผลผลิตโดยรวมของประเทศเพิ่มขึ้นซึ่งจะมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับ การออมทั้งหมดของประเทศ

จากทฤษฎีของ เคลลิก และ ฮูวาลียา (สุริย์พร เหลี่ยมวรารุง 2541 : 12 อ้างถึง Killick and Huwalia) ได้ให้ความสำคัญเรื่อง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเสนอมาตรการต่าง ๆ ซึ่งเป็นมาตรการระยะยาวเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน การว่างงาน และความไม่เท่าเทียมกันโดยให้ความสำคัญต่อสาขาการพัฒนาที่เป็นผลดีแก่เกษตรกรรายย่อย ผู้ไม่มีที่ทำกินและผู้ รับจ้างทางการเกษตร พร้อมทั้งให้ความสำคัญต่อเทคนิคการผลิตที่ใช้แรงงานมากกว่าการใช้ทุนและเน้นการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการพัฒนา

ชอบ เข้มกลัด (2539 : 8) กล่าวว่า การพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องดำเนินธุรกิจอย่างครบวงจร โดยเฉพาะการมีเงินทุนของตนเอง หรือมีแหล่งเงินทุนจากภายนอกมาช่วยสนับสนุน

สุพรรณิ ไชยอำพร (2529) ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครื่องมือวัดความพยายามการพึ่งตนเองสำหรับชาวนาไทย ผลสรุปว่า ชาวนาให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก ในขณะที่ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญทางด้านจิตวิทยา

พิเชียร ลิมป์หวังอยู่ (2531) วิจัยการพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการเนื่องจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกรณีโรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า โครงการสามารถทำให้ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น มีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอกับความต้องการมากขึ้น มีความสมดุลระหว่างรายรับกับรายจ่ายในครอบครัวมากขึ้น

อุทัย ดุลยเกษม (2538) วิจัยเรื่องปัจจัยบุคคลกับการพึ่งตนเองพบว่า เงื่อนไขต่างๆ ที่เกื้อหนุนภาวะการพึ่งตนเองของแต่ละบุคคล คือ เงื่อนไขการมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน มีเงินทุน และมีแบบแผนการผลิตที่ผสมผสานการผลิตเพื่อบริโภคมิใช่ผู้ขาย การจัดการที่เป็นระบบการเรียนรู้ที่เท่าทันเหตุการณ์กับสภาพภายนอก ความรู้ในกิจกรรมที่ทำ การมีความมุ่งมั่นพยายาม การมีแบบแผนการดำรงชีวิต การตั้งกลุ่มต่าง ๆ

ปรเมษฐ์ กาญจนวรารุง (2541) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองสำหรับสตรี พบว่า มโนทัศน์ของการพึ่งตนเองนั้นคือ การที่แต่ละประเทศสามารถ

ใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่จากทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติ และ ทรัพยากรด้านการเงิน

จากข้อความข้างต้นกล่าวได้ว่า ในการพัฒนาชนบทสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จได้นั้น ควรมีกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ด้วยวิธีการส่งเสริมสนับสนุนให้ชาวบ้านในชุมชนได้พัฒนาตนเองเพื่อสร้างเสริมรายได้ให้สามารถ เลี้ยงดูอุ้มชูตนเองได้ และสังคมไทยจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจพื้นฐานอย่างแท้จริง เพื่อจัดความยากจนของคนทั้งประเทศได้พร้อม ๆ กับการสร้างฐานะทางสังคมและธรรมชาติแวดล้อม ให้พื้นฟูบูรณะเพิ่มพูนขึ้นเต็มประเทศ ด้วยการยึดหลักคุณธรรมในการประกอบอาชีพเพื่อให้เกิด รายได้เลี้ยงดูตัวเองและครอบครัวตลอดไปอย่างมั่นคงและมีส่วนเกิดไว้เป็นทุนต่อไปในอนาคต การ รู้จักประมาณตน การทำเกษตรผสมผสานเพื่อมีอาหารไว้กินได้ตลอดทั้งปี รู้จักประหยัดลด ค่าใช้จ่ายเพิ่มรายได้ มีความมานะพยายามในการสร้างอาชีพเสริม นอกจากนี้ คนแต่ละคนใน ชุมชนหรือหมู่บ้านต้องมีความสัมพันธ์กันในเชิงด้านเศรษฐกิจด้วยการแบ่งปันการช่วยเหลือ เกื้อกูลกันไม่ใช่การแข่งขันแย่งชิงมุ่งแสวงหาผลประโยชน์และกำไรโดยไม่ได้ตระหนักถึงผลกระทบที่ทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นทุนสำหรับคนทุกคนให้หมดสิ้นไป ดังนั้นการพึ่งตนเองได้นั้น ประชาชนทุกคนจำเป็นต้องตระหนักและสำนึกในการใช้ทุนทุก ๆ ด้าน และทรัพยากรอย่างมี คุณค่า

สรุปได้ว่าการออม การลงทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และ สามารถแก้ปัญหาความยากจน การว่างงาน ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการมีรายได้ และมีรายรับสมดุลกับรายจ่าย มีปัจจัยพื้นฐานอย่างพอเพียง ด้วยมูลเหตุดังกล่าวจึงทำให้น่าปัจจัย ด้านเศรษฐกิจมาทำการศึกษาและวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้

2.3 ทรัพยากรกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ทรัพยากร หมายถึง สิ่งที่มีค่าทั้งปวงที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่มนุษย์ ทั้งที่เกิดขึ้นเอง ตามธรรมชาติและมนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งผู้ใช้ทรัพยากรเหล่านี้จะต้องมีจิตสำนึกในคุณค่าใช้อย่าง ประหยัดและมีประโยชน์คุ้มค่าอย่างสูงสุด พร้อมทั้งมีการป้องกันปรับปรุงรักษา สงวนไว้ ซ่อมแซม ฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรทั้งหลายที่มีอยู่ให้มีสภาพที่ดีและมีความสมดุลตามธรรมชาติ ตลอดไป

ประเทศใดที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็น พื้นดินที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปุ๋ย แร่ธาตุต่าง ๆ ป่าไม้ แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค บริโภคและเพื่อการเพาะปลูก หรือ เป็นแหล่งผลิต พลังงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งผลักดันให้ประเทศนั้นมีศักยภาพนำทรัพยากรเหล่านั้นมาสนองตาม

ความต้องการของประชาชน ทำให้ประเทศมีความเจริญและมั่นคงและมีอำนาจมากกว่าประเทศที่มีทรัพยากรน้อยกว่า เช่นเดียวกับชุมชนหรือหมู่บ้านใดก็ตามที่สามารถนำพืชที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและมีปริมาณ เช่น ต้นกก ต้นเตย หรือ ต้นจาก ที่มีปริมาณมากมายและขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้ถูกนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถใช้สอยหรือจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ ก็จะทำให้ชุมชนนั้น มีความได้เปรียบหากต้องมีการแข่งขันในด้านการค้าการตลาด เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบจากท้องถิ่นอื่นมาเพื่อทำการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง

จากอดีตที่ผ่านมา แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาได้เปลี่ยนไปจากจุดเดิม ซึ่งเคยให้ความสำคัญในเรื่องของความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสังคมในยุคอุตสาหกรรมและความทันสมัยมาเป็นการพัฒนาที่เน้นให้ความสำคัญแก่คน ความต้องการพื้นฐาน การพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่องค์การสหประชาชาติถือว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่สำคัญกับการเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่งผลให้การพัฒนาที่มีลักษณะผสมผสาน ที่เน้นความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ในด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม

ในเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย ครั้งที่ 3 ปี 2535 ได้กล่าวว่า คณะกรรมาธิการของโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development : WCED) ได้ให้นิยามของการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ดังนี้ “การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการในปัจจุบัน โดยไม่ทำให้ความสามารถที่จะตอบสนองต่อความต้องการของอนาคตต้องน้อยลง หรือ ด้อยลง” (มัทนี ยมจินดา 2541 : 191)

การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เกษม จันทรแก้ว (2541 : 11-18) ได้กล่าวถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวิธีการใช้แบบยั่งยืนนั้น หมายถึงการใช้ด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้ผลิตผลมาก มีของเสียและมลภาวะเกิดขึ้นน้อย ก่อให้เกิดการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจนมีศักยภาพในการให้ผลิตผลแบบยั่งยืนอย่างต่อเนื่องตลอดไป

จะเห็นว่าเทคโนโลยีที่นำไปใช้นั้นต้องเกิดของเสียและมลภาวะน้อยที่สุดหรือไม่เกิดเลยตามหลักเมื่อเกิดของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมขึ้นมา ต้องเสาะหาเทคโนโลยีการบำบัด การกำจัดหรือเทคโนโลยีการฟื้นคืนสภาพ ตลอดจนต้องคำนึงถึงเทคโนโลยีนำของมาใช้อย่างไร หรือ รีไซเคิล (Recycle) มีผลทำให้ของเสียและมลพิษสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง หรือแปรสภาพเป็นทรัพยากรที่มีกำลังผลิตได้

ลักษณะการใช้ทรัพยากร

การบริโภคโดยตรง หมายถึง การใช้ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เพื่อความเจริญเติบโต มีพลัง และความปลอดภัย ได้แก่

1. การใช้ทรัพยากรเพื่อปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย
2. การใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นพลังงาน จะใช้ร่วมกับเทคโนโลยีเพื่อให้ได้งานที่ต้องการ เช่น การใช้ฟันและถ่านเป็นเชื้อเพลิงหุงต้ม การใช้ก๊าซธรรมชาติ น้ำมันเชื้อเพลิง หรือ การหมักของเสียและขยะมูลฝอยเพื่อให้ได้ก๊าซชีวภาพและใช้ในการหุงต้ม หรือการผลิตกระแสไฟฟ้าด้วยน้ำมันและก๊าซชีวภาพ
3. การใช้ทรัพยากรเพื่อป้องกันภัยพิบัติ เช่น ป่าป้องกันลมพายุ ทนบกกันน้ำรอบเมือง
4. การใช้ทรัพยากรเพื่อความสะดวกสบาย เช่น รถยนต์ เฟอร์นิเจอร์ เครื่องยนต์

หลักปฏิบัติในการใช้ทรัพยากร

1. ต้องการให้มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมสำหรับมนุษย์ได้ใช้สอย พร้อมทั้งพึงพิงในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะปัจจัยสี่ ความสะดวกสบาย และความปลอดภัยของชีวิต
2. ใช้ทรัพยากรธรรมชาติเชิงอนุรักษ์วิทยานั่นมุ่งหวังที่จะใช้ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ประกอบกันอยู่ในระบบมีศักยภาพในการให้ผลแบบยั่งยืนและให้มีความเพิ่มพูน
3. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์วิทยา จะต้องบรรจุแนวทางปฏิบัติในการควบคุมของเสียมิให้เกิดขึ้นภายในระบบสิ่งแวดล้อม
4. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์วิทยาได้ยึดหลักการของอนุรักษ์วิทยาเป็นพื้นฐานซึ่งจะต้องมีการรักษา สงวน ปรับปรุง ซ่อมแซม และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ
5. การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเชิงอนุรักษ์วิทยา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งใด ระบบใด หรือท้องที่ใด มีความต้องการนอกจากจะเกี่ยวข้องกับการใช้ การกำจัดของเสีย การเพิ่มศักยภาพในการผลิต ต้องการให้มีการจัดองค์ประกอบภายในระบบสิ่งแวดล้อม หรือระบบนิเวศให้มีความหลากหลายชนิด มีปริมาณ สัดส่วนการกระจายในระบบตามเกณฑ์มาตรฐานธรรมชาติที่ทุกสิ่งทุกชีวิตในระบบสามารถอยู่ได้อย่างเป็นสุขและมีความสมดุลตามธรรมชาติ

การอนุรักษ์ทรัพยากร

1. การอนุรักษ์และการจัดเก็บกักทรัพยากรเป็นการควบคุมการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมตามกาลเวลาโดยมีวิธีพอสังเขปดังนี้
  - 1.1 ทรัพยากรน้ำ ใช้วิธีการสร้างอ่างเก็บน้ำ บ่อเก็บน้ำ สร้างเขื่อนเก็บกักน้ำ
  - 1.2 ทรัพยากรดิน ใช้วิธีทำรั้ว ขุดร่อง การปลูกหญ้าแฝกคลุมดิน ห้ามทำไร่เลื่อนลอย กำหนดเขตพื้นที่ป่าสงวน เขตประวัติศาสตร์ เขตควบคุม
  - 1.3 ทรัพยากรอาหารและยา ใช้วิธีการใส่เกลือ หรือยาฆ่าเชื้อจุลินทรีย์ การทำให้แห้ง การทำให้สุก การเก็บไว้ในที่มีอุณหภูมิต่ำ
  - 1.4 ทรัพยากรไม้ และโลหะ โดยการอาบน้ำยาไม้ การตากไม้ให้แห้ง การเผาให้ผิวภายนอกกลายเป็นถ่าน โลหะเคลือบด้วยสารเคมี
2. การแปรรูปของเสียที่เป็นของแข็ง ได้แก่ ขยะ สิ่งปฏิกูล มาใช้ประโยชน์ด้วยการเผา เพื่อให้เกิดพลังงานความร้อนและซีเมนต์ การนำไปฝังกลบ กากของเสียที่เป็นพิษต้องทำให้มีสภาพเป็นกลาง
3. การซ่อมแซม ได้แก่การเพิ่มโครงสร้างให้ครบ ณ ที่ขาดหายไป การรักษาโดยเทคโนโลยีบำบัด เช่น การเติมอากาศในบ่อบำบัดน้ำเสีย การปลูกป่า
4. การฟื้นฟู ได้แก่ การใช้ธรรมชาติในการฟื้นฟู การป้องกันไฟป่าอย่างมีประสิทธิภาพ การห้ามทำไร่เลื่อนลอย การปล่อยน้ำเสียให้ไหลสัมผัสอากาศเพื่อทำให้น้ำดี
5. การพัฒนา หมายถึง การทำให้ผลผลิตจากทรัพยากรนั้นให้ดีกว่าปกติโดยใช้วิธีการเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพช่วยให้กลไกสิ่งแวดล้อมทำงานได้ดีขึ้น ได้แก่ การใช้ปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งการใช้เครื่องมือเกษตรอื่น ๆ มาปรับปรุงเทคโนโลยีเกษตร
6. การป้องกัน เป็นวิธีการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรที่เคยมี และกำลังถูกทำลาย อาจเป็น การใช้กฎหมาย การประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้ การทำรั้วกัน การสร้างขอบเขต การติดป้ายระบุ
7. การสงวน คือ การเก็บไว้มิให้ใช้เนื่องจากเป็นทรัพยากรที่กำลังจะหมดหรือกำลังจะสูญสิ้นโดยการกำหนดระยะเวลาเป็นช่วง ๆ ให้ทรัพยากรพอฟื้นคืนสภาพเดิม
8. การแบ่งเขต เป็นการอนุรักษ์ขั้นสุดท้าย ถ้าไม่สามารถใช้วิธีการอื่นได้แล้ว เนื่องจากปัญหาการไม่มีวินัยทางสังคม หรือกฎหมายไม่รัดกุม ได้แก่ เขตต้นน้ำ เขตป่าไม้ เขตป่าสงวน

นิเวศวิทยากับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ (2543 : 78)ได้ให้ความสำคัญแก่ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลักใหญ่ คือ

1. ความยั่งยืนธรรมชาติ คือ ระบบหล่อเลี้ยงชีวิตของโลกเศรษฐกิจในอดีตทุกระบบ ล้วนแต่มุ่งทำลายความยั่งยืนต่อระบบนิเวศ จึงจำเป็นต้องแสวงหาระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ที่สามารถสร้างความยั่งยืนแก่ธรรมชาติได้

2. การแบ่งปันความมั่งคั่งและทรัพยากรธรรมชาติสังคมที่ไม่เท่าเทียมกันย่อมเป็นสังคมที่ไร้คุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นการไปแย่งชิงถิ่นฐานของพืชพันธุ์และสัตว์ป่า มนุษย์จึงเป็นผู้ทำลาย และพยายามครอบครองธรรมชาติมากยิ่งขึ้น

3. ความยุติธรรมระหว่างคน 2 รุ่น เศรษฐศาสตร์สมัยใหม่มีแนวโน้มที่จะให้คุณค่าแก่คนรุ่นปัจจุบันสูงมากขึ้น โดยไม่ปรียาคนรุ่นอนาคต เพราะคนรุ่นอนาคตยังไม่มีตัวตนยังไม่เกิด การตีค่าแบบวันนี้ดีกว่าพรุ่งนี้เป็นการกระตุ้นให้มีการทำลายธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจระยะสั้นและเบื้องต้น ไม่มีการส่งมอบความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติให้แก่คนรุ่นอนาคต

4. ค่าของสิ่งแวดล้อมที่ไม่อาจตีราคาได้ การตีค่าทางสิ่งแวดล้อมให้เป็นตัวเงิน เป็นวิธีการอยู่บนพื้นฐานของปรัชญาอรรถประโยชน์ซึ่งเป็นเพียงค่านิยมในหลายค่านิยมในเรื่องความเป็นจริงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ธรรมชาตินั้นเป็นค่านิยมที่ไม่อาจตีราคาเป็นเงินได้ เช่นเดียวกับค่านิยมทางศาสนา ทางสุนทรียภาพ

พิเชียร ลิ้มปัทม์อยู่ (2531) วิจัยเรื่องการพึ่งตนเองของประชาชนในโครงการเนื่องจากพระราชดำริ ศึกษาเฉพาะกรณี โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอละหานทราย จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า โครงการทำให้ชาวบ้านสามารถใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์มากขึ้น มีการนำวิทยาการใหม่ ๆ มาเพิ่มศักยภาพในการผลิต

พิมาน วงศ์อภัย (2533) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ : กรณีศึกษาศูนย์บริการนิคมสร้างตนเองโนนสัง อ.โนนสัง จ.อุดรธานี พบว่า ลักษณะองค์กรประชาชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสระในการตัดสินใจและดำเนินงาน การกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากรและความสามารถของคนในชุมชนมีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ขององค์กรสู่สมาชิกอย่างยุติธรรมและเสมอภาค สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและอย่างมีจิตสำนึก

พูนศักดิ์ ฐานิการประดิษฐ์ (2538) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนในหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกของไทย พบว่า ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านแห่งนี้มีศักยภาพต่อการพึ่งตนเองสูง มีเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติ

จากข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านทรัพยากรมีผลต่อการพึ่งตนเองได้ของชุมชน ซึ่งสรุปได้ว่าปัจจุบันนี้แนวการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืนนั้น เป็นการมุ่งพัฒนาคนไปพร้อม ๆ กับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมควบคู่กันเป็น โดยให้ชาวบ้านในท้องถิ่นชนบทใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างรู้เท่าทันถึงภาวะความจำเป็น มีจิตสำนึกกับผิชอบและใช้ประโยชน์ให้คุ้มค่าสอดคล้องสมดุล และอยู่ในสภาพที่สามารถฟื้นฟูตัวเองได้ โดยใช้ปรัชญาการอยู่ร่วมกัน มองธรรมชาติเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต นับถือธรรมชาติเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองและดำรงอยู่ได้อย่าง ต่อเนื่องและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนตลอดไป ดังเช่น จากภาวะวิกฤตน้ำมันเชื้อเพลิงขาดแคลน ทำให้ราคาสูงมากขึ้น ต้นทุนการสร้างพลังงานสูงขึ้น ส่งผลกระทบไปสู่ต้นทุนการผลิต ทำให้ต้องมีการคิดค้นน้ำมันชีวภาพซึ่งเป็นน้ำมันเชื้อเพลิงที่ได้จากการผสมระหว่างน้ำมันดีเซลกับน้ำมันพืชหรือไขมันสัตว์ สำหรับประเทศไทยได้ใช้น้ำมันมะพร้าวและน้ำมันปาล์มเป็นส่วนผสมเพื่อแก้ปัญหาวิกฤตแหล่งน้ำมันโลกและวิกฤตปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นการแสดงให้เห็นถึงสมรรถภาพพึ่งตนเองของ ประเทศไทยให้มีความเจริญก้าวหน้าและมั่นคงยิ่งขึ้น ด้วยการแสวงหาทางเลือกใหม่จากวัตถุดิบ ที่มีอยู่ในประเทศมาผลิตน้ำมันเพื่อทดแทนการนำเข้าน้ำมันจากต่างประเทศ ดังนั้นประชาชนทุกคนพึงตระหนักถึงประมาณ ระยะเวลา คุณภาพ และความหลากหลายที่ทรัพยากรเหล่านั้น จะคงอยู่เพื่อสนองตอบความต้องการมนุษย์ได้ยาวนานเพียงใด

2.4 จิตใจกับ การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

จิตใจ หมายถึง ลักษณะทางจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้แก่ มีความเชื่อมั่นในการพึ่งตนเอง การประหยัดและรู้จักประมาณตน มีความขยันหมั่นเพียร การเสียสละ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีน้ำใจ

จากพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เนื่องในวโรกาสสัปดาห์ส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม 3-9 สิงหาคม 2533 ที่วิทยาลัยครูพิบูลสงคราม จังหวัดพิษณุโลก ทำให้เกิดข้อคิดได้ว่า ในการประกอบกิจการใด ๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้นั้นต้องอาศัย ความอดุสาหะพากเพียร และความซื่อสัตย์สุจริตเป็นรากฐานสำคัญ และจะต้องเป็นผู้ที่มีจิตใจเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวมนั้นคือทุกคนควรพยายามพึ่งและช่วยเหลือตนเองพร้อมทั้งช่วยเหลือบุคคลอื่นด้วย

ในการที่บุคคลใดจะพึ่งตนเองได้นั้นปัจจัยที่สำคัญอันดับแรกคือการมีจิตสำนึกที่ต้องการพึ่งตนเอง สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2538 : 38) ได้กล่าวว่า การพึ่งตนเองของชาวชนบทแต่ละแห่งสามารถพึ่งตนเองได้นั้นคือ ความสมดุลทางด้านจิตใจ นั่นคือ ชาวบ้านแต่ละคนมีจิตปกติสุข ไม่กังวลเป็นทุกข์ มีความสุขตามอัตภาพ ยึดธรรมะ ถือสันโดษ ความเพียรและความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะพัฒนาตนเองได้

กาญจนา แก้วเทพ (2538 : 34) ได้ให้ความหมายการพึ่งตนเองและ แบ่งเป็น 2 ลักษณะ

1. เชิงปัจเจกบุคคล คือ การพึ่งตนเองหมายถึงกิจกรรมทั้งหลายที่กระทำโดยปัจเจกชน และครัวเรือน เพื่อบรรลุการมีหลักประกันของการดำรงชีพ

2. ในลักษณะกลุ่ม คือการพึ่งตนเองหมายถึงสังคม (กลุ่ม) ที่มีการจัดระบบเพื่อประชาชนสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตน ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเอง และการร่วมมือกับผู้อื่นที่อยู่ในสถานการณ์เดียวกัน ทั้งนี้การพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริงต้องกินความรวมถึงว่ากลุ่มชนนั้นมีความสามารถในการตั้งเป้าหมายและมีสาระในการดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายโดยอาศัยความพยายามและกำลังของตน

การพึ่งตนเองของประชาชนจะประสบความสำเร็จได้ ต้องมีองค์ประกอบทั้งหมด 3 ประการ

1. ประชาชนมีความสามารถคิดและตัดสินใจได้ด้วยตนเอง หมายถึง สามารถเลือกสรรในการตัดสินใจ และในการพิจารณาแนวทางการดำเนินชีวิตได้ด้วยตนเอง มีความคิดเป็นของตนเอง พิจารณาถึงการดำเนินการใดๆ ได้ด้วยภูมิปัญญาของตนเองซึ่งไม่ใช่เกิดจากถูกครอบงำทางความคิด

2. ประชาชนทุกคนถือว่าเป็นผู้มีศักยภาพในตนเอง และต้องรู้จักนำศักยภาพนั้นๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน ทั้งนี้เพราะความเชื่อพื้นฐานของงานสังคมสงเคราะห์ที่เชื่อว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีความสามารถในตนเอง และมีแรงขับที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิตมากมายยิ่ง ๆ ขึ้น

3. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือกิจกรรมต่างๆ ทุกขั้นตอน ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วม 3 ด้าน คือ

3.1 ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ

3.2 ร่วมมือร่วมใจกระทำการ

3.3 ร่วมรับผลจากการตัดสินใจจากการกระทำนั้น

ทฤษฎีความสัมพันธ์ของบุคคล

ไฮเดอร์ (จีรพรรณ กาญจนะจิตรา 2538 : 17 อ้างถึง Heider 1958) ได้อธิบายถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคลต่อบุคคล อันจะมีผลต่อการกระทำ การแสดงความคิดเห็นของบุคคลในการศึกษาของสิ่งที่เขานำมาใช้ในการอธิบาย ถึงสัมพันธภาพระหว่างบุคคลก็คือ ความเชื่อหรือค่านิยม จะเน้นตัวนำพฤติกรรมจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ถ้าความเชื่อของคนคือแนวทางที่จะบอกถึงอนาคตของคนได้ ความเชื่อก็จะสามารถอธิบายความคาดหวัง และการกระทำของเขาได้เช่นกัน

ภาษา คือ สื่อของความคิด หมายความว่า ภาษาจะเป็นสัญลักษณ์หรือสื่อของสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

1. การวิเคราะห์คำพูด
2. การวิเคราะห์สถานการณ์
3. ความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ประสบการณ์เกี่ยวกับความยากลำบากและผลของการกระทำเหตุผล ความสามารถ ความพยายาม ความต้องการ ความรู้สึกหรืออารมณ์ความเป็นเจ้าของหรือการคาดคะเนของบุคคล

ไฮเดอร์ (Heider) พบว่า สัมพันธภาพระหว่างบุคคลอันมีผลต่อความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของบุคคลนั้นจะขึ้นอยู่กับ

1. ความเข้าใจต่อบุคคลอื่น
2. ความเข้าใจของบุคคลอื่น
3. การวิเคราะห์พฤติกรรม หรือ การกระทำในขณะมีสัมพันธภาพ
4. การมีผลตอบแทนในขณะที่มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นคือ มีความปรารถนา และความพึงพอใจ
5. สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
6. อารมณ์ความรู้สึก
7. ความคาดหวังและค่านิยม
8. การขอร้องหรือการบังคับที่มีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคล
9. การคำนึงถึงประโยชน์และโทษ ซึ่งหมายถึงผลที่ได้รับ
10. การเกิดผลต่อคนส่วนใหญ่ซึ่งมีผลต่อสัมพันธภาพระหว่างบุคคลเช่นกัน

การจัดระเบียบสังคม

สืบเนื่องมาจากการจัดระเบียบทางสังคมว่าด้วยมนุษย์ จะต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์บางอย่างในการอยู่ร่วมกัน หรือมีความสัมพันธ์ต่อกัน จึงเป็นแรงจูงใจหรือการบังคับตลอดจนการมุ่งหวังที่ต้องปฏิบัติในการมีความสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ วิถีชาวบ้านหรือวิถีประชา จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรม และกฎหมาย ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการควบคุมทางสังคม ซึ่งเป็นเรื่องของการกำหนดคุณค่าโดยมีพื้นฐานจากการวิเคราะห์พฤติกรรมทางวัฒนธรรม ได้แก่ สถานะภาพ

บรรทัดฐานของสังคม ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณี การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการเปลี่ยนแปลง ชุมชนโดยควบคุม ภาวะสังคมด้านต่าง ๆ เช่น วัตถุ จิตใจ ทศนคติ ความเชื่อ ทั้งนี้เพื่อให้ชุมชนมี ความมั่นคง และดำรงอยู่ตลอดไป (สุพัตรา สุภาพ 2539 : 3-9)

ในการศึกษาความสัมพันธ์ของบุคคลในหมู่บ้าน หรือชุมชนมักจะถูกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน จากการปฏิบัติตามจารีตประเพณี เช่น การไปทำบุญตักบาตรที่วัด การถืออุโบสถศีลร่วมกัน ก็จะนับได้ว่าบุคคลเช่นนี้คือพวกพ้องเดียวกัน มีความสนิทสนมคุ้นเคยกันและต้องให้ความ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังเช่นผลการวิจัยในลำดับต่อไปนี้

พูนศักดิ์ ฐานิการประดิษฐ์ (2538) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชน ในหมู่บ้านภาคใต้ฝั่งตะวันออกของไทย พบว่า นอกความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และระบบการอยู่ร่วมกันเป็นพื้นฐานที่ส่งผลต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านแห่งนี้ซึ่งมี ศักยภาพในการพึ่งตนเองสูง มีเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับธรรมชาติแล้ว ชาวบ้านยังมีระบบการ ช่วยเหลือ แบ่งปัน กันมากมายหลายรูปแบบ ทั้งในแง่การผลิตและการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเรื่อง ของน้ำใจ และระบบการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ จึงไม่ก่อให้เกิดการขัดแย้งจากภายในในการพัฒนา ไปสู่วิธีการผลิตแบบใหม่ภายใต้ระบบความสมดุลและวิถีแห่งน้ำใจ

สรุปได้ว่า การมีจิตสำนึกที่จะพึ่งตนเองเป็นกลไกสำคัญที่ส่งผลให้บุคคลนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ได้แก่ การมีความสมดุลทางจิตใจ มีความสุขตามอัตภาพ รู้จักประมาณตน การพึงพอใจในวิถีชีวิต อย่าง พอเพียง ยึดถือระบบคุณธรรม ยึดมั่นในการทำคุณงามความดี ความอดุสาหะ พากเพียร ความ ซื่อสัตย์สุจริต ความมีน้ำใจ และพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การพึ่งตนเองทาง ด้านจิตใจจึงเป็นรากฐานในการพึ่งตนเองในด้านอื่น ๆ ได้แก่ สังคม เทคโนโลยี และเศรษฐกิจ ดังนั้น จิตใจจึงเป็นปัจจัยเหตุที่ทำให้เกิดการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งเป็น ประเด็นสำคัญเพื่อนำไปสู่การวิจัยครั้งนี้

2.5 สังคมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

สังคม หมายถึง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเอง ซึ่งได้แก่ ความสัมพันธ์ การอยู่ร่วมกัน ความรักสมัครสมานสามัคคี ความพร้อมเพียง ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม คุณลักษณะของผู้นำในท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรมงานประเพณีที่ เชื่อมโยงชาวบ้านเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดความรักใคร่สนิทสนมกลมเกลียว เช่น การถืออุโบสถศีล หรือ ศีล 8 ทุกวันพระร่วมกัน การทำบุญวันเข้าพรรษา การไปร่วมงานงานวันสงกรานต์

เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการอยู่ร่วมกัน และจะต้องมีภาษาหรือสัญลักษณ์ไว้ เพื่อติดต่อหรือสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกัน การอยู่ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือและเพื่อความ ปลอดภัยในการดำรงชีวิตอย่างอยู่รอด จึงจำเป็นต้องดำรงรักษาไว้ด้วยการสืบทอดวัฒนธรรม

ชนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ภายใต้สถาบันครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม และสายสัมพันธ์ของเครือญาติ พ่อแม่มีบทบาทและหน้าที่เลี้ยงดูลูก เมื่อยามพ่อแม่แก่เฒ่าลูกก็มีหน้าที่เลี้ยงดูพ่อแม่ ให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เพราะท่านมีความรักห่วงใยและต้องการให้ลูกหลานให้เป็นคนดี และยินดีให้ความช่วยเหลือเมื่อมีโอกาส ส่วนลูกหลานควรต้องเป็นคนดี มีสัมมาคารวะ ให้ความเคารพเชื่อฟัง ปฏิบัติและคิดตามคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ สิ่งผูกพันเหล่านี้ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม เป็นเครือญาติ เป็นชุมชน สร้างความผูกพันแน่นแฟ้น เชื่อมโยงกันเป็นปึกแผ่นของสังคมต่อไป

ทฤษฎีการกระทำทางสังคม

ได้กล่าวว่า ได้มีผู้คิดรวบรวมกลุ่มของปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำของมนุษย์เป็นทฤษฎีขึ้นเพื่ออธิบายถึงการกระทำของมนุษย์ต่างๆ ไปท่านผู้นั้นคือ วิลเลียม ดับเบิลยู รีเดอร์ (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา 2538 : 20-21 อ้างถึง William W. Reeder 1971) ได้อธิบายว่าการกระทำทางสังคมนั้นประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยหลายประการ มิได้จำกัดอยู่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ซึ่งสามารถกำหนดรูปแบบการกระทำทางสังคม กล่าวคือ สิ่งที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมของมนุษย์ ได้แก่

1. ความคิดเห็น
2. ความรู้สึก
3. การคาดคะเนพฤติกรรมของตน
4. พฤติกรรมที่แสดงออกมาและได้อธิบายถึงเหตุผลในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดของมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ซึ่งเรียกว่า ความเชื่อหรือความไม่เชื่อ กล่าวคือ

4.1 ปัจจัยดังต่อไปนี้

4.1.1 เป้าประสงค์ คือ กิจกรรม วัตถุประสงค์ของ คุณลักษณะ ความเชื่อ ความรู้สึก เมื่อผู้กระทำการ หรือไม่ต้องการกระทำ ได้มีการกำหนดเป้าหมายไว้ล่วงหน้า และพยายามกระทำทุกวิถีทางให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

4.1.2 ความเชื่อ คือความเข้าใจของผู้กระทำ ความคิด ความรู้ เกี่ยวกับคุณลักษณะของสิ่งต่าง ๆ ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และการกระทำทางสังคมการที่บุคคลเลือกปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ย่อมต้องอาศัยความเชื่อพื้นฐานอยู่เสมอ

4.1.3 ค่านิยม คือ ระบบความเชื่อ ทศนคติ คุณลักษณะ เงื่อนไขที่บุคคลยึดถือเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจและกำหนดการกระทำของตนเอง ค่านิยมเป็นความเชื่อที่มีลักษณะ

ถาวรโดยถือว่าวิถีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีที่ตัวเองหรือสังคมเห็นดี เห็นชอบ สมควรจะยึดถือปฏิบัติมากกว่าอย่างอื่น

4.2 ปัจจัยหลัก

4.2.1 ประเพณีและนิสัยคือ แบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้และสืบทอดกันมา ด้วยประเพณีและถ้ามีการละเมิดก็จะถูกบังคับด้วยการที่สังคมไม่เห็นด้วย ไม่มีทางอนุมัติ หรือลงโทษอย่างเด็ดขาดจากรัฐบาลหรือ ตัวบทกฎหมายในการตัดสินใจที่จะเลือกทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งของมนุษย์ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากแบบอย่างพฤติกรรมที่สังคมกำหนดไว้แล้ว

4.2.2 ความคาดหวัง คือ ทำที่ของบุคคล กลุ่ม สังคม ที่มีต่อพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับคนโดยคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้นประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ ดังนั้น การเลือกกระทำพฤติกรรมของบุคคลส่วนหนึ่งก็คืออยู่กับการคาดหวังและทำที่ของบุคคลอื่นด้วย

4.2.3 ข้อผูกพัน คือ ความเชื่อของผู้กระทำว่า บุคคลผู้นั้นถูกผูกมัดที่จะต้องกระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ ข้อผูกพันจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทางสังคมเพราะผู้กระทำตั้งใจที่จะกระทำสิ่งนั้นๆ เนื่องจากบุคคลผู้นั้นรู้สึกว่ามีข้อผูกพันที่จะต้องกระทำ

4.2.4 การบังคับ คือ สิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำตัดสินใจกระทำการต่างๆ ได้รวดเร็วขึ้นเพราะในขณะที่ผู้กระทำตั้งใจจะกระทำสิ่งต่างๆ นั้น หรือผู้กระทำอาจจะยังไม่แน่ใจว่าจะกระทำพฤติกรรมนั้นดีหรือไม่ แต่เมื่อมีการบังคับก็จะทำให้การตัดสินใจกระทำพฤติกรรมนั้นได้เร็วขึ้น

4.3 ปัจจัยสนับสนุน

4.3.1 โอกาส เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่าสถานการณ์ที่เกิดขึ้นช่วยให้มีโอกาสเลือกกระทำ บุคคลมักจะตัดสินใจกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง เมื่อคิดว่าโอกาสเปิดให้เขาสามารถกระทำได้

4.3.2 ความสามารถ คือ การที่ผู้กระทำรู้ถึงความสามารถของตัวเอง ซึ่งก่อให้เกิดผลสำเร็จ ในเรื่องนั้นๆ ได้ การตระหนักถึงความสามารถนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจ และการกระทำทางสังคม เพราะรู้ว่าการตัดสินใจกระทำไปแล้ว บุคคลผู้นั้นมีความสามารถที่จะกระทำได้อย่างแน่นอน โดยทั่วไป การกระทำพฤติกรรมใดๆ นั้น บุคคลจะพิจารณาความสามารถของตนเองก่อน

4.3.3 การสนับสนุน คือ สิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคิดว่าจะได้รับจากคนอื่น ดังนั้น บุคคลมีความโน้มเอียงที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเขารู้ว่าจะได้รับการสนับสนุนจากผู้อื่น

นอกจากนี้ รีเดอร์ (Reeder) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยและสาเหตุที่จะมีผลต่อการกระทำทางสังคม ดังนี้ คือ

1. ในสถานการณ์ของการกระทำทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคลหลายคน ซึ่งแต่ละคนก็จะมีเหตุผลแต่ละอย่างในการตัดสินใจในการกระทำ

2. บุคคลหรือองค์การจะตัดสินใจ หรือ แสดงการกระทำบนพื้นฐานของกลุ่ม เหตุผล ซึ่งผู้ตัดสินใจเองได้คิดว่ามีความสอดคล้องหรือตรงกับปัญหา และสถานการณ์นั้น ๆ
3. เหตุผลนั้นผู้ตัดสินใจจะตระหนักหรือให้น้ำหนักที่แตกต่างกันในการเลือกเหตุผล หรือปัจจัยที่จะเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจ
4. เหตุผลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจนั้น เหตุผลเฉพาะจากเหตุผลเพียงประการเดียว หรือมากกว่าจำนวนเหตุผลหรือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำที่กล่าวมาแล้ว
5. อาจมีเหตุผล 2-3 ประการจาก 10 ประการที่กล่าวมา หรือ อาจจะไม่มีเลยที่จะ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทุกโอกาส
6. กลุ่มของปัจจัย หรือ เหตุผลที่มีอิทธิพลต่อการกระทำทางสังคมนั้น ย่อมจะมีการเปลี่ยนแปลง
7. ในกรณีเฉพาะบางอย่างภายใต้การกระทำทางสังคม จะมีบ่อยครั้งที่จะมีทางเลือก สองหรือสามทางที่จะสนองตอบต่อสถานการณ์นั้น ๆ
8. ผู้กระทำหรือผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอาจจะเลือกโดยเฉพาะเรื่องแตกต่างกัน ออกไปในบุคคลแต่ละคน
9. เหตุผลที่จะต้องตัดสินใจสามารถที่จะมองเห็นได้จากทางเลือกที่ถูกต้องแล้ว

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่

ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ หมายถึง สังคมทำหน้าที่เชื่อมโยงสิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน อย่างเป็นระบบด้วยประเพณีบรรทัดฐานของสังคม นำไปสู่คนในชุมชน สังคม และมีพฤติกรรม การแสดงออกเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมให้บรรลุจุดมุ่งหมายของตนเองและกลุ่มดังเช่น ทฤษฎีการกระทำทางสังคม Talott Parson (สัญญา สัญญาวิวัฒน์ 2543 : 36-37) ได้แสดง แนวคิดใน ระบบของสังคมซึ่งหน่วยที่ พาร์สัน (Parson) ถือว่าเป็นระบบของการศึกษา คือการกระทำหมายถึงปฏิกิริยาตอบโต้ ซึ่งพิจารณาเป็นประเด็น ได้ดังนี้คือ

1. ผู้กระทำ หมายถึง ปัจเจกชน
2. เป้าหมาย ที่ผู้กระทำมุ่งประสงค์
3. วิธีต่าง ๆ ที่ผู้กระทำจะเลือกใช้เพื่อบรรลุเป้าหมาย
4. สถานการณ์อันเป็นฉากที่ผู้กระทำจะต้องนำเข้ามาพิจารณาในการที่จะเลือกวิธีใดในการบรรลุเป้าหมาย
5. ตัวกำหนดเชิงบรรทัดฐานอันได้แก่ ค่านิยมบรรทัดฐานทางสังคมและความคิดต่าง ๆ

ซึ่งผู้กระทำจะต้องนำมาพิจารณาประกอบในการเลือกวิธีการบรรลุเป้าหมายในตัวผู้กระทำนั้น มีแนวอบรมที่สำคัญ คือ

5.1 แนวทางการอบรมทางความรู้สึก หมายถึง ความเชื่อ อารมณ์และศีลธรรม

5.2 แนวทางการอบรมทางคุณธรรม ซึ่งจะกำหนดมาตรฐานการแสดงออก ได้แก่

สาระ ข้อเท็จจริง ระดับความพึงพอใจ

ดังนั้นจึงสรุปสาระสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ได้ดังนี้

1. สังคมทุกสังคมจะต้องมีโครงสร้าง ซึ่งประกอบด้วยหน่วยต่าง ๆ

2. แต่ละหน่วยต่างทำหน้าที่ประสานกัน

3. แต่ละหน่วยต่างปฏิบัติหน้าที่เพื่อความคงอยู่ของสังคม

4. แต่ละหน่วยต่างยึดระบบค่านิยมเป็นแนวในการปฏิบัติหน้าที่สังคมต้องมีโครงสร้างแบบใดแบบหนึ่งขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันให้มีการพึ่งพาอาศัยภาพและการมีชีวิตรอด

เนื่องจากสังคมเป็นการอยู่ร่วมกัน มีการกระทำต่อกัน ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมหรือการทำงานต่าง ๆ ร่วมกันซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ ความรัก ความสามัคคี และผู้นำซึ่งจำเป็นจะต้องเกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกนั้น เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้นำคือสิ่งสำคัญในการจูงใจให้สมาชิกในกลุ่มและบุคคลอื่นทำงานด้วยความเต็มใจในการปฏิบัติงานร่วมกันและพร้อมดำเนินไปตามแนวทางที่ผู้นำได้สั่งการ ยินดีที่จะเสียสละและให้การสนับสนุนต่อความคิดและแนวทางที่ผู้นำได้กำหนดขึ้น นอกจากนี้แล้วก่อให้เกิดความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ จากทุกฝ่ายในการทำงาน ทำให้เกิดความไว้วางใจ ความสมัครสมานสามัคคี รักใคร่กลมเกลียวกันในกลุ่ม อันนำไปสู่พลังที่จะสร้างสรรค์การพัฒนาหมู่บ้านหรือองค์กรชุมชนในหมู่บ้านสืบไป ดังนั้นการสร้างผู้นำ จึงมีความสำคัญและจำเป็น เพราะผู้นำคือผู้ที่สามารถโน้มน้าวจิตใจให้สมาชิกและคนอื่น ๆ ยอมรับ สนับสนุน และให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ

ผู้นำ เป็นสิ่งสำคัญในการที่จะเป็นผู้จูงใจให้ประชาชนหรือชาวบ้านทำงานด้วยความเต็มใจ ผู้นำจะเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความสมัครสมานสามัคคี ความเป็นปึกแผ่นของสังคม ดังนั้นผู้นำจึงมีความจำเป็นในการนำหมู่บ้านไปสู่เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยมีทฤษฎีและแนวคิดที่สำคัญดังนี้คือ

สตอคคิลล์ (Stogdill 1974 : 24-75) ได้รวบรวมความหมายและกำหนดคุณลักษณะของภาวะผู้นำดังนี้

1. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการเน้นถึงกระบวนการของกลุ่มกล่าวคือ ความมีอำนาจของบุคคลหนึ่งหรือ 2 ถึง 3 คนเหนือบุคคลอื่นๆ ภายในกลุ่มที่สามารถควบคุมกระบวนการและปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม
2. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นบุคลิกภาพอัตลักษณ์ และ คุณลักษณะ ที่มีลักษณะที่พึงประสงค์มากกว่าอื่น ๆ
3. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นศิลปของการโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่นให้คล้อยตามความประสงค์ของตน สามารถทำให้ผู้ตามตระหนักถึงความประสงค์ของตน ตลอดจนทำให้ผู้ตามเชื่อฟัง มีความจงรักภักดี และให้ความร่วมมือ
4. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นการใช้อิทธิพล เช่น การใช้อิทธิพลเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้อื่น
5. ภาวะผู้นำในฐานะเป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย เช่น ภาวะผู้นำหมายถึง พลัสพลศาสตร์ ซึ่งกระตุ้น จูงใจ และประสานงานของการจัดระเบียบการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย
6. ภาวะผู้นำในฐานะที่เป็นความคิดริเริ่มในการทำงาน เช่น ภาวะผู้นำ หมายถึง การริเริ่มและการบำรุงรักษาเกี่ยวกับโครงสร้างของความคาดหวังและปฏิกิริยาตอบโต้ระหว่างกัน

นอกจากความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สตอคคิลล์ (Stogdill) ได้รวบรวมทฤษฎี

คุณลักษณะผู้นำคือทฤษฎีที่แสวงหาคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพด้านสังคม ด้านร่างกาย ด้านสติปัญญา ซึ่งแยกให้เห็นความแตกต่างของคนที่เป็นผู้นำออกจากคนที่ไม่ได้เป็นผู้นำ คือมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีร่างกายแข็งแรง
2. มีภูมิหลังการศึกษาดีและสถานภาพทางสังคมดี
3. มีสติปัญญาฉลาด ตัดสินใจดี มีความสามารถในการติดต่อสื่อสาร
4. บุคลิกภาพเป็นผู้ที่มีความตื่นตัวและควบคุมอารมณ์ได้มีความคิดริเริ่มอย่างสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
5. มีความรับผิดชอบ ชยัน และอดทน
6. มีลักษณะทางสังคมปรารถนาที่จะร่วมงานกับผู้อื่น มีเกียรติและเป็นที่ยอมรับของบุคคลอื่น ๆ และเข้าสังคมได้ดี

เว็บเบอร์ (Webber) (Stogdill 1974 : 84) ผู้สร้างแนวคิดของผู้นำในด้านความสามารถพิเศษ จากการศึกษาทฤษฎีของอำนาจที่ถูกต้องตามกฎหมาย หรือ อำนาจบังคับบัญชา สามารถแบ่งออกเป็น 3 แบบดังนี้

1. อำนาจหน้าที่บนพื้นฐานของความถูกต้อง อย่างมีเหตุมีผล อำนาจหน้าที่ในที่นี้ มาจากความเชื่อในกฎหมายหรือกฎต่างๆ ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากผู้มีสิทธิมีอำนาจให้รับผิดชอบในกฎเกณฑ์นั้น ๆ ซึ่งอำนาจทางกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญที่สุด
2. อำนาจหน้าที่ที่ได้รับการสืบทอดอำนาจหน้าที่ ลักษณะที่เกิดขึ้นจากความเชื่อที่มีให้กับคนรุ่นหนึ่งสืบทอดไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อำนาจที่เกิดจากการสืบทอด ซึ่งมีความสำคัญน้อยกว่าอำนาจทางกฎหมาย
3. อำนาจที่ได้มาจากพื้นฐานของความสามารถพิเศษต่างๆ ซึ่งได้แก่ วีรบุรุษ หรือ ผู้ที่มีลักษณะโดดเด่นกว่าคนอื่นที่จะสามารถชักจูงผู้อื่นได้ เรียกว่าพวกมีพรสวรรค์

เว็บเบอร์ (Webber) มีความเชื่อว่าความสามารถพิเศษของผู้นำนี้เกิดจากความเชื่อมั่นและความศรัทธาของคน และกล่าวว่า ความสามารถพิเศษเป็นคุณสมบัติพิเศษในคนใดคนหนึ่งที่ไม่มีในคนทั่วไป ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่หาไม่พบในคนธรรมดาทั่วไป เมื่อคนเหล่านั้นมีคุณสมบัติพิเศษเหล่านั้นคนนั้นจะถูกเรียกว่าเป็นผู้นำ ทำให้ผู้นั้นมีอำนาจเหนือกว่าบุคคลอื่น และที่สำคัญอำนาจนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถพิเศษของผู้นำอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับผู้ตามด้วยความสำคัญของผู้ตามคือ

1. ผู้นำที่เป็นผู้นำเพราะมีความสามารถพิเศษจะเสียความเป็นผู้นำได้ ถ้าเข้าเสียความสามารถพิเศษหรือพลังพิเศษนั้นลดน้อยไป
2. ผู้นำที่มาจากความสามารถพิเศษนี้ทุก ๆ คนที่มีความสามารถพิเศษต้องมีเป้าหมายของทุกงานผู้ตามจะต้องตามผู้นำนั้นเพราะเชื่อว่าจะสามารถนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้ แต่ถ้าเป้าหมายนั้นไม่ได้ถูกทำให้สำเร็จ พวกผู้ตามนั้นจะหายไป (ผู้นำเกิดขึ้นเพราะถูกคนเป็นผู้ตามเลือกให้เป็นเพราะความสามารถพิเศษ แต่คนเป็นผู้ตามไม่ได้ตามอย่างไม่มีเหตุผล แต่ต้องการให้ผู้นำ นำไปอย่างมีเป้าหมาย เมื่อใดที่นำไปนานแล้วไปไม่ถึงเป้าหมาย ผู้ตามก็จะหมดความเชื่อถือ ผู้นำก็จะไม่ได้เป็นผู้นำต่อไป ผู้นำจึงต้องเอาใจใส่มากกับผู้ตาม เพราะถ้าไม่มีผู้ตามก็ไม่มีใครยกย่อง อีกต่อไปหรือหากหมดไฟในการทำงานผู้ตามก็จะหมดศรัทธาไปด้วย) ผู้นำที่เกิดจากความสามารถพิเศษจึงไม่มีความมั่นคงถาวร แต่ผู้นำที่ได้รับการสืบทอดจะมีความมั่นคงมากกว่าเพราะมีความต่อเนื่องมากกว่า

ธงชัย สันติวงษ์ (2537 : 24) ได้กล่าวไว้ว่า คุณสมบัติของผู้นำมีหลายประการดังนี้ คือ

1. คุณลักษณะทางร่างกาย ได้แก่ รูปร่างหน้าตา เช่น ความสูงพอเหมาะ หน้าตาดี สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง

2. คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ ความกระตือรือร้น ในหน้าที่การงาน ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ อดทน มานะ พยายาม สามารถปรับตัวและมีความมั่นคงทางอารมณ์

3. คุณลักษณะนิสัยส่วนตัว ได้แก่ มีความฉลาด ความรับผิดชอบ การชอบและรักงาน มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้

4. คุณลักษณะทางสังคม มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ประนีประนอม มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ไว้วางใจได้ เป็นที่นิยมชมชอบของบุคคลทั่วไป ยิ้มแย้ม แจ่มใส

ผลงานวิจัยของ สีน สือสวน (2530) เรื่องปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนางานองค์กรประชาชนในเมือง ทำการศึกษาเฉพาะกรณี สหกรณ์เครดิตยูเนียนชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า มีปัจจัยใหญ่ที่มีผลต่อการพัฒนาสหกรณ์ คือ ปัจจัยด้านกรรมการหรือ ผู้นำ ได้แก่ ผู้นำที่มีคุณลักษณะที่ดี คือ ได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ขยันขันแข็งในการทำงาน มีบทบาทในการช่วยเหลือสมาชิกแก้ปัญหา ชักชวนสมาชิกให้มาร่วมกันแก้ไขปัญหา เปิดโอกาสให้สมาชิกตัดสินใจ ให้บริการอย่างเสมอภาค และปกป้องผลประโยชน์ของสมาชิก ผู้นำมีความสามารถในการเข้าใจปัญหา ผลักดันให้งานสำเร็จ ระดมความร่วมมือจากสมาชิก ทำงานเป็นกลุ่ม ประสานงานกับภายนอก

ผลงานวิจัยของ สายพิรุณ น้อยศิริ (2530) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนางานองค์กรประชาชนในชนบท กรณีศึกษาธนาคารข้าวบ้านโนนขุย อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัจจัยภายในชุมชน ได้แก่ กรรมการหรือผู้นำ ที่มีคุณลักษณะที่ดี ได้รับการยอมรับจากสมาชิก มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พุดจริงทำจริง มีความรับผิดชอบต่องานมีบทบาทในการเป็นผู้นำเป็นผู้ให้การศึกษาแก่สมาชิกกระตุ้นเร่งเร้าและรวมกลุ่ม

ผลงานวิจัยของ ภัคพัฒน์ ทิพย์ประไพ (2538) เรื่องแนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเซียกับการอธิบายหมู่บ้านไทย จากการศึกษาพบว่าในการแสวงหาทางออกของหมู่บ้านไทยในการพัฒนา คือ การฟื้นฟูระบบคุณธรรมชาวบ้านบนพื้นฐาน สามเรื่อง คือ ความสอดคล้องกับธรรมชาติ วิถีชีวิตชุมชน และการต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมกันในชุมชน

จากทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงผูกพันกันในสังคมเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกิดการรวมกลุ่มกันในสังคม การสืบทอดประเพณี การมีจิตสำนึก และระบบคุณธรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อมโยงประสานความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทำให้มีความเป็นปึกแผ่นมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะเมื่อใดก็ตามสมาชิกในสังคมนั้น ๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมใน

การกำหนดบทบาทหน้าที่ ซึ่งส่งผลให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพในการรักษาสมดุลของการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในสังคมและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้นำเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่ช่วยส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งนี้ก็เพราะผู้นำจะเป็นผู้ที่มีคุณลักษณะที่ดีทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งนำไปสู่การยอมรับการให้ความร่วมมือและการช่วยเหลือ เป็นการกระตุ้นเร้าและประสานกลุ่มให้ทำงานไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน ดังนั้น สังคมจึงเป็นปัจจัยเหตุของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จึงเป็นประเด็นสำคัญในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

2.6 การมีส่วนร่วมกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกในชุมชนได้เข้ามาร่วมกันปรึกษาหารือกันในการตัดสินใจรับผิดชอบต่อแนวทาง แผนการปฏิบัติ หรือ นโยบาย ที่ได้กำหนดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาและจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวม เพื่อประโยชน์และความสุขของทุกคนในหมู่บ้านหรือชุมชน ได้แก่ มีส่วนร่วมและสนับสนุนกิจกรรมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด การช่วยกันสอดส่องดูแลหมู่บ้านให้มีความสงบสุขร่มเย็น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนการร่วมบำรุงรักษาวัตถุ โครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้งโดยชาวบ้าน เอกชน และรัฐให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนรวมได้ตลอดไป

จากแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้ปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการพัฒนาจากภาครัฐและระบบทุน มาเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ให้ความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการพัฒนา การดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน ภายใต้หลักการพัฒนาคนให้มีความศักยภาพ เช่นเดียวกับสหประชาชาติ (United Nation 1981 : 11) ที่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนโดยประชาชน จึงได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออก ซึ่งความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญการเข้าร่วมในการพัฒนาและรับประโยชน์จากการพัฒนาโดยการเน้นที่การให้อำนาจการตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท

ลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534 : 67-69) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณา ตัดสินใจในการ

ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชน และการที่ประชาชนได้เข้าร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมแทนรัฐทำให้เกิดการพึงพอใจ ซึ่งจะเป็นการลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับ ประชาชน

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2541:19) ได้กล่าวว่า นโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจของหน่วยงานภาครัฐเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชนนั้น จะต้องให้ชุมชนรู้จักและมีศักยภาพในการพึ่งตนเองได้ โดยทุกคนทุกกลุ่มในชุมชนจะต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของในกิจกรรมหรือสิ่งนั้น ๆ เพื่อจิตสำนึกร่วมกันสร้างและดูแลให้มีความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง

โคเฮน และ อัพฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff 1980 : 213-214) ได้สร้างกรอบพื้นฐานเพื่อการอธิบาย และวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในแง่ของรูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ โดยแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบคือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งอาจจะเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ในระยะเริ่มการตัดสินใจ

ในช่วงของกิจกรรมและการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบการเข้าร่วมโดยให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ สังคม และ

ส่วนรวม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งนับเป็นการควบคุม และตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527 : 6-7) ได้แบ่งลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 8 ลักษณะ ดังนี้

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งรวมถึง
2. ความต้องการของชุมชนร่วมวางนโยบายหรือแผนงานหรือโครงการ กิจกรรม เพื่อจัดและแก้ปัญหาตามความต้องการของชุมชน
3. ร่วมตัดสินใจ การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
4. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหาร การพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล
5. ร่วมในการลงทุนในกิจกรรมโครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตน
6. ร่วมปฏิบัติงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการและกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

7. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ทั้ง โดยเอกชนและรัฐบาลให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

8. ร่วมคิดหาทางสร้างแบบแผนและวิธีการ เพื่อแก้ไขปัญหาและลดปัญหาของชุมชน หรือ เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน

จากผลงานวิจัยของ พิมาน วงอภัย (2533) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชน ในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้ กรณีศึกษา นิคมสร้างตนเองโนนสัง อำเภอโนนสัง จังหวัดอุดรธานี พบว่า การที่สมาชิกมีส่วนร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กรอย่างมีความสุข และมีจิตสำนึกในความ เป็นเจ้าของเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ประชาชนในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้

ผลงานวิจัยของ กิตติ คันธา (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของ คณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาชนบท ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น พบว่า อายุ ระดับการศึกษา ขนาดครอบครัว รายได้ และระดับความคิดเห็นของกรรมการหมู่บ้าน ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วม แต่การเป็นสมาชิกกลุ่มสังคมมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การพัฒนาแบบยั่งยืนที่ให้ความสำคัญของการพัฒนาคนเป็นวัตถุประสงค์และเป้าหมายใน การพัฒนาให้มีศักยภาพการพึ่งตนเอง ได้แก่ การมีจิตสำนึกในมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรม แทนภาครัฐอย่างมีความสุขและมีจิตสำนึกในความเจ้าของในท้องถิ่นตน การร่วมคิดเป็น ร่วมทำ ร่วมกันแก้ปัญหา และการมีน้ำใจในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความ เจริญก้าวหน้าสามารถพึ่งตนเองได้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ตนเองและชุมชน นั่นคือ หลักการพัฒนาคนแต่ละบุคคลมาร่วมกันพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เพื่อประโยชน์และความสงบสุข ในชุมชนของตนเอง ดังนั้น การมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยเหตุที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งได้นำมาทำการวิจัยครั้งนี้

2.7 การจัดการกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

การจัดการ หมายถึง ความสามารถในการจัดการตนเองและองค์กรในหมู่บ้านเพื่อการพึ่งตนเองได้ ด้วยกิจกรรมที่สำคัญ คือ การวิเคราะห์ปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน หรือ ชุมชน การวางแผน การจัดกระบวนการ การลงมือดำเนินการตามแผน และ การประเมินผล รวมทั้งการกระทำที่แสดงออกถึงความพยายามทำงานด้วยความรอบคอบเพื่อให้งานหรือกิจกรรมนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

ทฤษฎีการจัดการ

ทฤษฎีการจัดการของ ฟาโยล (สัมพันธ์ ภูไพบูลย์ 2542 : 31-35 อ้างถึง Fayol) สรุปสาระสำคัญของหลักการจัดการ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้บริหาร โดยมีหลักการ ดังนี้

1. หลักการแบ่งงานกันทำ คือการแบ่งแยกงานกันทำตามความถนัด ไม่ว่าจะเป็นงานทางด้านบริหาร หรือเทคนิคทั้งนี้โดยยึดหลักประโยชน์ของแรงงานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด
2. อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ เพื่อการปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จลุล่วง
3. การมีผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว เพื่อป้องกันมิให้เกิดความสับสนในการปฏิบัติการ และขัดความขัดแย้ง และการทำลายอำนาจหน้าที่และระเบียบวินัย
4. การถือประโยชน์ส่วนตนเป็นรองจากประโยชน์ส่วนรวม เป้าหมายและผลประโยชน์ของส่วนรวมและสังคมเหนือกว่าผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคล ซึ่งย่อมทำให้สังคมนั้น ๆ มีความเจริญก้าวหน้า
5. การรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางเพื่อให้ครอบคลุมในส่วนต่าง ๆ ขององค์กรไว้ได้ในกรณีที่มีความจำเป็นจะต้องกระจายไปสู่ส่วนย่อยก็ขึ้นอยู่กับบุคคล และสถานการณ์เพื่อประโยชน์รวมสูงสุดขององค์กร
6. ความมีระเบียบเรียบร้อย คือ หลักข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการจัดสิ่งของและบุคลากร กำหนดลักษณะและขอบเขตของงานให้ถูกต้องและมีความชัดเจน
7. ความเสมอภาค การยึดถือความเอื้ออาทร ความเมตตา ยุติธรรม เป็นหลักของผู้นำ หรือผู้บังคับบัญชา ความเสมอภาคจะจูงใจให้พนักงานมีความจงรักภักดี และอุทิศตนเพื่องาน ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของการจ่ายค่าตอบแทน และเลื่อนตำแหน่ง
8. ความคิดริเริ่ม คือ การเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาได้แสดงความคิดริเริ่ม และให้การสนับสนุนแนะนำให้เกิดการนำไปใช้อย่างเกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นพลังสำคัญที่จะทำให้ องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

9. ความสามัคคีความจำเป็นต้องทำงานเป็นกลุ่ม เน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความ

สำคัญของการติดต่อสื่อสาร และผสานสามัคคีมีผลต่อการบังคับบัญชาเป็นอย่างยิ่ง

10. การมีจุดหมายร่วมกัน กิจกรรมดำเนินไปในทิศทางเดียวกันสอดคล้อง และเป็นไปตามแบบแผน ขององค์กรเดียวกัน

หลักการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 15-16) ได้กล่าวถึงหลักการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ คือ การกำหนดขอบเขต และทิศทางให้ไปสู่การบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการผสมผสานการพัฒนาชุมชนทั่วไป และการพัฒนาชุมชนเฉพาะส่วน ซึ่งประกอบไปด้วย

1. การรู้จักตนเอง รู้ว่าสภาพชุมชน โครงสร้างชุมชน ความต้องการ ความสามารถ โอกาส และการวิเคราะห์ชุมชนโดยหลักการ SWOT ได้แก่ จุดแข็ง (Strength) จุดอ่อน (Weakness) โอกาส (Opportunity) และอุปสรรค (Threat) จากนั้นจึงนำความรู้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาจัดการด้วยตนเอง ซึ่งมีกิจกรรมสำคัญ 4 ประการคือ

1.1 การวางแผน คือชุมชนต้องมีโครงการหรืองานของชุมชน ซึ่งจะต้องระบุว่า ชุมชนจะทำอะไร ใครจะทำ ทำที่ไหน ทำเมื่อไร ทำอย่างไร

1.2 การจัดกระบวนการ คือการเตรียมการเพื่อดำเนินการไปตามแบบที่เตรียมไว้ ได้แก่ การเตรียมคน วัสดุ การฝึกทักษะที่จำเป็น และนัดหมายการลงมือทำ

1.3 ลงมือดำเนินการตามแผน คือการปฏิบัติตามแผนหรือโครงการที่วางไว้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน

1.4 การประเมิน คือ การทำกับงาน ให้ดำเนินไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ และหาปัญหาอุปสรรค ต้องพยายามแก้ไขหรือขจัดปัญหาอุปสรรคนั้นไป เมื่องานเสร็จ ทำการประเมินผลงานอีกครั้ง ว่าได้ดำเนินงานครบถ้วนตามแผนที่วางไว้หรือไม่ สรุปปัญหา แนวทางทั่วไป และบทเรียนที่ได้จากโครงการนี้ มีข้อเสนอแนะแนวทางการใช้ประโยชน์จากผลสำเร็จร่วมกัน

2. ส่งเสริมการฝึกอบรม เมื่อสามารถจัดการได้ด้วยตนเองแล้ว ลำดับต่อไปคือการส่งเสริมการศึกษาอบรมการจัดการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และต้องรู้ว่าตนเองมีปัญหาหรือความต้องการด้านใดบ้าง เช่น เมื่อรู้ว่าตนมีปัญหาหรือมีความต้องการด้านอาชีพ จึงควรเข้ารับการ ฝึกอบรมอาชีพเสริม

3. การสร้างกลุ่มช่วยตนเองซึ่งอาจเป็นคณะกรรมการ คณะทำงาน กลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์หรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อมาช่วยตัวเอง และเป็นประโยชน์ต่อการจัดการ

จากข้อความที่ได้กล่าวมา มีความสอดคล้องกับหลักการการพัฒนาชนบทด้วยการพัฒนาชุมชน (สุริย์พร เหลี่ยมวรารุณ 2541 : 15) ซึ่งเป็นแนวคิดของชาวอเมริกันในการพัฒนาที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ.1950 พร้อม ๆ กับการช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกาในด้านต่าง ๆ ต่อโลกที่ 3 โดยมีหลักการและวิธีการดำเนินการพัฒนาชุมชนคือ ตัวแทนรัฐบาลที่ทำงานอยู่ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น เพื่อรวมกลุ่มกับชาวบ้านชนบทในการกำหนดปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น โดยมีการกำหนดแนวทางและดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันโดยพยายามให้มีการใช้ทรัพยากรของท้องถิ่นแบบการช่วยตนเอง ในกรณีที่ทรัพยากรท้องถิ่นมีอยู่จำกัด รัฐบาลก็ต้องให้ความช่วยเหลือในเรื่องการเงิน วัสดุสิ่งของ หรือ ความรู้ทางวิชาการด้วย โดยหลักการพัฒนาชุมชนมีความมุ่งหมายที่จะปรับปรุงในทุก ๆ เรื่อง เช่น ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมในชนบท การผลิต การศึกษา การสาธารณสุขชนบท และการปกครองตนเองสำหรับแนวคิดการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน (Integrated Rural Development) หรือ IRD โดยยึดหลักการพื้นฐานการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน มีความคล้ายกับหลักการพัฒนาชนบท (Community Development) หรือ CD อยู่มาก เพราะเป็นกระบวนการเพื่อการปรับปรุงงานในหลายๆ ด้าน เช่น การผลิต การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา การสาธารณสุข โดยมีส่วน ที่แตกต่างกับหลักการพัฒนาแบบผสมผสาน (IRD) คือ ความพยายามดำเนินการพัฒนาในด้าน ต่างๆ ให้ผสมกลมกลืนพร้อมๆ กัน หรือตามลำดับขั้นตอนที่เหมาะสมอย่างมีบูรณาการและเป็นการดำเนินการภายใต้ขอบข่ายการบริหารงานของหน่วยงานเดียวมากกว่าที่จะเป็นการประสานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและมีเป้าหมายขอบเขตพื้นที่ในการพัฒนาที่แน่นอน

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ (2530) ทำการวิจัยเรื่องการส่งเสริมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ชนบทโดยผ่านองค์กรเพื่อความช่วยเหลือตนเอง ผลการวิจัยพบว่า การที่ประชาชนจะพึ่งตนเองได้นั้นต้องมีการกระตุ้นให้เกิดและพัฒนาองค์กรชาวบ้านให้มีคุณภาพและเปลี่ยนให้ชาวบ้านดำเนินการเอง โดยมีกลุ่มหลายกิจกรรม มีสมาชิกมาก และมีการอบรมสมาชิก

ปราณี ชัตติยศ (2538) ศึกษาวิจัยเรื่องเศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของการอนุรักษ์ป่าไม้กรณีศึกษา ป่าดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์ จากการศึกษาพบว่า ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านจะยั่งยืนได้นั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการจัดการทรัพยากรให้แก่ชาวบ้านโดยออกกฎหมายรองรับและได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ การยอมรับภูมิปัญญาชาวบ้านตลอดจนการประสานกับองค์กรภายนอก

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2541) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องนโยบายและมาตรการส่งเสริมธุรกิจชุมชนของหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการพัฒนาของชุมชนทางรอดเศรษฐกิจไทย ผลการ

ศึกษาวิจัยพบว่า การส่งเสริมธุรกิจชุมชนนั้นจะต้องส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักศักยภาพและทรัพยากรในชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับการรู้จักตนเอง

จากข้อความที่ได้นำเสนอมา กล่าวได้ว่า การพึ่งตนเองได้ คือ การรู้จักตนเอง และประชาชนเป็นผู้ดำเนินการเอง ภายใต้กระบวนการจัดการที่ทำงานมีลำดับเป็นขั้นตอน มีทิศทางและมีการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้อย่างชัดเจนแน่นอน ซึ่งเป็นสิ่งทำให้การดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในการพัฒนาดตนเองและชุมชนนั้นจำเป็นต้องและพัฒนาคนให้มีศักยภาพตามสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเหมาะสม ดังนั้นการจัดการจึงเป็นมูลเหตุปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ที่ต้องนำมาวิเคราะห์ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้

จากทฤษฎีและงานวิจัยได้แก่ หลักการ TERMS การมีส่วนร่วม และ การจัดการ ที่ได้กล่าวอ้างมาทั้งหมดข้างต้น จะพบว่า การพึ่งตนเองได้ของชุมชนในชนบทนั้น จะต้องมียปัจจัยที่สนับสนุนทั้งทางวัตถุด้านกายภาพ และความพร้อมทางด้านจิตใจซึ่งมีความสำคัญอย่างน้อย 7 ด้านด้วยกัน ซึ่งประชาชนและชุมชนได้นำปัจจัยทั้งที่ตนเองมีอยู่หรือได้รับการส่งเสริมจากองค์กรภายนอก เหล่านั้นมาสู่กระบวนการยอมรับหลักการและใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติตามโครงการหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งปัจจัยใดเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการยอมรับและการนำไปปฏิบัติของสมาชิกในหมู่บ้านนั้นมากที่สุดจนนำไปสู่ความสำเร็จเป็นประเด็นที่มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่จะต้องค้นหา เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้นั้นประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นๆ ที่ยังไม่บรรลุถึงการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ประสบความสำเร็จอย่างกว้างขวางทั่วประเทศสืบไปในอนาคต และเป็นปัจจัยเหตุให้นำมากำหนดเป็นตัวแปรอิสระในสมมติฐาน เพื่อทำการทดสอบต่อไป และเพื่อการวิจัยครั้งนี้ดำเนินไปอย่างมีระบบ ถูกต้อง และมีความเหมาะสมในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือ จึงได้ทำการศึกษาลักษณะพื้นฐานของหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครทั้ง 3 หมู่บ้าน เมื่อวันที่ 22 และวันที่ 30 ธันวาคม 2544 โดยใช้แบบสอบถามเบื้องต้นซึ่งเป็นคำถามเพื่อหาปัจจัยทั้ง 7 ด้าน พร้อมกับตัวอย่างคำถามเพื่อการศึกษาข้อมูลชุมชนจากศูนย์ชุมชนเข้มแข็งสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยามาประกอบเข้าด้วยกัน จึงได้ลักษณะพื้นฐานทั้ง 3 หมู่บ้านเป็นไปตามปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ดังต่อไปนี้

ลักษณะหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร เมื่อ วันที่ 22 และ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2544

ผลจากการศึกษาหมู่บ้านในระดับขั้นต้นภายใต้คำถามเพื่อการศึกษาชุมชนและแบบสอบถามชุดแรกได้ข้อมูลดังต่อไปนี้

ลักษณะประชากรโดยทั่วไปอยู่ในวัยการทำงาน มีอายุตั้งแต่ 24-25 ปีเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะหมู่ 2 ตำบลเจ็ดริ้ว ส่วนหมู่ 2 ตำบลบ้านเกาะ และหมู่ 6 ตำบลท่าเสา มีวัยเด็ก วัยผู้ใหญ่และวัยชราใกล้เคียงกัน ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนผลไม้ เช่น สวนพุทรา อุ่น มะม่วง มะพร้าว ส้ม มะนาว และสวนกล้วยไม้ ยกเว้น หมู่ 2 ตำบลเจ็ดริ้ว มีการเลี้ยงกิ้งก่าดำซึ่งเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและส่งผลกระทบต่อผู้ทำสวนอู่น แต่ละชุมชนมีองค์กรชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนต้านยาเสพติด กลุ่มป้องกันยาเสพติด กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มผู้ใช้ น้ำประปา โดยมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ตำรวจบ้าน และประธานกลุ่มต่าง ๆ เป็นผู้นำ ดำเนินกิจกรรม ประสานงานจากหน่วยราชการ และการจัดการประชุม โดยการตัดสินใจจะขึ้นอยู่กับตัวผู้นำถ้าที่ประชุมไม่มีผู้ใดคัดค้าน โครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้านทั้ง 3 หมู่บ้านส่วนใหญ่ติดกับแม่น้ำท่าจีนและใกล้กับลำคลองส่งน้ำจากแม่น้ำท่าจีนเข้าสู่ที่ตั้งของหมู่บ้าน โดยเฉพาะหมู่ 6 ตำบล ท่าเสา ที่ตั้งของหมู่บ้านด้านติดกับแม่น้ำท่าจีนโดยรอบ ตามปกติชาวบ้านส่วนใหญ่จะใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติทำการเพาะปลูกและเลี้ยงกิ้ง และใช้น้ำบาดาลและน้ำประปา น้ำฝน เพื่อการอุปโภค และบริโภค ลักษณะโครงสร้างทางสังคม มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันถึง 70% ของสมาชิกในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเป็นเครือญาติกัน สามารถติดต่อลูกหลานในหมู่บ้านได้ทุกคน และมีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชน ส่งผลให้การรวมกลุ่มดำเนินกิจกรรม ต่างๆ ภายในชุมชนได้รับการร่วมมือเป็นอย่างดีโดยเฉพาะหมู่ 2 ตำบลเจ็ดริ้ว มีเชื้อสายเป็น ชาวมอญ ยึดมั่นในประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะวันลอยกระทงและวันสงกรานต์ มีการ จัดงานในหมู่บ้าน หรือ ที่วัด และเคร่งครัดในปฏิบัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งยังมีการ ถือนุโบสถศีลหรือศีล 8 ทุกวันพระ ร่วมกัน หมู่ 6 ตำบลท่าเสา จะทำบุญเลี้ยงพระในหมู่บ้านโดยแต่ละบ้านจะทำอาหารมาทำบุญและ รับประทานอาหารร่วมกันในวันสงกรานต์ ส่วนหมู่ 2 ตำบล บ้านเกาะ จะลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันทำอาหารเลี้ยงพระที่วัดทุกๆ วันพระตลอดช่วงฤดูการเข้าพรรษา ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน และผู้นำกลุ่ม ทุกๆ คนจะดูแลรักษาสุขภาพเบื้องต้น หรืออาการเจ็บป่วยเล็กน้อย ด้วยสมุนไพรชนิดต่างๆ ที่ปลูกไว้ในบริเวณครัวเรือน เช่น ต้นใบพลู ว่านบาดทะยัก และนอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชผักสวนครัวทั่ว ไป ไม่ว่าจะเป็น ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด ใบโหระพา กระเพรา บวบ ผัก และเลี้ยงปลาในร่องสวน ไว้บริโภคภายในครัวเรือน ในชุมชนจะมีแหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เงินออมทรัพย์ภายในชุมชน และเงินกองทุนหมู่บ้าน ทั้ง 3 หมู่บ้านประสบความสำเร็จในการทำให้หมู่บ้านปลอดจากยาเสพติด ทำให้ปราศจากปัญหาการขโมย โดยเฉพาะหมู่ 6 ตำบลท่าเสา ประสบความสำเร็จในด้านนี้สูงกว่าหมู่บ้านอื่น จนได้รับการสนใจจากบุคคลภายนอก ซึ่งได้มีการมาศึกษา สัมภาษณ์จากหน่วยงานราชการและสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาให้ประสบความสำเร็จคือชาวบ้านทุกคนมีความรักใคร่กลมเกลียว และมีความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ

ผู้นำในหมู่บ้านเป็นบุคคลที่ทันสมัย ทันเหตุการณ์ และเป็นผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมใหม่ เช่น การทำเกษตรโดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ การใช้หัวปลาสูบ น้ำมะพร้าว หอยเชอรี่และกากน้ำตาลมาเป็นวัตถุดิบในการทำ เมื่อประสบความสำเร็จได้ผลดี ก็มีการแบ่งปันให้เพื่อนบ้านไปทดลองใช้ ดังเช่น สวนของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 6 ตำบลท่าเสา ขณะเดียวกันชาวบ้าน หมู่ 2 ในตำบลเจ็ดริ้ว พยายามทดลองใช้ปุ๋ยชีวภาพกับสวนส้มของตนเอง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร หมู่ 2 ตำบลบ้านเกาะ มีชาวบ้านบางคนเลือกใช้ สปริงเคิลเลอร์ (Sprinkler) รดน้ำต้นไม้ในสวนผลไม้ แล้วใช้เวลาว่างที่เหลือไปรับจ้างทำงานเพื่อสร้างรายได้เสริม วิถีชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ก่อนและหลังจากการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองแล้วเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย และไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ จากวิกฤติทางเศรษฐกิจ หมู่ 2 ตำบลบ้านเกาะมีวิถีชีวิตที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนบ้างเพื่อทำมาหากินเพิ่มมากขึ้น และต้องการใช้เงินลงทุนหากมองเห็นว่าจะเกิดผลกำไรได้แน่นอนในอนาคตข้างหน้า ชุมชนจะมีการจัดการแข่งขันฟุตบอลเยาวชนด้านยาเสพติดเพื่อให้เด็กและเยาวชนใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยมีผู้นำกลุ่มเป็นผู้ให้การสนับสนุนทุก ๆ ด้าน ครอบครัวส่วนใหญ่จะมีเด็กและคนชราอยู่ร่วมกัน หรือ หากแต่งงานมีครอบครัวก็จะแยกบ้านปลูกต่างหาก แต่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ดูแลซึ่งกันและกันได้อย่างทั่วถึง ชาวบ้านทุกคนมีความพึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ ไม่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรมากไปกว่านี้ เพราะมีความรู้สึกที่หมู่บ้านของตนมีความน่าอยู่และสงบสุข แต่ถ้ามีหน่วยงานของรัฐสามารถให้ความช่วยเหลือเรื่องการสร้างอาชีพเสริมและการจัดการด้านการผลิตและการตลาดตลอดกระบวนการขั้นตอนให้กับชาวบ้านในหมู่ 2 ตำบลบ้านเกาะได้ ก็จะทำให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

จากข้อมูลเบื้องต้นสามารถนำมาแยกวิเคราะห์ห่ออกตามปัจจัยแต่ละปัจจัยและคุณลักษณะของหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองตามกรอบแนวคิดได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงลักษณะปัจจัยหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ปัจจัย	หมู่ 2 ตำบลเจ็ดริ้ว	หมู่ 2 ตำบลบ้านเกาะ	หมู่ 6 ตำบลท่าเสา
T	-ใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช และใช้ปุ๋ยชีวภาพจากหญ้าหมักกับหอยเชอรี่และกากน้ำตาล -ทำน้ายาล้างจาน ทำยาหม่อง ดอกไม้จันทน์ สานเสื่อจากต้นกกที่ขึ้นอยู่ภายในหมู่บ้าน -ใช้ลูกใต้ใบ ว่านรางจืด ฟ้าทะลายโจรเป็นยาสมุนไพรควบคู่กับการรักษาแผนปัจจุบัน	-ใช้สปริงเกอร์ (Sprinkler)รดน้ำต้นไม้ในสวน ใช้ทั้งปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูก - สานเสื่อโดยใช้ใบเตย ใบกกภายในหมู่บ้าน ไว้ใช้ภายในครัวเรือน -ต้นใบพลู ว่านใบบาททะยักเป็นพืชสมุนไพรที่ปลูกไว้ในครัวเรือนเพื่อใช้ในการรักษา	-ใช้น้ำมะพร้าว หัวปลาสด หอยเชอรี่หมักทำปุ๋ยชีวภาพ ใช้สปริงเกอร์ (Sprinkler) และเครื่องฉีดพ่นยา ใช้ปุ๋ยคอกและปุ๋ยเคมี ทำการเกษตรแบบผสมผสาน การเลือกใช้เมล็ดพันธุ์พืชที่มีความเหมาะสม -เย็บตับจากเพื่อใช้มุงหลังคาบ้าน จากต้นจากที่ขึ้นภายในท้องถิ่น

E	-อาชีพทำสวนองุ่น สวนส้ม สวนมะนาว เลี้ยงกุ้ง กุลาดำ มีอาชีพเสริมตัดแต่งสวนองุ่น มีกลุ่มแม่บ้านทำ ดอกไม้จันทน์ ยาหม่อง น้ำยาล้างจานเพื่อจำหน่าย เป็นรายได้เสริม และนำไปใช้ในครัวเรือน -แหล่งเงินทุนจาก ธกส. การพักชำระหนี้ กองทุนหมู่บ้าน -มีผักบุ้ง ตำลึง กระถินไว้เก็บกินได้อย่างพอเพียง -ภาวะเศรษฐกิจภายในครอบครัวไม่ได้ผลกระทบต่อการพัฒนาและภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ	-ทำสวนพุทธรักษา สวนจากและเย็บตับจากขาย ค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว และการสวนผลไม้เป็นอาชีพเสริม รับจ้างทำงานในสวนเพื่อหารายได้เสริม -แหล่งเงินทุน คือกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน มีเงินสนับสนุนจากภาครัฐให้กับกลุ่มผู้ใช้น้ำบาดาลแล้วเป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน -ชาวบ้านสามารถเก็บหัวปลี ใบมะขามอ่อน ตำลึง ผักต่าง ๆ ที่ขึ้นอยู่ตามถนน หรือ สวนของเพื่อนบ้านได้อย่างสะดวกและมีอย่างพอเพียงจนสามารถเก็บไปเพื่อขายเป็นรายได้ -ต้องขยันทำมาหากินมากขึ้นทำมาหากินง่ายและคล่องขึ้นหลังจากหมู่บ้านได้รับการพัฒนา	-อาชีพรับราชการครู ทหาร แพทย์สาธารณสุข และทำสวนมะพร้าว น้ำหอม สวนมะม่วงหลายสายพันธุ์ สวนกล้วยไม้ ผลผลิตที่ได้ส่งออกไปต่างประเทศ และมีพ่อค้าจากนครปฐมมารับซื้อถึงที่ -ใช้แหล่งเงินทุนจาก กองทุนหมู่บ้าน ธกส. -เลี้ยงปลาในร่องสวน ปลุกบวบ น้ำเต้า ผักสวนครัวไว้กินในภายในครัวเรือน อย่างเพียงพอ - ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เคยได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ

R	-ใช้แรงงานตนเองบุคคลภายในครอบครัวและญาติพี่น้อง -มีที่สำหรับปลูกที่อยู่อาศัยและทำกินที่เป็นของบิดามารดา ประมาณ 15 ไร่/ครอบครัว -ใช้น้ำในคลองทำการเพาะปลูก ใช้น้ำฝนและน้ำประปาเพื่อการอุปโภคและบริโภค มีปัญหาเรื่องน้ำเสียจากนกขี้ และน้ำเน่าเสียจากแม่น้ำท่าจีนทำให้ต้นกกที่เคยขึ้นอย่างอุดมสมบูรณ์กำลังจะหมดไปจากหมู่บ้าน -ได้รับผลกระทบจากกระแสลมที่พัดจากโรงไฟฟ้าราชบุรี ทำให้ผลไม้ไม่ติดดอกออกผล -ลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำริมแม่น้ำ ด้านแคบติดต่อกับถนนลูกรัง และลำน้ำสาธารณะ	-มีแรงงานภายในครอบครัวประมาณ 4 คนขึ้นไป -บ้านที่อยู่อาศัยและทำกินเป็นของตนเองและเป็นของบิดามารดา ตั้งแต่ 4 ไร่ขึ้นไป -ใช้น้ำคลองเพื่อการทำสวน ใช้น้ำบาดาลและน้ำฝนเพื่ออุปโภคและบริโภค ได้รับผลกระทบจากน้ำเสียในแม่น้ำท่าจีน และได้ทำการป้องกันแล้ว -สถานที่ตั้งของหมู่บ้าน ติดกับถนนใหญ่และใกล้กับตัวจังหวัดสมุทรสาคร	-มีแรงงานภายในครอบครัวมากกว่า 4 คน -มีต้นจากเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและนำมาใช้ประโยชน์และสร้างเป็นรายได้ -ชาวบ้านใช้น้ำเพื่อการอุปโภคและบริโภคจากจากน้ำประปา น้ำฝนและจากแม่น้ำท่าจีน

M1	-ใช้หลักศีลธรรมทางพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต -ถืออุโบสถศีลทุก ๆ วันพระ -เคารพนับถือช่วยเหลือกันเช่นเดียวกับญาติพี่น้อง -จิตใจโอบอ้อมอารี เชื้อมั่นในการทำมาค้าดี -เสียสละเพื่อการทำนุบำรุงศาสนา -ตั้งใจที่จะพึ่งตนเองแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง	-ให้หยิบยืม ส่งเสริมช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อมีโอกาส -ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลอนุเคราะห์ -พยายามพัฒนาศักยภาพตนเอง ทั้งความรู้สติปัญญาความซื่อสัตย์ -ไม่เคยหวงห้ามสิ่งของที่เหลือกินเหลือใช้	-ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน -มีความพยายาม และขยันหมั่นเพียร -มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน
S	-เป็นเครือญาติกันประมาณ 70 % มีเชื้อสายชาวมัณญ -ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีอย่างเคร่งครัด ทั้งวัน เข้าพรรษา วันลอยกระทง วันสงกรานต์ทำให้หมู่บ้านมีความสมัครสมานสามัคคีกัน -ผู้นำเป็นคนตรงไปตรงมา และมีความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นกันเอง และมีความเสมอต้นเสมอปลาย -เมื่อมีความขัดแย้งกันหรือเกิดผลกระทบจากการปล่อยน้ำเสียของบ่อทิ้งก็จะมีกรรมการประทักกันโดยตรงหรือใช้ความรุนแรง	-เป็นเครือญาติกันประมาณ 70-80% มีเชื้อสายมัณญ -รักใคร่ห่วงใยลูกหลานทุก ๆ คนในหมู่บ้านให้เป็นคนดี ซึ่งสามารถว่ากล่าวตักเตือนได้ทุก ๆ คน -มีความสามัคคีภายใต้การทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น แบ่งกลุ่มทำอาหารเลี้ยงพระตลอดฤดูกาลเข้าพรรษา หรือช่วยกันรักษาความสะอาดถนนหนทางขุดลอกคูคลองในวันพ่อวันแม่ -ผู้นำเป็นผู้เสียสละและคอยให้ความช่วยเหลือแก่ชาวบ้าน เปิดเสรีทางความคิดและมีการทำงานอย่างเป็นระบบ	-เป็นเครือญาติกันประมาณ 40% มีเชื้อสายจีน -จัดกิจกรรมตามประเพณีทั้งที่วัดและทำบุญเลี้ยงพระกลางแจ้งในหมู่บ้านในวันสำคัญทางพุทธศาสนา และไหว้เจ้าในวันตรุษจีนและวันสารทจีน -มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน -มีความขัดแย้งระหว่างคนรวยและคนจน -ผู้นำชุมชนเป็นคนดี และเป็นผู้นำในการประกอบอาชีพ ยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ รู้จักทดลองและทำใช้พร้อมทั้งเผยแพร่ให้กับเพื่อนสมาชิก -ไม่มีขโมย 100%

P	-มีความร่วมมือสูงในการพัฒนาหมู่บ้านและกิจกรรมป้องกันยาเสพติดสำหรับเยาวชน -มีประชาคมภายในหมู่บ้าน -มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ร่วมกันทำกิจกรรมและร่วมกันรับผิดชอบ	- มีหลายกลุ่มกิจกรรม เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนต้านภัยยาเสพติด กลุ่มผู้ใช้น้ำบาดาล และกลุ่มออมทรัพย์ -มีการประชุมเดือนละ 2 ครั้ง -ชาวบ้านมีส่วนร่วมใน คิดตัดสินใจ แก้ปัญหา และ ดำเนินการอย่างพร้อมเพรียงกัน	-มีความร่วมมือในระดับปานกลาง -ชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแลความสงบสุขและความปลอดภัยของหมู่บ้านจนได้รับธงเฉลิมพระเกียรติและได้รับการเยี่ยมชมจากนายอำเภอและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยมหิดล -คนมีฐานะให้ความร่วมมือน้อย
M2	-การใช้หอกระจายข่าวในการสื่อสารภายในหมู่บ้าน -ดำเนินกิจกรรม และส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเล่นกีฬาเพื่อป้องกันปัญหาเสพติด -มีการไปอบรม ศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง -มีการแบ่งงานกันทำและการรับผิดชอบต่อความสงบสุขภายในหมู่บ้าน เช่น อบต. รองประธานตำรวจบ้าน	-มีกระบวนการจัดการและบริหารการใช้เงินสนับสนุนจากภาครัฐในกลุ่มผู้ใช้น้ำบาดาลเป็นเงินทุนหมุนเวียนภายในหมู่บ้าน และสร้างกลุ่มช่วยตนเองเช่นกลุ่มออมทรัพย์ -มีการจัดแบ่งบุคคลให้ทำหน้าที่ประสานงานกับองค์กรหรือบุคคลภายนอกอย่างเหมาะสม	-มีการประเมินผลการพัฒนาโดยแพทย์ประจำตำบล -มีการจัดขบวนป้องกันภัยยาเสพติดมีผู้ใหญ่บ้านที่คอยสอดแนมหาดตัวผู้เสพยาเสมอ -มีกลุ่มแม่บ้านเป็นตัวแทนและเป็นผู้ประสานงานกับกลุ่มองค์กรภายนอกหมู่บ้าน

C	-ครอบครัวอบอุ่นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันดี ลูกหลานได้รับการอบรมสั่งสอนให้เป็นคนดี อ่อนน้อม ถ่อมตน มีสัมมาคารวะได้ดีกว่าโรงเรียน -มีการกำจัดขยะมูลฝอยโดยการแยกขยะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ หรือ ขยาย ส่วนที่เหลือเผาทำลายทิ้ง -ลดหย่อนภาษีโดยใช้วัสดุธรรมชาติ -เป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์ อยู่สบายและสงบสุข -การคมนาคมภายในหมู่บ้าน มีความสะดวกสบายมีทั้งทางบกและทางน้ำ	-ครอบครัวมีความอบอุ่น ปรึกษาพ่อแม่พี่น้องพูดคุยกันได้ทุกเรื่อง -เด็กและเยาวชนจะเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ทุกคนภายในหมู่บ้าน -บ้านมีสภาพน่าอยู่ ชะมีน้อยและกำจัดโดยการเผาพร้อมกับวัชพืชในสวน -คนรุ่นหลังให้ความเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่และผู้ให้การช่วยเหลืออนุเคราะห์ -ชาวบ้าน กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าทำ มีเหตุผลและแผนในการเลือกทำลงทุนในสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อมองเห็นโอกาสที่จะได้ในอนาคต -ชาวบ้านยังต้องดิ้นรนทำงานมากขึ้น -การสัญจรภายในหมู่บ้านเป็นถนนลาดยางและอยู่ใกล้จังหวัด	-ครอบครัวมีความอบอุ่น ลูกหลานมีบทบาทในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น ทำความสะอาดถนนหนทางและขุดลอกคูคลองสาธารณะ เพราะได้เป็นตัวแทนจากครอบครัวไปร่วมกิจกรรมนั้นๆ -เป็นหมู่บ้านที่มีความพร้อมและอุดมสมบูรณ์จนได้รับความสนใจจากบุคคลและองค์กรภายนอก เนื่องจากผู้นำให้ความเอาใจใส่และดูแลอย่างใกล้ชิด มีความดีความชอบ -กำจัดขยะโดยวิธีการเผาและไม่ทิ้งขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำ -อยู่ติดกับแม่น้ำท่าจีนและมีรถสองแถววิ่งเข้าถึงหมู่บ้าน

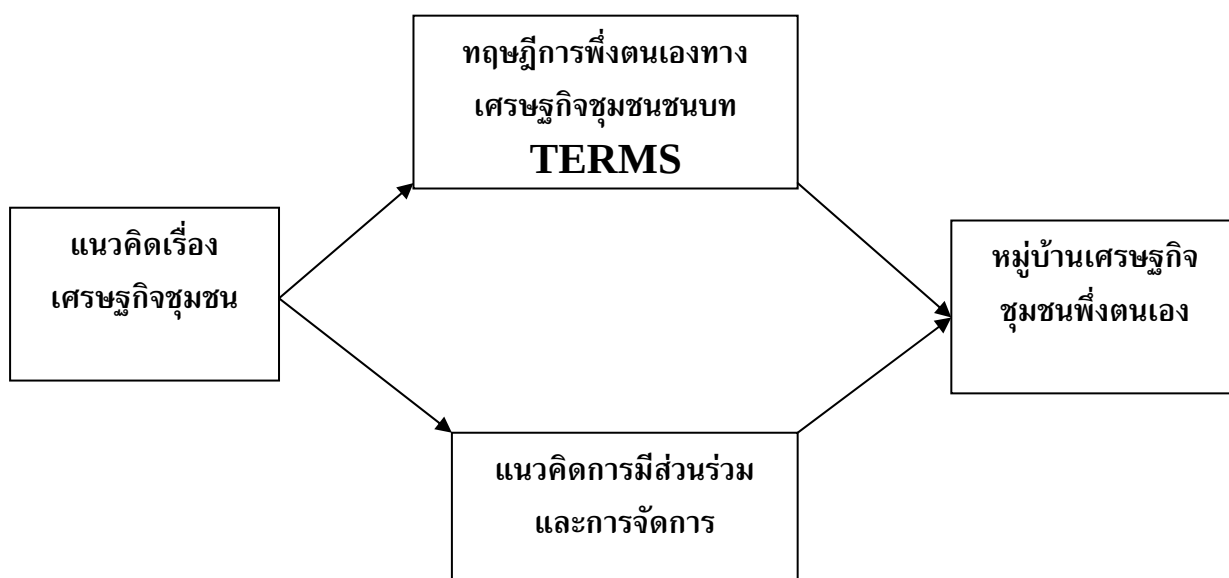
T E R M1 S P M2 C	หมายถึง “ “ “ “ “ “ “	เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจ ทรัพยากร จิตใจ สังคม การมีส่วนร่วม การจัดการ หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

สรุปแนวคิดการวิจัย

จากศึกษาภายใต้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งประกอบด้วย หมู่บ้าน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของกรมพัฒนาชุมชน 2543 กล่าวถึงการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองคือหมู่บ้านที่ใช้ศักยภาพหรือพลังที่มีอยู่แก้ไขปัญหของตนเองและพัฒนาให้หมู่บ้าน ของตนเป็นศูนย์กลาง หรือเป็นหน่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างสมดุล และพอเพียงของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของ ประเวศ วะสี (2541: 43) ที่อธิบายถึง เศรษฐกิจชุมชนหรือเศรษฐกิจพื้นฐาน อันเป็น เศรษฐกิจที่คำนึงถึงถึงการทะนุบำรุงพื้นฐานของตนเองให้เข้มแข็ง ทฤษฎีการพึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจของ ชุมชนชนบท ของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542 : 68) ที่อธิบายถึง ความสามารถในการพึ่งตนเองโดยมีปัจจัยที่สำคัญ 5 ด้าน ซึ่งประกอบด้วยปัจจัย ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร จิตใจ และสังคม แนวคิดการมีส่วนร่วมของโคเฮน และอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff 1980 : 219-222) ได้อธิบายการมีส่วนร่วมซึ่งประกอบด้วย การร่วมคิด ร่วม ตัดสินใจ ร่วมดำเนินกิจกรรม ร่วมรับประโยชน์ และการร่วมประเมินผล แนวคิดการพัฒนาชุมชน แบบการจัดการของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 15-16) ที่อธิบายถึงขอบเขตและทิศ ทางการจัดการให้บรรลุไปสู่เป้าหมายของการพัฒนา ประกอบด้วย การรู้จักตนเอง โดยการใช้ หลัก SWOT การส่งเสริมการฝึกอบรม การสร้างกลุ่มช่วยตนเอง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องนำมาพิจารณาร่วมกับหลักฐานเชิง ประจักษ์และนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นหมู่บ้าน เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและได้นำปัจจัยเหตุและผลนำมาสรุปเป็นแผนภาพที่ 1 ได้ ดังนี้

แผนภาพที่ 1 สรุปแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงที่เกิดจากการปฏิบัติ ความเชื่อ ความคิดเห็น และทัศนคติ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย ที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จากหมู่บ้านที่ประสบความสำเร็จในจังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 3 หมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากร
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ หัวหน้าครอบครัวจาก 3 หมู่บ้าน ที่ได้รับการประเมินให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร จาก 3 อำเภอ อำเภอละ 1 หมู่บ้าน

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวจำนวน 244 คน จาก 3 หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

หมู่ 2	ตำบลบ้านเกาะ	อำเภอเมือง	63 คน
หมู่ 2	ตำบลเจ็ดริ้ว	อำเภอบ้านแพ้ว	125 คน
หมู่ 6	ตำบลท่าเสา	อำเภอกระทุ่มแบน	56 คน

ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ และประเมินผล ประมาณ 3 เดือน ตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึง กรกฎาคม 2545

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น ซึ่งมีทั้งหมด 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับการปฏิบัติในปัจจัยแต่ละด้านที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์วัดของลิเคิท์ (Likert Scale) (อ้างถึงใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ 2542 : 119 -139) โดยมีหลักการวัด 5 ระดับซึ่งเป็นที่นิยมใช้กันมาก คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีจำนวนคำถามทั้งสิ้น 39 ข้อ โดยนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในแต่ละปัจจัย ซึ่งเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00	หมายถึง	มีระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49	หมายถึง	มีระดับมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49	หมายถึง	มีระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49	หมายถึง	มีระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49	หมายถึง	มีระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยมีตัวชี้วัดถึงสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมี 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ ครอบคลุมมีความอบอุ่น เศรษฐกิจมีความสมดุล องค์กรชุมชนเข้มแข็ง และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งมีคำถามเพื่อวัดระดับความคิดเห็นในแต่ละตัวชี้วัดดังกล่าวโดยมีจำนวนคำถามทั้งสิ้น 18 ข้อ ดังนี้

ครอบคลุมมีความอบอุ่น	มี 5 ข้อ	ได้แก่ข้อ	1 - 5
เศรษฐกิจมีความสมดุล	มี 4 ข้อ	ได้แก่ข้อ	6 - 9
องค์กรชุมชนเข้มแข็ง	มี 4 ข้อ	ได้แก่ข้อ	10 - 13

การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน มี 5 ข้อ ได้แก่ข้อ 14 - 18

โดยนำมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในแต่ละปัจจัย ซึ่งเกณฑ์การแปลความหมาย มีดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.50-5.00	หมายถึง	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50-4.49	หมายถึง	เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.50-3.49	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.50-2.49	หมายถึง	ไม่เห็นด้วย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.00-1.49	หมายถึง	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็น จำนวน 4 ข้อ เพื่อเป็นการเปิดกว้างกับผู้ตอบ และเพื่อให้เกิดการครอบคลุมเนื้อหาเพิ่มมากขึ้นและนำไปสู่ประเด็นข้อแนะนำเพื่อการศึกษาเพิ่มเติมในลำดับต่อไป

2.2 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ได้สร้าง และพัฒนาเครื่องมือจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือในการวิจัยดังนี้

2.2.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้ทำการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสาครและปลัดอำเภอกระทุ่มแบน พร้อมทั้งสัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน ปลัดอำเภอ และ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล ในเดือน มีนาคม 2544 เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการสร้างเครื่องมือที่ใช้วิจัย

2.2.2 กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย และนำมาสร้างเป็นเครื่องมือวิจัย (ฉบับร่าง)

2.2.3 นำเสนอเครื่องมือวิจัย (ฉบับร่าง) ต่ออาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ จำนวน 3 ท่าน และนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้เครื่องมือที่มีความตรงทั้งเชิงโครงสร้างและเนื้อหา ตลอดจนการใช้สำนวนภาษาที่ถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้เครื่องมือนี้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปใช้ได้จริง

2.2.4 นำไปทดลองใช้ (Tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับหมู่บ้านที่จะทำการวิจัย ได้แก่ หมู่ 2 ตำบลสวนหลวง อำเภอกะทุ่มแบน จำนวน 100 คน ซึ่งได้ชี้แจงกับผู้ใหญ่บ้านไว้แล้วและได้รับการตอบรับด้วยความยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการให้ชาวบ้านช่วยตอบแบบสอบถาม เมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2545

2.2.5 การหาอำนาจจำแนก (Discrimination) ของแบบสอบถาม เนื่องจากเครื่องมือเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นหรือเป็นมาตรวัดระดับ ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจึงต้องนำมาตรวจสอบคุณภาพด้วยการหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของข้อคำถาม (ประคอง วรรณสูตร 2542 : 45-46) ด้วยการทดสอบหาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ระหว่างกลุ่มสูงและกลุ่มต่ำตามเทคนิค 25% ของลิเคท (Likert) โดยเรียงคะแนนจากมากไปหาน้อย แบ่งเป็นกลุ่มสูง 25% และกลุ่มต่ำ 25% แล้วนำมาเปรียบเทียบกับด้วยสูตร t-test คัดเลือกเฉพาะข้อที่มีค่านัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งถือว่าอำนาจจำแนกสูงนำไปใช้ ข้อใดมีอำนาจจำแนกต่ำกว่า 1.75 ถือว่าอำนาจจำแนกต่ำจะตัดข้อนั้นทิ้งไป

2.2.6 การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) ซึ่งใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ซึ่งผลจากการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเรื่อง“ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ” ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ตอนที่ 1 เป็น คำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติของปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เท่ากับ 0.93 และ ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง มีค่าเท่ากับ 0.82

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ประสานงานบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอหนังสือชี้แจงไปที่ จังหวัด อำเภอบางกรวย องค์การบริหารส่วนตำบล และหมู่บ้านในการขออนุญาตลงพื้นที่ทำการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล
2. ประสานงานกับผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน และหัวหน้าครอบครัวเพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามแบบรวมกลุ่มในช่วงเดือน พฤษภาคม - มิถุนายน 2545 ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงระยะเวลาในการเก็บข้อมูล

วันที่	หมู่	ตำบล	อำเภอ
26 พ.ค.-9 มิ.ย.45	2	บ้านเกาะ	เมือง
9 มิ.ย.-19 มิ.ย.45	2	เจ็ดริ้ว	บ้านแพ้ว
20 มิ.ย.-30 มิ.ย.45	6	ท่าเสา	กระทุ่มแบน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลทางสถิติด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows ใช้ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เป็นเกณฑ์ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สถิติที่นำมาวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการหาร้อยละ (Percentage)
2. ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)
3. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Stepwise Multiple Regression Analysis)

เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน มีดังนี้

	ค่า r	แสดงว่า
	+0.8 ขึ้นไป	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง
ค่อนข้างสูง	+0.61 - 0.80	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับ
	+0.41 - 0.60	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปาน
กลาง	+0.21 - 0.40	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับ
ค่อนข้างต่ำ	+0.01 - 0.20	มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับต่ำ
	0.00	ไม่มีความสัมพันธ์กัน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร” โดยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองกับประชากรที่เป็นหัวหน้าครอบครัว จาก 3 หมู่บ้าน มีจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม 244 คน ในระหว่างวันที่ 26 พฤษภาคม ถึง วันที่ 30 มิถุนายน 2545 คิดเป็นร้อยละ 100 เมื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows มีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่จะนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. การวิเคราะห์สภาพของปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
2. การวิเคราะห์สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
3. การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

1.การวิเคราะห์สภาพของปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร

จากการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจ ทรัพยากร จิตใจ สังคม การมีส่วนร่วม การจัดการ โดยทำการคำนวณหาสถิติค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แสดงผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 สภาพของปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร

ปัจจัย	$\bar{X}$	S.D.	แปลความ
1. ด้านจิตใจ	4.16	0.57	มาก
2. ด้านสังคม	3.99	0.68	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วม	3.49	0.92	ปานกลาง
4. ด้านการจัดการ	3.21	1.06	ปานกลาง
5. ด้านเศรษฐกิจ	3.16	0.75	ปานกลาง
6. ด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น	3.16	0.67	ปานกลาง
7. ด้านทรัพยากร	3.10	0.84	ปานกลาง

รวม	3.47	0.78	ปานกลาง

จากตารางที่ 3 ในภาพรวมแต่ละปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านสังคม มีค่าระดับอยู่ในระดับมาก ส่วนปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยด้านทรัพยากร มีค่าระดับอยู่ในระดับปานกลาง

2.การวิเคราะห์สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร

ได้ทำการรวบรวมข้อมูล เพื่ออธิบายถึงสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีตัวชี้วัดในแต่ละด้าน ได้แก่ ครอบคลุมมีความอบอุ่น เศรษฐกิจสมดุล องค์กรชุมชนเข้มแข็ง และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยทำการคำนวณหาสถิติ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังแสดงผลในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	X	S.D.	แปลความ
1. ครอบคลุมมีความอบอุ่น	4.12	0.69	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. เศรษฐกิจมีความสมดุล	3.66	0.77	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. องค์กรชุมชนเข้มแข็ง	4.01	0.62	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	3.91	0.65	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	3.94	0.50	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 4 พบว่า สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมและแต่ละด้านมีค่าระดับอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งทุกตัวชี้วัด ได้แก่ ครอบคลุมมีความอบอุ่น เศรษฐกิจมีความสมดุล องค์กรชุมชนเข้มแข็ง และการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3.การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

สมมติฐานในการวิจัยครั้งนี้ ทำการทดสอบด้วยการใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได (Stepwise Multiple Regression Analysis)

เพื่อความเหมาะสมในการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้แทนตัวแปรอิสระ ตัวแปรตาม และค่าที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

X_1	แทน	ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น
X_2	แทน	ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ
X_3	แทน	ปัจจัยด้านทรัพยากร
X_4	แทน	ปัจจัยด้านจิตใจ
X_5	แทน	ปัจจัยด้านสังคม
X_6	แทน	ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม
X_7	แทน	ปัจจัยด้านการจัดการ
Y	แทน	สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
r	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	แทน	ดัชนีการพยากรณ์หรือประสิทธิภาพการพยากรณ์
$SE.b$	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน
β	แทน	สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน
a	แทน	ค่าคงที่ของสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
b	แทน	สัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
$\hat{Y}$	แทน	คะแนนการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่ได้จากการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ
$\hat{Z}$	แทน	คะแนนการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่ได้จากการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวพยากรณ์และ ระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวเกณฑ์

การวิเคราะห์ขั้นตอนนี้ ใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน เพื่อหาสหสัมพันธ์ระหว่างกัน
ของตัวพยากรณ์หรือปัจจัยทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_1) เศรษฐกิจ
(X_2) ทรัพยากร (X_3) จิตใจ (X_4) สังคม (X_5) การมีส่วนร่วม (X_6) การจัดการ (X_7)
และความสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์ทั้ง 7 ตัว กับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
(Y) ดังแสดงผลในตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรพยากรณ์และค่าสัมประสิทธิ์
สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวเกณฑ์

ตัวพยากรณ์	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	Y
X_1	1							
X_2	.484*	1						
X_3	.559*	.567*	1					
X_4	.334*	.343*	.459*	1				
X_5	.299*	.316*	.448*	.642*	1			
X_6	.356*	.428*	.538*	.596*	.603*	1		
X_7	.348*	.495*	.566*	.565*	.584*	.741*	1	
Y	.262*	.339*	.421*	.531*	.423*	.500*	.522*	1

*มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวปัจจัยบางตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกอยู่ในระดับค่อนข้างสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (r อยู่ระหว่าง .61-.80) นั้นคือปัจจัยด้านการจัดการ (X_7) กับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_6) และปัจจัยด้านสังคม (X_5) กับปัจจัยด้านจิตใจ (X_4) ส่วนปัจจัยด้านอื่นๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันทางบวกอยู่ในระดับปานกลาง (r อยู่ระหว่าง .41-.60) ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_6) กับปัจจัยด้านสังคม (X_5) ปัจจัยด้านทรัพยากร (X_3) กับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (X_2) และปัจจัยด้านจิตใจ (X_4) กับปัจจัยด้านทรัพยากร (X_3) และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (X_2) กับปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_1) ($r = .741, r = .642, r = .603, r = .567, r = .484$ และ $r = .459$, ตามลำดับ) แสดงว่า การดำเนินงานจัดการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน มีการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการอย่างแท้จริงของหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์กับ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนที่ได้เข้ามาร่วมปรึกษาหารือเพื่อกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน เช่นเดียวกับ ความเป็นปึกแผ่นของสังคม การอยู่ร่วมกัน ความรักสมัครสมานสามัคคีของคนในหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์กับการมีน้ำใจให้ความช่วยเหลือ การเสียสละที่มีให้แก่กัน เช่นเดียวกับ ความผูกพันเชื่อมโยงของคนในหมู่บ้าน ความพร้อมเพียงกันในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม มีความสัมพันธ์กับ การตัดสินใจของสมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่นเดียวกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่ามีการป้องกันปรับปรุงบำรุงรักษา มีความสัมพันธ์กับ การมีรายได้ที่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและครอบครัว เช่นเดียวกับการมีจิตใจที่รู้จักการประหยัดและการประมาณตน มีความสัมพันธ์กับการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า และการยอมรับและการนำความรู้ วิธีการต่าง ๆ มาใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและศักยภาพของตน มีความสัมพันธ์กับ การมีรายได้เพียงพอบนพื้นฐานความสามารถของตนเอง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวพหุคูณกับตัวเกณฑ์ ที่มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 มีจำนวนทั้งสิ้น 7 ตัว เรียงลำดับความสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย ได้แก่ ปัจจัยด้านจิตใจ (X_4) ปัจจัยด้านการจัดการ (X_7) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม (X_6) ปัจจัยด้านสังคม (X_5) ปัจจัยด้านทรัพยากร (X_3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ (X_2) และปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น (X_1) ($r = .531, r = .522, r = .500, r = .423, r = .421, r = .339, r = .262$ ตามลำดับ) แสดงว่า บุคคลที่มีจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง มีระบบการจัดการในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักยภาพ มีความตระหนักในการมีส่วนร่วม ให้ความสำคัญต่อการเป็นปึกแผ่นของสังคม รู้จักรักษาใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเหมาะสม มีอาชีพและรายได้ที่เพียงพอต่อการ

ดำรงชีวิตและเลี้ยงดูครอบครัว รู้จักการนำเอาเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล มีความสัมพันธ์กับ การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวพยากรณ์และตัวเกณฑ์

จากการนำตัวพยากรณ์ทั้ง 7 ตัวมาทำการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได ซึ่งทำให้เกิดกลุ่มตัวพยากรณ์ หรือกลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มของตัวพยากรณ์หรือกลุ่มของปัจจัยดังกล่าว จัดอยู่ในรูปของสมการซึ่งเรียกว่าสมการถดถอยพหุคูณ ผลการศึกษาดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) ค่าดัชนีพยากรณ์ (R^2) และค่าดัชนีพยากรณ์ที่เพิ่มขึ้น (R^2 Change)

ตัวพยากรณ์	R	R^2	R^2 Change
x_4	0.53 1	0.28 2	0.279
$x_4 x_7$	0.59 5	0.35 4	0.349

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นว่า ตัวพยากรณ์ที่มีผลกระทบเชิงเส้นตรงกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีจำนวน 2 ตัว คือ ปัจจัยด้านจิตใจ และ ปัจจัยด้านการจัดการ และตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ตัวนี้สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองได้ร้อยละ 35.40 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.595

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวพยากรณ์กับตัวเกณฑ์

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ตัวต่อตัวเกณฑ์

Model	SS	df	MS	F	Sig.
Regression	21.639	2	10.819	66.098	.000

Residual	39.449	241	0.164		
Total	61.087	243			

จากตารางที่ 7 พบว่า มีตัวพยากรณ์ทั้งหมด 2 ตัว ที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การถดถอยพหุคูณของตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ตัวต่อตัวเกณฑ์

ตัวแปร	Unstandar dized Coefficient s		Standar dized Coefficie nts	t	Sig.
	b	SE.b	β		
Constant	2.169	0.195		11.145	.000
X ₄	0.306	0.055	0.348	5.539	.000
X ₇	0.154	0.030	0.325	5.180	.000

จากตารางที่ 8 ตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ตัว มีผลต่อตัวเกณฑ์ ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ซึ่งตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ตัวได้แก่ ปัจจัยด้านจิตใจ และปัจจัยด้านการจัดการ มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการแสดงความสัมพันธ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.169 + 0.306 X_4 + 0.154 X_7$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Y}$$

$$Z = 0.348 X_4 + 0.325 X_7$$

ผลการทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1-7

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างต่ำกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.262

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างต่ำกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.339

สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านทรัพยากรมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.421

สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.423

สมมติฐานข้อที่ 6 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลางกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.500

สมมติฐานข้อที่ 7 ปัจจัยด้านการจัดการมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากปัญหาทางสังคมที่ประเทศไทยประสบและปรากฏให้เห็นมาเนิ่นนานจวบจนกระทั่งปัจจุบันที่ก่อเกิดรุมเร้าสังคมไทยให้มีความวิบัติเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ปังเจกชน ครอบครัว และชุมชนอ่อนแอ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองและพึ่งตนเองได้ เพราะเนื่องจากการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปในทางวัตถุและการบริโภคนิยม จึงเป็นจุดอ่อนที่ทำให้เกิดปัญหาที่สำคัญอื่น ๆ ในสังคมติดตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญญาอาชญากรรม ปัญหาโสเภณี ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคน ทุกชุมชน และทุกชนชั้นในสังคมจะต้องตระหนักร่วมกันรับผิดชอบ และช่วยกันแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักนโยบาย วิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลที่ต้องผนึกกำลังต่อสู้และขจัดปัญหาเหล่านี้ให้ทุเลาเบาบางหรือพยายามให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด เพื่อความสงบสุขของสังคมไทยภายใต้ความเข้มแข็งและการพัฒนาอย่างยั่งยืนดังเช่นอดีต และด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงห่วงใยในพสกนิกรของพระองค์ ทรงมีพระราชดำริให้คนไทยทุกคนต้องหันกลับมาพึ่งพาตนเอง รู้จักการดำรงชีวิตแบบพอเพียง ใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เพื่อที่คนไทยและประเทศไทยสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมีอิสระเสรี และมีความเป็นไท โดยไม่ต้องไปผูกติดพึ่งพิงบุคคลอื่นหรือชาติอื่น ๆ เพื่อความอยู่รอดของประเทศชาติภายใต้ระบบทุนนิยมอย่างที่เคยเป็น ดังนั้นการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร” จึงมีวัตถุประสงค์หลัก ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของหมู่บ้านในจังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อแสวงหาแนวทางการปรับปรุงหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้ดียิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ในการศึกษารั้วนี้ผู้วิจัย ได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเพื่อค้นหาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาทั้งสิ้น 244 คน จาก 3 หมู่บ้าน ซึ่งลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูล ตั้งแต่วันที่ 26 พฤษภาคม ถึง วันที่ 30 มิถุนายน 2545

เครื่องมือในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่สร้างและพัฒนาโดยตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งมีทั้งหมด 3 ส่วน คือ

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติ โดยใช้การประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งเป็นระดับการวัดประเภทช่วง ได้แก่ 5 มากที่สุด 4 มาก 3 ปานกลาง 2 น้อย 1 น้อยที่สุด มีทั้งหมด 7 ด้าน จำนวนข้อคำถาม 39 ข้อ คือ

- 1.1 คำถามด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น 6 ข้อ
- 1.2 คำถามด้านเศรษฐกิจ 5 ข้อ
- 1.3 คำถามด้านทรัพยากร 6 ข้อ
- 1.4 คำถามด้านจิตใจ 5 ข้อ
- 1.5 คำถามด้านสังคม 6 ข้อ
- 1.6 คำถามด้านการมีส่วนร่วม 5 ข้อ
- 1.7 คำถามด้านการจัดการ 6 ข้อ

2. แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยใช้การประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งเป็นระดับการวัดประเภทช่วงเช่นเดียวกัน ได้แก่ 5 เห็นด้วยอย่างยิ่ง 4 เห็นด้วย 3 ไม่แน่ใจ 2 ไม่เห็นด้วย 1 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง โดยแบ่งตัวชี้วัดการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ออกเป็น 4 ตัวชี้วัด มีข้อคำถามทั้งหมด 18 ข้อ ได้แก่

- 2.1 ครอบครัวมีความอบอุ่น 5 ข้อ
- 2.2 เศรษฐกิจสมดุล 4 ข้อ
- 2.3 องค์การชุมชนเข้มแข็ง 4 ข้อ
- 2.4 การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน 5 ข้อ

3. แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็น จำนวน 4 ข้อ ซึ่งเป็นการเปิดกว้างโดยให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ในการสร้างเครื่องมือนี้ ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาจากการศึกษาและรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามด้วยตนเอง และได้ทำการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือและดำเนินการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิทั้ง 3 ท่าน และนำไปทดลองใช้กับหมู่บ้านที่มีลักษณะใกล้เคียงกับหมู่บ้านที่ต้องการทำวิจัย จำนวน 100 คน โดย ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับการปฏิบัติของปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองมีค่าเท่ากับ 0.93 และค่าความเชื่อมั่นของ

แบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองโดยมีค่าความเชื่อมั่นที่ได้เท่ากับ 0.82

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง พร้อมทั้งสังเกตลักษณะสภาพทั่วๆ ไปเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และสามารถทำการเก็บแบบสอบถามได้ทั้งหมด 244 ฉบับ ซึ่งเป็นไปตามขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ได้กำหนดไว้เบื้องต้น

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ วิเคราะห์ด้วยเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS for Windows โดยใช้ระดับความเชื่อมั่น $\alpha = 0.05$ เป็นเกณฑ์ในการยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐานในการวิจัย และใช้ค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเพื่อการวิเคราะห์สภาพของปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองและสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

2. การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวพยากรณ์และระหว่างตัวพยากรณ์กับตัวเกณฑ์ การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวพยากรณ์และตัวเกณฑ์ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของตัวพยากรณ์ต่อตัวเกณฑ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปประเด็นสำคัญที่จะนำเสนอได้ดังนี้

1. หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครทั้ง 3 หมู่บ้าน มีค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านจิตใจ ปัจจัยด้านสังคม และสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยของปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านการจัดการ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยทรัพยากรอยู่ในระดับปานกลาง โดยที่ปัจจัยด้านจิตใจมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด และ ปัจจัยด้านทรัพยากรมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด

2. การหาตัวพยากรณ์ที่มีผลกระทบเชิงเส้นตรงกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง พบว่ามีจำนวน 2 ตัว คือ ปัจจัยด้านจิตใจ และ ปัจจัยด้านการจัดการ ตัวพยากรณ์ทั้ง 2 ตัวนี้เป็นตัวพยากรณ์สำคัญหรือมีประสิทธิภาพในการทำนายแนวโน้มการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้ตามลำดับ ซึ่งสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้ร้อยละ 35.40 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.595 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่วนตัวพยากรณ์อื่นมีค่าสหสัมพันธ์พหุคูณเพิ่มขึ้น อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติแสดงว่า ตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดที่มีศักยภาพในการพยากรณ์แนวโน้มการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้ คือ ปัจจัยด้านจิตใจและปัจจัยด้านการจัดการจึงควำนวนหานำหนักของความสัมพันธ์

ของการพยากรณ์และสร้างเป็นสมการพยากรณ์โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ
ในรูปคะแนนดิบและในรูปคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 2.169 + 0.306 X_4 + 0.154 X_7$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.348 X_4 + 0.325 X_7$$

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า

ปัจจัยด้านจิตใจ มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาที่สอดคล้องนี้ ตรงกับแนวคิดทฤษฎีความสัมพันธ์ของบุคคล ของ ไฮเดอร์
(จีรพรรณ กาญจนจิตรรา 2538 : 17 อ้างถึง Heider 1958) สัญญา สัญญาวิวัฒน์
(2538 : 38) แนวคิดการจัดระเบียบทางสังคมของ สุพัตรา สุภาพ (2539 : 3 – 9)
และผลงานวิจัยของ พูนศักดิ์ ฐานิการประดิษฐ์ (2538 : บทคัดย่อ) ที่ชี้ให้เห็นว่าการ
พึ่งตนเองของชาวชนบท แต่ละแห่งสามารถพึ่งตนเองได้มาจากความเพียรและความเชื่อมั่น
ในความสามารถของตนที่จะพัฒนาตนเองได้ และที่สำคัญปัจจัยด้านจิตใจ การมีน้ำใจ ซึ่งมีผลต่อ
โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ชุมชนของหมู่บ้านให้มีผลต่อการพึ่งตนเองได้สูง ซึ่งจะช่วยพัฒนาชีวิต
ให้มีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น การพึ่งตนเองทางด้านจิตใจนั้นเป็นรากฐานของการพึ่งตนเอง
ด้านอื่น ๆ เช่น สังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอีกด้วย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ค้นพบว่าระบบการ
ช่วยเหลือ และวิถีแห่งน้ำใจที่คอยช่วยเหลือแบ่งปัน การยึดมั่นในหลักศีลธรรมจรรยา การมีจิตใจ
ที่เข้มแข็งและกล้าหาญในการต่อสู้กับอุปสรรคและปัญหาด้วยการแสวงหาความรู้เพื่อตนเอง
ตลอดเวลา ล้วนเป็นแก่นสารสาระที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ปัจเจกชนและชุมชนทั้ง 3 หมู่บ้านนี้มี
ศักยภาพในการพึ่งตนเองได้สูง และที่พบได้ในเชิงประจักษ์ได้แก่ ชาวบ้านทุกคนมีความรู้สึก
เพียงพอและพึงพอใจกับสภาพของตนที่มีอยู่และเชื่อมั่นว่าทุกวันนี้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็น
สิ่งสำคัญของการเริ่มต้นแห่งการมีวิถีชีวิตแบบพอเพียง ความเพียงพอในความต้องการตามความ
จำเป็นและคุณค่าของชีวิต การเข้าใจตนเองมากขึ้นและเข้าใจในกระบวนการดำรงชีวิตมากขึ้น นำ
สิ่งที่มีอยู่เดิมในตนเองและครอบครัว มาทำให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าแก่ทุก ๆ คนเพื่อการอยู่
ร่วมกันอย่างมีความสุขได้ นั่นคือ สิ่งที่ทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็ง หมู่บ้านมีความสุข

ร่วมเย็น ปัจจัยด้านจิตใจจึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาชุมชนและสังคม และจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเสริมสร้างให้ประชาชนและชุมชนมีคุณลักษณะทางจิตใจที่เอื้อต่อการช่วยเหลือและพึ่งตนเองพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดแนวพระราชดำรัสและเจริญรอยตามเบื้องพระยุคลบาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามพระราชประสงค์ให้ชาวไทยทุกคนมีการดำเนินวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีความอดุสาหะพากเพียร มีจิตใจเมตตา มีความพยายามพึ่งพาและช่วยเหลือตนเอง และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวม อันเป็นรากฐานที่สำคัญในการสร้างให้ชุมชนเข้มแข็งและ พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

การจัดการ มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาที่สอดคล้องนี้เพราะการจัดการเป็นกระบวนการในการพัฒนา และยุทธศาสตร์ในการจัดการองค์กรทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี การจัดการของ อองรี ฟาโยล (สัมพันธ ภูโพบูลย์ 2542 : 31-35 อ้างถึง Henri Fayol) และจากหลักการพัฒนาชุมชนแบบการจัดการ ซึ่งเป็นกระบวนการและยุทธวิธีการพัฒนาสังคม ของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2541 : 15 -16) และสอดคล้องกับการวิจัยของ ปราณี ชัตติยศ (2538) ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2541) กล่าวว่า การส่งเสริมให้ชุมชนรู้จักศักยภาพ คือ การให้ชุมชนรู้จักตนเอง ทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นจะต้องอยู่บนพื้นฐานของการดำเนินการจัดการโดยชาวบ้าน ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ประชากรที่เป็นหัวหน้าครอบครัวมีความสามารถในการ จัดการตนเอง ครอบครัว และชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง มีการวิเคราะห์ถึงสาเหตุแห่งปัญหา ความต้องการที่แท้จริงของตนเองหรือบุคคลอื่น รู้จักการวางแผน การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน มีการพยายามติดตามและประเมินผลตามที่ต้องการ รวมทั้งความพยายามในการทำงานด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังเพื่อให้งานหรือกิจกรรมนั้นได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ การมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็นและระบุความต้องการที่แท้จริงให้แก่บุคคลอื่น หรือหน่วยงานการพัฒนาท้องถิ่นได้รับทราบ รู้จักการนำความรู้ ประสบการณ์ของตนเองและความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ระหว่างภายในและภายนอกชุมชนมาเชื่อมโยงให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเอง และหมู่บ้านได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาชุมชนในระดับรากหญ้าคือการพัฒนาคนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อส่งผลไปสู่การเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพ และการเป็นหมู่บ้านที่สามารถพึ่งตนเองได้ในลำดับต่อไป

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้ยืนยันว่า ปัจจัยด้านการจัดการเป็นปัจจัยเหตุที่สำคัญที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้ให้เข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติตามอย่างเป็นระบบ กระบวนการ ขั้นตอน และนำความรู้และประสบการณ์ด้านการจัดการมาใช้เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่จะเสริมสร้างให้เกิดขึ้นในชุมชนและสังคมไทย โดยมีวิธีการทำให้ประชาชนและชุมชนรู้จักการวิเคราะห์ตนเอง รู้จักหาความต้องการที่แท้จริง หรือ

ต้นเหตุแห่งปัญหาและแนวทางที่จะแก้ไขได้ด้วยตนเอง ภายใต้วิธีการจัดทำเวทีชาวบ้านให้เป็น
รูปธรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้ประชาชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการ
พัฒนาและการแก้ปัญหาไปพร้อม ๆ กัน

ผลการทดสอบสมมติฐานสรุปได้ตามลำดับดังนี้

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลต่อการเป็นหมู่บ้าน
เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น
ไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทาง
สถิติ 0.05

ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการเป็น
หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีเทคโนโลยี
ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครมีมาก
และไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะ ภาวะการณปัจจุบันอยู่ในช่วงของการ
เปลี่ยนผ่านนวัตกรรม เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามีอิทธิพลในประเทศและท้องถิ่น กำลังมีการ
นำมาปรับให้เป็นรูปแบบที่เหมาะสม พบว่า เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีรากฐานมาจากการ
พึ่งตนเองทางด้านจิตใจ ภายใต้กระบวนการนำความรู้ดั้งเดิมที่สั่งสมและการวิเคราะห์เลือกแพ
นวิทยาการสมัยใหม่มาปรับใช้กับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรในท้องถิ่นตนได้อย่างสร้างสรรค์และมีดุลย
ภาพ เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ชาวบ้านมีอยู่นั้น เป็นลักษณะผสมผสานระหว่าง
เทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น เครื่องฉีดพ่นสารเคมี เครื่อง คัดแยกขนาด ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ที่มีอยู่เดิมเช่น การสานเสื่อกก สือเตย การเย็บตับจาก และภูมิปัญญาชาวบ้านที่รับเข้ามาสู่ท้องถิ่น
ตน เช่น การทำน้ำลูกยอ การทำดอกไม้จันทน์ การทำปุ๋ยชีวภาพ การใช้วานสมุนไพรมานำยาปราบ
ศัตรูพืช และพบว่าประชาชนรุ่นปัจจุบันได้รับการ ถ่ายทอดการสานเสื่อด้วยต้นกกต้นเตย และการ
นำ ต้นจากมาเย็บเป็นตับจากเพื่อใช้มุงหลังคาบ้าน หรือทำประโยชน์ อื่นๆ และเป็นอาชีพซึ่ง
ก่อให้เกิดรายได้ กำลังลดน้อยลงเรื่อย ๆ ซึ่งในปัจจุบันนี้มีเหลืออยู่ประมาณ 5% เท่านั้นจาก 3
หมู่บ้าน แต่ยังมีชาวบ้านบางคนที่มีความตระหนักและพยายามที่จะอนุรักษ์และนำมาใช้ให้เกิด
ประโยชน์เหมือนที่เคยมีแต่ก่อน โดยมีระบบความคิดที่จะนำทรัพยากร และภูมิปัญญาที่มีอยู่
ในท้องถิ่นของตนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพ และสิ่งแวดล้อมใกล้ๆ ตัวเพื่อให้เกิดความ
ยั่งยืนอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา สำหรับลักษณะการนำเทคโนโลยีการเกษตรนำเข้ามาเพื่อใช้ใน
เชิงธุรกิจแบบทุนนิยม เป็นการผลิตเพื่อการจำหน่าย จึงต้องอาศัยเงินทุนและสารเคมีเพื่อเพิ่ม
ผลผลิต นอกจากนี้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของปุ๋ยชีวภาพ ให้ผลไม่ชัดเจนและรวดเร็ว
เหมือนปุ๋ยเคมี ต้องใช้เวลาทดลองนาน บางครั้งทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เกษตรกรส่วนใหญ่

ทั้ง 3 หมู่บ้านจึงให้ความสำคัญแก่สารเคมีมากกว่า ซึ่งเป็นการสวนทางกับแนวคิดการมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงที่ทำขึ้นเพื่อความพออยู่พอกิน

เทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร เพราะภูมิปัญญาชาวบ้านที่เหมาะสมกับท้องถิ่นตนกำลังจะสูญสิ้นไปพร้อมกับ การหมดไปของทรัพยากรในท้องถิ่นที่เคยมีอย่างอุดมสมบูรณ์ ก่อปรกับระบบทุนนิยมและกระแสโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพล ก่อให้เกิดกระบวนการยอมรับนวัตกรรมของคนในหมู่บ้านที่พยายามแสวงหาเลือกเฟ้น ทดลอง และการรับเข้ามาแทนที่ภูมิปัญญาดั้งเดิมในท้องถิ่นจึงเป็นภาวะแห่งการใช้เวลาในการลองผิดลองถูก เพื่อหาภูมิปัญญาใหม่มาทดแทนที่สามารถสนองตอบความต้องการได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องอย่างแท้จริง

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีสภาพเศรษฐกิจดีมีความมั่นคงมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครมีมาก ผลของการศึกษาที่ไม่สอดคล้องนี้เพราะ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันอยู่ในช่วงขาลงและเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ยังแก้ไขไม่ได้ในขณะนี้ในประเทศไทย ผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว โดยไม่มีการผสมผสานกับสภาพอันแท้จริงของประเทศไทย ในการวิจัยครั้งนี้พบว่า ประชาชนทั้ง 3 หมู่บ้าน ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างดี รู้จักประหยัดการออมและลดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น มีพอสมควร ครอบครัวที่มีฐานะมักจะมีอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นรู้จักการสร้างสิ่งของที่มีความจำเป็นต่อการอุปโภคและบริโภคภายในครัวเรือน สำหรับครอบครัวที่มีฐานะค่อนข้าง ยากจน มีรายได้หลักจากการรับจ้างทำงานในสวนซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอน ไม่มีอาชีพเสริมแต่ มีวิถีชีวิตแบบทุนนิยมนั้นคือไม่รู้จักการเป็นผู้สร้างสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเลี้ยงดูตนเองหรือ รู้จักการใช้จ่ายพอประมาณ หรือการเก็บออม ชาวบ้านที่ยากจนยังคงใช้เงินเพื่อการซื้ออาหารซึ่งมีอยู่แล้วรอบบริเวณบ้านมารับประทาน แทนการปลูกไว้เพื่อกินแล้วส่วนที่เหลือจำหน่ายไปขาย ทั้งนี้เพราะมีคนจากภายนอกนำสินค้าเข้ามาขายสม่ำเสมอทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้าเพื่อการเกษตร ก่อปรกับนโยบายรัฐบาลเร่งรัดให้ทุกหมู่บ้านทำโครงการกองทุนหมู่บ้านทำให้ประชากรทั้ง 3 หมู่บ้านส่วนใหญ่กำลังมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นกับโครงการกองทุนหมู่บ้านซึ่งมีมูลค่าอยู่ระหว่าง 20,000 บาทขึ้นไป ซึ่งเป็นเงินที่กู้มาเพื่อนำมาซื้อปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชในฤดูกาลหน้า การออมเงินในหมู่บ้านลดต่ำลง และในขณะที่พืชผลทางการเกษตรไม่ค่อยได้ราคา โดยเฉพาะมะนาว องุ่น มีราคาตกต่ำมาก เพราะมีผลไม้ชนิดอื่นๆ ออกมาพร้อมๆ กัน ประชาชนในหมู่บ้านยังไม่มีวิธีการแปรรูป หรือถนอมอาหารเพื่อให้มูลค่าของผลิตผลนั้นตกต่ำไป

กว่าที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพทางเศรษฐกิจในแต่ละครอบครัวมาตลอด นอกจากนี้ยังพบว่ามีความช่องว่างระหว่างคนมีฐานะกับคนยากจนค่อนข้างสูง ผู้ที่มีฐานะยากจนจะเช่าที่ดินจากญาติพี่น้องเพื่อปลูกที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ทำกินและมีรายได้ประจำจากการรับจ้างทำงานตามสวนต่าง ๆ

ผลการศึกษาค้นคว้า พบว่าปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร เพราะโอกาสและการมีอาชีพเสริมที่ทำให้เกิดรายได้โดยใช้วัตถุดิบและทรัพยากรภายในท้องถิ่น ยังมีไม่ทั่วถึง เกิดความแตกต่างระหว่างคนรวยกับคนจน ภาวะการออมเงินของประชากรในหมู่บ้านมีจำนวนลดน้อยถอยลง เพราะมีภาระหนี้สินจากการกู้ยืมเงินในโครงการกองทุนหมู่บ้านเพิ่มมากขึ้น

สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านทรัพยากรมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยด้านทรัพยากรท้องถิ่นมีความสัมพันธ์กับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีทรัพยากรท้องถิ่นมีมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครมีมาก ผลการศึกษาที่ไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการที่ประชากรในหมู่บ้านมีความตระหนักรู้และให้ความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของตนเองให้มีความสมดุลกับธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม มีการพึ่งพาอาศัยอย่างเกื้อกูลซึ่งกันและกัน รู้จักการนำทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า แต่การสร้างขึ้นใหม่เพื่อทดแทนมีไม่สูงมากนัก ปัจจุบันมุ่งใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างผิดวิธีและมีผลเสียต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อม เช่น การทำนาถ่วงน้ำใกล้เคียงกับพื้นที่ทำการเพาะปลูก ผลกระทบเพราะน้ำเสียจากแม่น้ำท่าจีนที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม การปล่อยน้ำเสียของเล้าหมูจากจังหวัดนครปฐม มลภาวะทางอากาศที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้พืชผลเสียหาย ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว และยังมีปัจจัยภายในที่เกิดจากคนในหมู่บ้านเป็นผู้ทำลายทรัพยากรทางน้ำด้วยการปล่อยน้ำเสียจากบ่อทิ้ง การทิ้งเศษขยะมูลฝอยลงในแหล่งน้ำลำคลองของชาวบ้านบางคน โดยปราศจากการยับยั้งและกล่าวตักเตือนกันเองเนื่องจากไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งและอิทธิพล

แม้ว่าทรัพยากรที่มีอยู่มีอุดมสมบูรณ์ แต่ประชาชนและชุมชนไม่สามารถประสานความร่วมมือกันในการอนุรักษ์ ป้องกันทรัพยากรในท้องถิ่นของตนให้มีอยู่ได้ตลอดไป จากเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้การศึกษาค้นคว้าพบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาที่สอดคล้อง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของจิตใจ การทำกิจกรรมใดๆ ต้องเกิดจากจิตใจที่ต้องการเกื้อกูลกัน จากการศึกษาที่สอดคล้องนี้เป็นเพราะทุกคนมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนที่จะพัฒนา และพร้อมที่จะพึ่งตนเองให้ได้ กอปรการมีน้ำใจที่มีให้แก่กันโดยมิได้เลือกเฉพาะที่เป็นญาติหรือพี่น้อง จึงส่งผลให้ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านชุมชนพึ่งตนเองดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยด้านสังคมมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยด้านสังคมมีความสัมพันธ์กับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีความเป็นปึกแผ่นทางสังคมมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครมีมาก ผลการศึกษาที่ไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะ สภาพวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนทั้ง 3 หมู่บ้าน มีความสัมพันธ์กันในระดับเครือญาติ ภายใต้ขนบธรรมเนียมประเพณี และภาวะผู้นำซึ่งมีความสัมพันธ์ดังกล่าวจึงมีอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมแบบเดิม การรวมกลุ่มกันเกิดขึ้นเพราะผู้นำได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นผู้กำหนดบทบาทหน้าที่ให้คนในชุมชนก้าวเดินไปในทิศทางเดียวกัน จากโครงสร้างของสังคม ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชนชาติเชื้อสายชาวมอญที่อพยพมาตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานของหมู่ 2 ตำบลเจ็ดริ้ว และ หมู่ 2 ตำบลบ้านเกาะ ชาวบ้านทั้ง 2 หมู่บ้านจึงเป็นเครือญาติพี่น้องที่สนิทสนมชิดใกล้กัน มีสภาพทางสังคมที่ไม่แตกต่างกันมาก และกลุ่มที่เป็นญาติพี่น้องก็จะช่วยกันส่งเสริมเพราะเชื่อมั่นว่าเมื่อญาติพี่น้องได้เป็น ผู้นำย่อมเป็นที่พึ่งพาอาศัยช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกันได้ ซึ่งประเด็นดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความรู้สึกไม่เท่าเทียมกัน หรือที่เรียกว่าการ “เลือกที่รัก มักที่ชัง” ขึ้นในสังคมนั้น อันเป็นประเด็นหนึ่งที่จะทำให้เกิดความขัดแย้ง จึงเป็นปัญหาและอุปสรรคต่อการร่วมมือที่แท้จริง และบั่นทอนการเป็นปึกแผ่นของสังคมในชุมชน

จากการศึกษาครั้งนี้จึงทำให้ปัจจัยสังคมไม่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เพราะมีผลจากสภาพสังคมที่ประกอบขึ้นด้วยความรู้สึกผูกพันอันความเป็นครอบครัวเครือญาติซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก การที่ผู้นำเป็นที่พึ่งพาและมีบุญคุณต่อกัน ทำให้บางครั้งมีผลต่อบุคคลอื่นที่ไม่ใช่ญาติได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันเกิดขึ้นในหมู่บ้านจึงเกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกในบางครั้งซึ่งส่งผลกระทบต่อความร่วมมือในลำดับต่อไป

สมมติฐานข้อที่ 6 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ผลการศึกษา พบว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งพอจะชี้ได้ว่า หมู่บ้านที่มีส่วนร่วมมาก จะมีการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครมีมาก ผลการศึกษาที่ไม่สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เพราะ การที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ บางครั้งขึ้นกับฐานะทางเศรษฐกิจ ความต้องการ และการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกันระหว่างญาติพี่น้องของผู้นำกับชาวบ้านคนอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การตัดสินใจให้ความร่วมมือของชาวบ้านจะมีมากหรือน้อย ส่งผลไปสู่ขบวนการพัฒนาและการแก้ไขปัญหาไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ เพราะขาดการมีส่วนร่วมในการระดมความคิดและข้อเสนอแนะเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการที่แท้จริงของหมู่บ้าน อาจเกิดความเกรงใจเพราะความเป็นญาติจึงไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้นำ การที่ผู้นำไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น จึงเป็นสาเหตุและอุปสรรคของการมีส่วนร่วม และทำให้การมีส่วนร่วมนั้นไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

สมมติฐานข้อที่ 7 ปัจจัยด้านการจัดการมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการศึกษาที่สอดคล้องนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการมีศักยภาพในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเพราะชาวบ้านและหมู่บ้านรู้จักตนเองและรู้ถึงความต้องการของตนเองและหมู่บ้านดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้างต้น ซึ่งประเมินได้จากการที่ประชากรรู้จักดำเนินการโครงการเยาวชนต้านภัยยาเสพติดที่ประสบความสำเร็จและได้รับการยอมรับจากภายนอก

ผลการวิจัยด้วยวิธีการทางสถิติครั้งนี้ พบว่าปัจจัยทั้ง 7 ด้าน มีผลทั้งสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ปัจจัยด้านการจิตใจ และปัจจัยด้านการจัดการมีผลที่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ จึงทำให้ปัจจัยทั้ง 2 ด้านนี้ได้รับการยกฐานะในเรื่องของความน่าเชื่อถือให้สูงมากขึ้นในทางทฤษฎีส่วนตัวแปรอื่นไม่สอดคล้อง หรือไม่มีอำนาจมากพอที่จะทำนายแนวโน้มการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แต่มีความสัมพันธ์ที่สำคัญกับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งสามารถพิจารณาได้ว่ามีสาเหตุมาจากตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่างๆ นั้น เมื่อพิจารณาตัวพยากรณ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพพอในการทำนายทั้งหมด พบว่ามีค่าสหสัมพันธ์หาคูณเพิ่มขึ้นอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าตัวพยากรณ์ที่เพิ่มขึ้นเหล่านี้ให้ผลน้อยมาก จึงไม่ควรนำมาใช้เป็นตัวพยากรณ์และมีค่าสหสัมพันธ์ไม่สูงนัก แต่ยังพอเห็นได้ว่าตัวแปรอิสระเหล่านี้มีแนวโน้มจะมี

ความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตามได้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษามีสภาพทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ไม่แตกต่างกันและมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ในสถานที่อื่นโดยมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดและความแตกต่างกันมากกว่านี้ รวมทั้งมีการให้คำจำกัดความตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ให้กระชับรัดและสื่อความหมายได้แม่นยำยิ่งขึ้น

ศักยภาพในการพึ่งตนเองและความต้องการของประชากร จากหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ข้อ 1. บุคคลในกลุ่มประชากรยึดถือเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตามจากการวิจัยครั้งนี้พบว่าประชากรทั้ง 3 หมู่บ้าน ยึดถือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแบบอย่าง เพราะทรงเป็นนักพัฒนาที่มีคุณธรรม มีความรู้ความเข้าใจสภาพสังคมและชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงชี้แนะให้ประชาชนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต และทรงเป็นผู้มีประสบการณ์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้พระองค์ยังเป็นผู้ให้ความรู้แก่ประชาชนให้เป็น คนดีรู้จักทำมาหากิน และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและครอบครัว บุคคลที่ชาวบ้านให้การยอมรับอีกท่านหนึ่งได้แก่ ฯพณฯ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันเป็นผู้ที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบและพัฒนาบ้านเมืองให้มีความสงบสุขมากยิ่งขึ้น ส่วนผู้นำท้องถิ่น ชาวบ้านให้การยอมรับผู้นำชุมชน ครูอาจารย์ สามเณร นักพัฒนาชุมชน ญาติพี่น้อง และพระสงฆ์ ทั้งนี้เพราะเป็นผู้คอยช่วยเหลือชาวบ้านโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความซื่อสัตย์

ข้อ 2. สิ่งทีภาคภูมิใจที่ทำให้หมู่บ้านมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปคือ การมีขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม มีการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เช่น ประเพณีการแข่งขันของชาวบ้านเกาะในวันสงกรานต์ มีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีผลิตผลจากการทำสวนผลไม้ที่มี ชื่อเสียง ระบบสาธารณสุขในหมู่บ้านมีพร้อม ชาวบ้านทุกคนพยายามสร้างฐานะด้วยตนเองด้วยความขยันทำกิน มีความรักสามัคคี และมีชีวิตอย่างพอเพียง

ข้อ 3. สิ่งที่ทำให้หมู่บ้านแห่งนี้มีความมีความสุข และน่าอยู่เช่นทุกวันนี้เพราะबारมีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทุกคนนำหลักพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำรงชีวิต บ้านใกล้เคียงเป็นคนดีมีศีล 5 และเคารพสิทธิของผู้อื่น ทุกคนหันมาประกอบอาชีพให้มีรายได้อย่างต่อเนื่อง ไม่เที่ยวเตร่ และทำหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี แต่ละคนมีความพึงพอใจ และ

ยอมรับในสภาพของตนเองที่เป็นอยู่ การมีวิถีชีวิตชาวชนบทจึงมีแต่ความสุขสงบ มีการสื่อสารที่ดี สามารถไว้วางใจกันได้เหมือนเป็นญาติสนิทเป็นพี่น้องที่สนิทสนมกัน มีการร่วมแรงร่วมใจจากทุกส่วนของหมู่บ้าน ได้แก่ ผู้นำ ตนเอง วัด และ โรงเรียน และที่สำคัญคือทุกหมู่บ้านมีความรักสามัคคีและเป็นหมู่บ้านปลอดจากยาเสพติด

ข้อ 4. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาหมู่บ้านให้มีความเจริญก้าวหน้าตลอดไป ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา มีความอดทนและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้คนอื่นบ้าง ไม่ควรให้ความสำคัญเฉพาะพวกพ้องของตน เพราะจะทำให้การแก้ไขปัญหาไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ ชาวบ้านทุกคนควรมีการพัฒนาตนเองก่อน และช่วยกันแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่ถูกต้อง ทุกคนควรร่วมมือกันสร้างความเป็นปึกแผ่นและความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับหมู่บ้านของตนและควรไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งให้มากปัจจุบัน ผู้บริหารบางคนไม่ควรทุจริตในเงินงบประมาณที่ใช้ในการพัฒนาหมู่บ้านประจำปี ต้องการให้ผู้นำเป็นผู้ตอบสนองโครงการของหมู่บ้าน และควรมีการคัดเลือกโครงการที่มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของหมู่บ้านก่อนที่จะตัดสินใจรับโครงการใดๆ เข้ามาในหมู่บ้าน ควรมีการจัดประชาคมในเรื่องที่เป็นปัญหาใหญ่ของชาติ เช่น ปัญหา ยาเสพติด ควรมีการสนับสนุนด้านกีฬาหรือการเล่นดนตรีเพื่อเยาวชนจะได้ห่างไกลจากยาเสพติด หน่วยงานควรส่งเสริมกิจกรรมด้านการเกษตรอย่างจริงจัง ควรสร้างโทรศัพท์สาธารณะ ถนนหนทางหรือสะพานข้ามในหมู่บ้านให้มีความสะดวกต่อการนำผลผลิตจากสวนออกสู่ตลาดได้มากยิ่งขึ้น ในหมู่บ้านควรมีห้องสมุดที่มีคุณภาพ มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยและสามารถหาข้อมูลและทำการสื่อสารโดยผ่านระบบอินเทอร์เน็ต

(Internet) ชาวบ้านควรรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองราคาผลผลิตทางการเกษตร และป้องกันการเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง หน่วยงานควรเข้ามามีส่วนช่วยในการทำให้ราคาสินค้าทางการเกษตรมีความเหมาะสมมากขึ้น ราชการควรส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสในการเรียนรู้ มีเงินทุนเพื่อสร้างอาชีพเสริมเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ชาวบ้านเด็กและเยาวชนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และเพิ่มรายได้ให้กับตนเอง และควรมีกฎหมายมาบังคับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อทรัพยากรสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดปัญหามลภาวะเป็นพิษทั้งทางน้ำและทางอากาศ หมู่บ้านเป็นสังคมระดับเล็กของชุมชน รัฐและ ชุมชนต้องช่วยกันแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นตนด้วยความร่วมมือและสามัคคีกันจะสามารถแก้ปัญหาที่แท้จริงได้ ความเจริญก้าวหน้าของสังคมก็จะเกิดตามมา

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานข้อที่ 1 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 3 ปัจจัยด้านทรัพยากรมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 4 ปัจจัยด้านจิตใจ มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านจิตใจมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 5 ปัจจัยด้านสังคม มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านสังคมไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 6 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมไม่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาครที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

สมมติฐานข้อที่ 7 ปัจจัยด้านการจัดการมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
ในจังหวัดสมุทรสาคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านการจัดการมีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
ในจังหวัดสมุทรสาครที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่าง ๆ เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์
2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ทำให้พบแนวทางสำหรับผู้กำหนด นโยบาย แผน โครงการ
สามารถนำไปประยุกต์การทํารูปแบบและวิธีสร้างเสริมการพัฒนา คน ชุมชน และการเป็นหมู่บ้าน
เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองอันเป็นรากฐานแห่งความมั่นคงชาติอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคตนั้น ควร
จะให้ความตระหนักในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้

1. ใช้ปัจจัยด้านจิตใจ และการจัดการ เป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาคน ชุมชน สังคม
และประเทศ

2. ปัจจัยด้านจิตใจและปัจจัยด้านการจัดการ มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชน
พึ่งตนเองอยู่ในระดับสูง ดังนั้น รัฐควรส่งเสริมและมีนโยบายหลักในการสร้างคนและพัฒนาคน
ด้วยจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง อันเป็นแก่นสารที่สำคัญในการสร้างแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ โดยมุ่งเน้นการสร้างจิตใจที่เอื้ออาทรต่อกันให้เกิดขึ้นในทุกสถาบัน โดยเฉพาะ
สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษาภายใต้ขบวนการขัดเกลาทางสังคมโดยเริ่มจากครอบครัว
ที่พ่อแม่ควรเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก โรงเรียนควรมุ่งเน้นให้นักเรียน นักศึกษารู้จักการพึ่งตนเอง
ได้ในทุก ๆ ด้าน เพราะเมื่อทุกคนมีจิตใจที่ต้องการพึ่งตนเองได้แล้ว ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็จะ
ได้รับการแก้ไขได้ด้วยตนเอง ส่วนเงินเป็นปัจจัยที่ไม่สามารถแก้ปัญหาคความยากจนให้หมดไปได้
อย่างถาวร การขจัดความยากจนอย่างถาวรนั้น จะเกิดขึ้นได้ในคนที่มีจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง

3. การจัดการเป็นผลที่เกิดจากระบบและขบวนการคิด อันนำไปสู่ขบวนการกระทำเพื่อ บรรลุ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ และเมื่อสร้างคนให้มีจิตใจที่เอื้อต่อการพึ่งตนเอง ได้แล้ว ศักยภาพและความสามารถของปัจเจกชนก็จำเป็นที่จะต้องสร้างและปลูกฝังให้เกิด ขึ้นกับสถาบันครอบครัวและการศึกษา ซึ่งเป็นแม่แบบและตัวการสำคัญที่จะช่วยเปลี่ยนแปลงคน และสังคมเป็นพร้อม ๆ กันทุกเพศทุกวัย เพราะครอบครัวคือหน่วยที่เล็กที่สุดในสังคม ใน ขณะเดียวกันเป็นสถาบันครอบครัวมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากบุคคลที่อยู่รวมกันในสถาบันอื่น ๆ การเริ่มสร้างและพัฒนาให้รู้จักการจัดการชีวิตและปัญหาต่างๆ ของตนเอง ซึ่งสามารถเริ่มได้ที่ ครอบครัว การดำเนินการจัดการพัฒนาและสร้างคนให้มีศักยภาพได้นั้นรัฐควรส่งเสริมและ สนับสนุนสถาบันครอบครัวให้มีศักยภาพ โดยใช้กระแสและพลังจากสื่อมวลชนที่ให้ความรู้แก่ ประชาชนทั่วไปอย่างกว้างขวาง เพื่อผลักดันให้เกิดขบวนการจัดการตนเองและครอบครัวเกิดขึ้น

4. ทุกสังคม ทุกชุมชน ย่อมมีความหลากหลายคนในแต่ละท้องถิ่น มีความสามารถ และศักยภาพและความต้องการที่แตกต่างกัน การที่นำแผนจากศูนย์กลางมาสู่ท้องถิ่นหรือจาก เบื้องบนลงสู่เบื้องล่างนั้นไม่สามารถนำมาใช้ได้เลยทันที เพราะจะเป็นการนำงบประมาณสิ่งของ มาให้ในชุมชนที่ไม่ต้องการทำให้เกิดการสูญเปล่า การสร้างแผน หรือ การนำแผนมาใช้ในหมู่บ้าน นั้นควรมาจากความต้องการของชาวบ้านเอง ซึ่ง ณ ปัจจุบันนี้ชาวบ้านรู้จักตนเองมากขึ้น และรู้ถึง ความต้องการของหมู่บ้านคืออะไรและรัฐมีสิ่งไหนสามารถสนับสนุนให้เขาเดินไปสู่จุดหมาย ปลายทางได้ ยุทธศาสตร์ในการพัฒนาแบบใหม่จะต้องเป็นการตัดชุดให้พอดีเหมาะสมกับบุคคล ที่จะต้องสวมใส่ มิใช่ตัดชุดไว้ขนาดเดียวเพื่อสวมใส่ได้ทุกคน

5. ผู้กำหนดนโยบายจะต้องรอบรู้ และเข้าใจอย่างบูรณาการรอบด้านและวิเคราะห์ ศักยภาพในแต่ละด้านของหมู่บ้านได้ มีอะไรที่เป็นจุดแข็ง และจุดด้อย ควรเร่งระดม ส่งเสริมสิ่งที่ เขามีที่เราเห็นว่ามีความเข้มแข็งนั้นเพื่อให้เขาเดินไปสู่ความสำเร็จที่ง่ายและรวดเร็ว เมื่อชาวบ้านมี ความภาคภูมิใจในความสำเร็จ และมีกำลังใจที่จะต่อสู้และฝ่าฟันอุปสรรคและขวากหนามในงาน พัฒนาลำดับต่อไปที่มีความสำคัญจำเป็น และมีมากขึ้นกว่าเดิม

6. ทุกสังคมย่อมมีผู้นำและผู้นำของชุมชนมักจะเป็นที่พึ่งของคน ชุมชน และเป็นปัจจัย สำคัญต่อทิศทางการเจริญก้าวหน้าของหมู่บ้าน เราจึงต้องสร้างคนที่ตัวผู้นำ และส่งเสริม สนับสนุนบทบาทและการควบคุมชี้แนะผู้นำไปในทิศทางที่ควรเป็นอย่างถูกต้องและเหมาะสม

7. การจะสร้างให้คนมีคุณภาพ รู้จักการวิเคราะห์ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นนั้น ไม่ใช่สิ่งที่เราจะสอนกันได้ แต่ทุกคนมีอยู่แล้วในตัวเอง เพียงแต่ว่าเขามีระบบการวิเคราะห์อยู่ใน ด้านใด เช่น ด้านการดำรงชีวิต ด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งจะต้องดึงสิ่งที่มีอยู่ใกล้ตัว หรืออยู่ใน ตัวเขาออกมาให้เขาสามารถนำมาใช้คิดหรือวิเคราะห์ได้ จึงจะส่งผลให้เป็นคนคุณภาพที่พึ่ง ประสงค์

8. ความร่วมมือ สามัคคี การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องขจัดความ ไม่เท่าเทียมกัน ความเป็นพวกพ้องกันออกไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ตัวแปรอิสระและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระเหล่านี้มีแนวโน้มจะมีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตามได้ ดังนั้นจึงควรมีการศึกษาตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ในสถานที่อื่น โดยมีขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดและความแตกต่างกันมากกว่านี้ รวมทั้งมีการให้คำจำกัดความตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ให้กระชับรัดกุม และสื่อความหมายได้แม่นยำยิ่งขึ้น

2. ในการศึกษาเพื่อให้เห็นข้อเท็จจริงอย่างชัดเจนและสามารถใช้การวิจัยเชิงคุณภาพทำการศึกษาปัจจัยเหตุที่เป็นความเชื่อ เจตคติ และความรู้สึกที่แท้จริงของชาวบ้าน ซึ่งจะได้ข้อเท็จจริงและสามารถนำมาอธิบายการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้อีกวิธีหนึ่ง

3. ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดอื่น ๆ เพื่อค้นหาปัจจัยอื่นที่สามารถส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้

4. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรอื่น ที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เช่น การติดต่อสื่อสาร การบริหารท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา ความรู้สึกผูกพันในถิ่นฐานบ้านเกิดของตน เชื้อชาติ กระบวนการสร้างด้านพัฒนาและการพึ่งตนเอง เป็นต้น

5. ควรนำปัจจัยที่พบว่ามีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ได้แก่ จิตใจและการจัดการ มาทำการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับตัวแปรต่าง ๆ ในสภาพเป็นจริงที่แตกต่างกัน เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาขยายผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในอันดับต่อไป

ในระหว่างการทำนิตงานได้พบข้อจำกัดและแนวทางในการแก้ไข มีดังนี้

1. การตอบแบบสอบถามโดยมีผู้วิจัยเป็นผู้เก็บแบบสอบถามโดยตรง อาจทำให้ผู้ตอบตอบไม่ตรงกับความเป็นจริง บางครั้งเกิดไม่เชื่อมั่นว่าผู้สัมภาษณ์จะนำคำตอบนั้นไปสู่บุคคลอื่นหรือไม่ จึงเป็นลักษณะที่ให้คำตอบไปในทิศทางที่เป็นบวกมากกว่าด้านลบเสมอ ซึ่งผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลควรจะย้ำและรับรองว่าข้อมูลจะเป็นความลับเพื่อให้เกิดความไว้วางใจให้มากที่สุดเพื่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริง

2. ในการสร้างแบบสอบถาม จะต้องมีการจัดลำดับความยากง่ายในการตอบแบบสอบถาม แต่เพื่อให้สอดคล้องกับกรอบการวิจัยหรือเพื่อความสะดวกในการรวบรวมข้อ ผู้วิจัยควรปรับแก้

โดยนำคำถามที่มีความง่ายขึ้นมาก่อนเพื่อให้มีความสะดวกและสอดคล้องกับความรู้สึกได้ดียิ่งขึ้น แต่ถ้าให้ชาวบ้านตอบเองอาจจะไม่ได้รับความสะดวกและเข้าใจเหมือนกับผู้วิจัยได้เป็นผู้ถามคำถามเอง

3. การคมนาคมที่ใช้เดินทางเข้าออกของหมู่บ้านไม่สะดวก รถประจำทางมีเวลาจำกัด ทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปได้ยาก สิ่งที่ต้องทำคือการหาสถานที่พักในหมู่บ้านเพื่อแก้ปัญหาความไม่สะดวกในการเดินทางเข้าออกหมู่บ้าน

4. ในการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ควรจะทำในขณะกำลังรวมกลุ่มกันทำงานซึ่งเป็นโอกาสที่ดีในการเก็บข้อมูลครั้งเดียวได้หลายราย แต่มีสิ่งสำคัญอันดับแรกที่ต้องทำคือการสร้างความสัมพันธ์อันดีด้วยการเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำงานกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือจะมีมากยิ่งขึ้น และยังมีส่วนช่วยให้ชาวบ้านคนอื่น ๆ ได้รับความรู้การเข้าไปเก็บข้อมูลด้วย

5. การศึกษาเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยทางด้านสังคมที่มีความเหมาะสมมากที่สุด ทั้งนี้เพราะความเป็นมนุษย์และสังคมไม่อาจจำกัดไว้แค่เพียงข้อคำถามที่ตั้งขึ้น การวิจัยเชิงปริมาณจะมีความสมบูรณ์และถูกต้องมากยิ่งขึ้น จำเป็นจะต้องมีการร่วมคิด ร่วมฟัง และติดตามรับรู้เรื่องราวความเป็นไปของชาวบ้านในหมู่บ้านจากคำบอกเล่า รวมทั้งสิ่งที่เราไปพบเห็น ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยอธิบายเรื่องราวที่เราต้องการศึกษาและค้นหาข้อมูลได้อย่างถูกต้องและแท้จริง

บรรณานุกรม

กาญจนา แก้วเทพ. (2538). การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน โดยถือมนุษย์เป็นศูนย์กลาง.

กรุงเทพมหานคร: Mild Publisher.

----- (2538). เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพมหานคร:

Mild publishing.

กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). การพึ่งพาตนเอง ศักยภาพในการ

พัฒนา ชนบท. กรุงเทพมหานคร: สมาคมทอริกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา :

Mild Publisher.

เกษม จันทรแก้ว. (2541). การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม.

การฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเขตปฏิรูปที่ดิน

วันที่ 8 กันยายน 2541 ณ ห้องประชุม 3 ส.ป.ก. ถนนราชดำเนินนอก

กรุงเทพมหานคร.

(อรรถาธิบาย)

กิติ คันธา. (2536). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนาชนบท.

กรณีศึกษา อ.แวงใหญ่ จ.ขอนแก่น วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร

สถาบัน บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2538). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา.

พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2543). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และวิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. (2542). วิพากษ์เศรษฐกิจคืนสู่ชุมชน.

กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

ชอบ เข้มกลัด. (2539). เอกสารชุดที่ 1 บทความประกอบการประชุมวิชาการเรื่องธุรกิจ

ชุมชน หนทางสู่การพึ่งตนเองของคนจนในชนบท : กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตร

ท่าทางแนว จำกัด อ.แวงน้อย จ.ขอนแก่น ในการประชุมวิชาการประชุมประจำปี

ของสมาคมสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย. (เอกสารอรรถาธิบาย)

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). ธุรกิจชุมชน : เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพมหานคร:

สำนักกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ธงชัย สันติวงษ์. (2537). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร:

บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.

บุญชม ศรีสะอาด. (2541). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2542). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย.

พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีการพิมพ์.

ประคอง กรรณสูต. (2542). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

ประเวศ วะสี. (2541) และคณะ. (2541). ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อความเข้มแข็งทาง

เศรษฐกิจ สังคม และ ศีลธรรม. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2541). นโยบายมาตรการส่งเสริมธุรกิจของหน่วยงานภาครัฐเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน ทางรอดของเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพมหานคร:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (อัคราณา)

ปราณี ชัดติยศ (2538). เศรษฐศาสตร์การเมืองของการอนุรักษ์ป่าไม้ กรณีศึกษา :

ป่าดงใหญ่ จังหวัดบุรีรัมย์ วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2543). นิเวศเศรษฐศาสตร์ และนิเวศวิทยาการเมือง.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรเมษฐ์ กาญจนวรานุ. (2541). การพัฒนาและส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองสำหรับสตรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ภาคพัฒนา ทิพย์ประไพ. (2538). แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียกับการอธิบายหมู่บ้านไทย

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. (2533). พระบรมราโชวาทใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ด้านศาสนา คุณธรรม และจริยธรรม.

พิษณุโลก : วิทยาลัยครูพิษณุโลก. (จัดพิมพ์เนื่องในสัปดาห์ส่งเสริมศาสนา และ

จริยธรรม 3-9 ธันวาคม พ.ศ.2533).

พูนศักดิ์ ฐานิกรประดิษฐ์. (2538). ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ฝั่ง

ตะวันออกของไทย วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิเชียร ลิมป์หวั่งอยู่. (2530). การพึ่งตนเองในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศึกษา

เฉพาะกรณี โรงงานหลวงอาหารสำเร็จรูป อำเภอ ละหารทราย จังหวัด บุรีรัมย์.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิมาน วงศ์อภัย. (2533). ปัจจัยที่ส่งเสริมให้องค์กรประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ :

ศึกษากรณี ศูนย์บริการสมาชิกนิคมสร้างตนเองโนนสัง อ.โนนสัง

- จ. อุดรธานี วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
 พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540) วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7.
 กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2527). นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์
 การพัฒนาปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
 มั่นที ยมจินดา. (2541), (บรรณาธิการ). มนุษย์กับธรรมชาติ. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
 ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2534). การพัฒนาชุมชนจากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร:
 ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบล็อก.
 รายงานคุณภาพชีวิตของคนไทย ปี 2539. (2540). กรุงเทพมหานคร: หจก. เพิ่มเสริมกิจ.
 วิชิตวงศ์ ณ.ป้อมเพชร.(2542). พินาศเศรษฐกิจทุนนิยมคืนสู่ชุมชน. กรุงเทพมหานคร:
 อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
 ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2545). การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร
 :
 สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน. สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2541). แนวทางการ
 ดำเนินงานตามนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ
 ชุมชนพึ่งตนเอง : ประมวลแนวคิด คำบรรยายและหนังสือสั่งการ. กรุงเทพมหานคร: โรง
 พิมพ์ ส่วนท้องถิ่น.
 สังคีต พิริยะรังสรรค์.(2541). เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง แนวความคิดและยุทธศาสตร์.
 กรุงเทพมหานคร: บริษัททรงสิทธิ์วรรณ จำกัด.
 สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2541). การพัฒนาชุมชนแบบจัดการ. กรุงเทพมหานคร:
 หจก. เอมีเทรดดิ้ง.
 ----- (2542). ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ----- (2542). การสร้าง การประเมินค่าและการใช้ประโยชน์. พิมพ์ครั้งที่ 4.
 กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 ----- (2543). ทฤษฎีสังคมวิทยา เนื้อหาและแนวทางการใช้ประโยชน์เบื้องต้น.
 พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 สัญญา สัญญาวิวัฒน์ และ สุริชัย หวันแก้ว. 2534. รายงานการศึกษาเอกสารปัจจัยทาง
 สังคม
 และวัฒนธรรมในการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร:

- สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (อตัลสำเนา)
สัฒพัณธ์ ภูไพลุลย์. (2542). องค์การและการจัดการ กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ครังที่ 2.
สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร.
- สายพิรุณ น้อยศิริ. (2530). ปัจัยที่สงเสริมการพัฒนางองค์กรประชาชนในชนบท : ศึกษา
เฉพาะกรณี ธนาการข้าวบ้านโนนชยุ ต.ชุมพวง อ.ชุมพวง จ. นครราชสีมา
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพรรณิ ไชยอำพร. (2529). แนวความคิดทางทฤษฎีและการวัดความพยายามพึ่งตนเอง
ระดับบุคคล. เอกสารประกอบการสนธิวิชาการพัฒนาชุมชนและสหกรณ์ โดยคณะ
พัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สิน สือสวน. (2530). ปัจัยสงเสริมการพัฒนางองค์กรประชาชนเมือง ศึกษาเฉพาะกรณี
สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน ชุมชนหลังบ้านมนังคศิลา เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สีลาภรณ์ นาครทรรพ และปกรณ์ จริญสูงเนิน (2537). ภูมิปัญญาชาวบ้าน การแก้ปัญหา
สิ่งแวดล้อม วารสารการศึกษาแห่งชาติ 28,5 (มิถุนายน – กรกฎาคม).
- สุชาติ เกตยา. (2544). การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชน
ในเขตอำเภอโพทะเล จังหวัดพิจิตร. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุพัตรา สุภาพ. (2539). สังคมวิทยา. พิมพ์ครังที่ 18. กรุงเทพมหานคร:
ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- สุริย์พร เหลี่ยมวรังกูร. (2541). ปัจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ในจังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- เสน่ห์ จามริก. (2527). นโยบาย กลวิธี การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เสรี พงศ์พิศ. (2542). เศรษฐกิจชุมชน ทางเลือกเพื่อทางรอดสังคมไทย
กรุงเทพมหานคร:
อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.
- (2539). คินสู่รากเหง้า : ทางเลือกและทัศนวิจารณ์ว่าด้วยภูมิปัญญาชาวบ้าน.
กรุงเทพมหานคร: เทียนวรรณ.
- (2539). ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร: บริษัท
อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด.

อุทัย ดุลยเกษม. (2538). **วิจารณ์เรื่องแผนพัฒนาการศึกษากับการพึ่งตนเอง ในผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มีต่อการจัดการศึกษาเพื่อการพึ่งตนเอง.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้ง.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). **ภูมิปัญญาและกระบวนการเรียนรู้ของชาวไทย.** โครงการกิตติเมธี สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Cohen, J. M. and Uphoff Norman, T. (1980). **Rural Development Participation : Concepts and Measure for Project Design Implementation and Evaluation.** New york : The Rural Development Committee Center International Studies: Cornell University.

Hopkins, M. and Van Der Hoeven, Ralph. (1983). **Basic Needs in Development Planning.** Guildford and King's Lynn, Great Britain: Biddles Ltd.

Huntington, Samuel P. (1968). **Political Order in Changing Societies.** New Heaven: Yale University Press.

Roger, Everett M. and Shoemaker, F.F. (1971). **Communication of Innovations ; Across Cultural Approach.** [Second Edition.] New York: The Free Press.

Rostow, W. W. 1991. **The Stages of Economic Growth A Non-Communist Manifesto.** London: Cambridge University Press.

Stogdill, Ralph M. (1974). **Hand Book of Leadership : A Survey of Theory and Research.** New York: Free Press.

United Nations Department of International Economic And Social Affairs. (1981). **Popular Participation as a Strategy for Promoting Community-Level Action and National Development : Report of the Meeting of the Ad Hoc.** New York: United Nation.

World Health Organization (WHO.)/ UNICEF, (1978). **Report of the International Conference on Primary Health Care.**(n.p.).

การวิเคราะห์ค่าระดับปัจจัยในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองจังหวัดสมุทรสาคร
โดยรายละเอียด

ตารางที่ 9 แสดงค่าระดับปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยรายละเอียด

ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น	X	S.D	ค่าระดับ
1. ท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มืออยู่ในครอบครัวและหมู่บ้าน	3.3 4	1.4 3	ปานกลาง
2. ท่านใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยและบริโภคในครัวเรือน	3.1 9	1.2 0	ปานกลาง
3. ท่านมีการลดค่าใช้จ่ายหรือลดเวลาในการทำงานด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้	3.3 4	1.2 5	ปานกลาง
4. ท่านใช้อุปกรณ์เครื่องมืออื่น ๆ เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวก รวดเร็ว และเพิ่มจำนวนได้มากขึ้น	3.5 0	1.0 2	มาก
5. ท่านใช้ปุ๋ยเคมี หรือสารเคมีในการปราบศัตรูพืช	2.8 0	1.2 6	ปานกลาง
6. ท่านนำสิ่งของใช้แล้วมาดัดแปลงและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อีก	2.8 2	1.2 2	ปานกลาง
รวม	3.1 6	0.6 7	ปานกลาง

จากตารางที่ 9 พบว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยภาพรวมและรายข้อ อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อ 4. การใช้เครื่องมืออื่น ๆ เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวก รวดเร็วและเพิ่มจำนวนได้มากขึ้น อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 10 แสดงค่าระดับปัจจัยด้านเศรษฐกิจโดยรายละเอียด

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	X	S.D	ค่าระดับ
1. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีเงินฝากสะสมและลดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น	2.7 7	1.3 3	ปานกลาง
2. ท่านมีงานทำประจำและมีรายได้ตลอดทั้งปี	3.1 9	1.1 0	ปานกลาง
3. ท่านประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น	3.0 6	1.2 2	ปานกลาง

4. ท่านทำสิ่งของที่จำเป็นต่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือน	3.0 4	1.2 0	ปานกลาง
5. ท่านมีภาระหนี้สิน	3.7 5	1.2 2	น้อย
รวม	3.1 6	0.7 5	ปานกลาง

จากตารางที่ 10 พบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจโดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อ 5. ท่านมีภาระหนี้สินอยู่ในระดับน้อย

ตารางที่ 11 แสดงค่าระดับปัจจัยด้านทรัพยากรโดยรายละเอียด

ปัจจัยด้านทรัพยากร	X	S.D	ค่าระดับ
1. ท่านนำน้ำที่เหลือจากการซักล้างไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นอีก	2.4 8	1.3 6	ปานกลาง
2. ท่านใช้ปุ๋ยธรรมชาติหรือวิธีการอื่นๆ เพื่อช่วยบำรุงดินให้มีสภาพดีขึ้น	2.9 4	1.2 4	ปานกลาง
3. ท่านปลูกผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด ไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือ เลี้ยงปลา ปลูกผักบุ้ง ผักกระเฉดไว้ตามร่องสวน	3.1 6	1.2 9	ปานกลาง
4. ท่านนำ ต้นกก ต้นเตย ต้นจาก หรือวัสดุดับที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาใช้ประโยชน์	2.9 1	1.4 4	ปานกลาง
5. ท่านและสมาชิกช่วยกันดูแลรักษา และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่น ให้มีอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดไป	3.5 0	1.1 4	มาก
6. ท่านสนับสนุนให้มีบึงทลึงหรือบึงน้ำจืดอย่างรุนแรงแก่ผู้ที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า หรือ ผู้ที่ทำให้แม่น้ำลำคลองเน่าเสีย	3.3 1	1.1 1	ปานกลาง
รวม	3.1 0	0.8 4	ปานกลาง

จากตารางที่ 11 พบว่าปัจจัยด้านทรัพยากรโดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นข้อ 5. ท่านและสมาชิกช่วยกันดูแลรักษาและพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นให้มีอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดไป อยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 12 แสดงค่าระดับปัจจัยด้านจิตใจโดยรายละเอียด

ปัจจัยด้านจิตใจ	X	S.D	ค่าระดับ

		.	
1. ท่านและสมาชิกในครอบครัวเป็นคนที่จิตใจที่เข้มแข็งในการต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรค	4.1 5	0.8 2	มาก
2. ท่านเป็นคนมักน้อย เสียสละสิ่งต่าง ๆ และเวลาเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและผู้อื่น	3.9 5	0.9 1	มาก
3. ท่านอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เอาเปรียบผู้อื่น	4.3 5	0.6 7	มาก
4. ท่านและสมาชิกในครอบครัวยึดมั่นในหลักผู้ใดทำได้ดีทำชั่วได้ชั่ว	4.4 4	0.7 1	มาก
5. ท่านพยายามทำงานให้ดีและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม	3.9 2	1.1 9	มาก
รวม	4.1 6	0.5 7	มาก

จากตารางที่ 12 พบว่าปัจจัยด้านจิตใจโดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 13 แสดงค่าระดับปัจจัยด้านสังคมโดยรายละเอียด

ปัจจัยด้านสังคม	X	S.D.	ค่าระดับ
1. ท่านและชาวบ้านมีความรักใคร่กลมเกลียวสมัครสมานสามัคคี	4.0 2	0.94	มาก
2. ท่านมีความห่วงใย เอื้ออาทรคอยช่วยเหลือบ้านใกล้เรือนเคียงด้วยความจริงใจ	4.0 3	0.96	มาก
3. ท่านและสมาชิกในครอบครัวยึดมั่นและร่วมกันปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี	4.2 0	0.81	มาก
4. ท่านกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านช่วยพัฒนาหมู่บ้านอย่างพร้อมเพรียงกัน	4.0 1	0.94	มาก
5. ท่านมีผู้นำที่ชอบเสียสละ ช่วยเหลือผู้อื่น ทำงานเป็นขั้นตอน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น และรู้จักการประนีประนอม	3.8 6	0.88	มาก
6. ผู้นำของท่านยอมรับความก้าวหน้า สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้านทั่วไป	3.7 3	0.89	มาก
รวม	3.9 8	0.68	มาก

จากตารางที่ 13 พบว่าปัจจัยด้านสังคมโดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 14 แสดงค่าระดับปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมโดยรายละเอียด

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม	X	S.D	ค่าระดับ
1. ท่านและครอบครัวได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน	3.6 3	1.0 3	มาก
2. ท่านให้ความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง	3.6 2	1.0 1	มาก
3. ท่านช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติในหมู่บ้าน	3.6 2	1.0 6	มาก
4. ท่านเข้าประชุม และมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด	3.4 8	1.3 2	ปานกลาง
5. ท่านร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน	3.0 9	1.4 5	ปานกลาง
รวม	3.4 9	0.9 2	ปานกลาง

จากตารางที่ 14 พบว่าปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมและรายข้ออยู่ในระดับมาก ยกเว้นข้อ 4. ท่านเข้าประชุม และมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด และข้อ 5. ท่านร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 15 แสดงค่าระดับด้านการจัดการโดยรายละเอียด

ปัจจัยด้านการจัดการ	X	S.D	ค่าระดับ
1. ท่านเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานในที่ที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้น	2.7 7	1.4 3	ปานกลาง
2. ท่านวางแผนและทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด	2.9 3	1.4 6	ปานกลาง
3. ท่านติดตามประเมินผลงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด	2.9 4	1.4 7	ปานกลาง
4. เมื่อท่านเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ท่านจะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา	3.5 3	1.1 9	มาก
5. ท่านหาทางป้องกัน และมีแนวทางแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำ	3.5 2	1.0 1	มาก

6. ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะท่านและเพื่อนบ้านประชุมปรึกษาหารือวางแผน กำหนดกิจกรรมและผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ	3.5 7	1.2 9	มาก
รวม	3.2 1	1.0 6	ปานกลาง

จากตารางที่ 15 พบว่าปัจจัยด้านการจัดการโดยภาพรวมและรายชื่ออยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อ 1. ท่านเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานทันทีที่มีหน่วยงานต่างๆ ได้จัดขึ้น ข้อ 2. ท่านวางแผนและทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด ข้อ 3. ท่านติดตามประเมินผลงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด และลักษณะปัจจัยที่อยู่ในระดับมากได้แก่ข้อ 4. เมื่อท่านเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ท่านจะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา ข้อ 5. ท่านหาทางป้องกันและมีแนวทางแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำ และข้อ 6. ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะท่านและเพื่อนบ้านประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรม และผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ

การวิเคราะห์ค่าระดับการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในจังหวัดสมุทรสาคร
โดยละเอียดจาก 4 ตัวชี้วัด

ตารางที่ 16 แสดงค่าระดับครอบครัวมีความอบอุ่นโดยรายละเอียด

ครอบครัวมีความอบอุ่น	X	S.D	ค่าระดับ
1. ครอบครัวท่านมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันและไม่สามารถประสานความเข้าใจกันได้	3.8 2	1.2 8	ไม่เห็นด้วย
2. ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความสุขสบายปลอดภัยโล่งใจ	4.0 9	1.0 1	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน	4.2 4	0.8 5	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. ทุกคนในครอบครัวท่านรักและเคารพเชื่อฟังท่านเป็นอย่างดี	4.2 0	0.8 9	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
5. ทุกคนครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกัน	4.2 7	0.8 1	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.1 2	0.6 9	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 16 พบว่าค่าระดับครอบครัวมีความอบอุ่นทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง ยกเว้น ข้อ 1. ครอบครัวท่านมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันและไม่สามารถประสานความเข้าใจกันได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับไม่เห็นด้วย

ตารางที่ 17 แสดงค่าระดับเศรษฐกิจมีความสมดุลโดยรายละเอียด

เศรษฐกิจมีความสมดุล	X	S.D.	ค่าระดับ
1. รายได้ในครอบครัวท่านเพียงพอกับรายจ่าย	3.58	1.02	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ท่านปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคและมีเหลือเพื่อนำไปขาย หรือ แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน	3.57	1.25	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือตนเองได้และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่	3.99	1.01	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. ท่านและครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม	3.51	1.18	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	3.66	0.77	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 17 พบว่าค่าระดับเศรษฐกิจมีความสมดุลทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ 18 แสดงค่าระดับองค์กรชุมชนเข้มแข็งโดยรายละเอียด

องค์กรชุมชนเข้มแข็ง	X	S.D.	ค่าระดับ
1. ท่านรู้แล้วว่าการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาจะทำให้ตนเอง และชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และนำความสุขมาสู่ทุกคน	4.2 2	0.7 8	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

2. ท่านทำตามคำแนะนำจากราชการหรือเอกชนในการแก้ไข ปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน	3.9 7	0.8 6	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. ท่านให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มที่ทำประโยชน์ แก่ชาวบ้านและส่วนรวม	4.0 9	0.8 3	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. กลุ่มและสมาชิก คิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหาเองด้วย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน	3.7 8	1.0 0	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	4.0 1	0.6 2	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 18 พบว่าค่าระดับองค์การชุมชนเข้มแข็งทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ 19 แสดงค่าระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนโดยรายละเอียด

การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	X	S.D	ค่าระดับ
1. ทุกคนควรใช้วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติแทนการใช้ ถุงพลาสติกและโฟม	3.71	10. 4	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
2. ท่านแยกขยะและนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี	3.84	1.0 6	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
3. ท่านว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำ ลำคลอง	3.53	1.3 2	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
4. ท่านสนับสนุนช่วยขุดลอกคูคลอง กำจัดวัชพืช ปลูกดอกไม้ ต้นไม้ใหญ่เพื่อความสวยงามให้ร่มเงาบริเวณหน้าบ้านและ ตามถนนหนทาง	4.27	0.8 3	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
5. ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัดบ้านเรือนให้มี ความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะ	4.21	0.8 4	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
รวม	3.91	0.6 5	เห็นด้วยอย่างยิ่ง

จากตารางที่ 19 พบว่าค่าระดับการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทุกข้ออยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

ตารางที่ 20 แสดงค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม

ปัจจัยด้านเทคโนโลยีภูมิปัญญาท้องถิ่น	t
1. ท่านใช้พืชสมุนไพร เช่น ลูกใต้ใบ ว่านรางจืด ฟ้าทะลายโจร ใบพลู ฯลฯ รักษาอาการเจ็บป่วยใช้รักษาให้หายได้	1.53
2. ท่านใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยและบริโภคในครัวเรือน	3.65 *
3. ท่านมีการลดค่าใช้จ่ายหรือลดเวลาในการทำงานด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้	3.15 *
4. ท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มืออยู่ในครอบครัวและหมู่บ้าน	4.01 *
5. ท่านใช้อุปกรณ์เครื่องมืออื่น ๆ เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวก รวดเร็ว และเพิ่มจำนวนได้มากขึ้น	3.16 *
6. ท่านใช้ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยคอก และปุ๋ยหมักเพราะทำให้ดินดีมีคุณภาพและไม่มีสารเคมีที่เป็นอันตรายตกค้าง	0.48
7. ท่านทำปุ๋ยชีวภาพโดยการนำวัชพืช หอยเชอรี่ หัวปลาซบ น้ำมะพร้าวและอื่น ๆ มาหมักกับกากน้ำตาลแทนการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อช่วยลดต้นทุน หรือเป็นการลดค่าใช้จ่าย	0.35
8. ท่านใช้ปุ๋ยเคมี หรือสารเคมีในการปราบศัตรูพืช	2.53 *
9. ท่านนำสิ่งของใช้แล้วมาดัดแปลงและนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อีก	5.05 *
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	
10. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีเงินฝากสะสมและลดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น	5.43 *
11. ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันประหยัดลดการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม	0.22
12. ท่านมีงานทำประจำและมีรายได้ตลอดทั้งปี	2.30 *
13. ท่านประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น	4.87 *
14. การใช้สิทธิกู้ยืมเงินทำให้ท่านเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้นและไม่สามารถฟุ้งตนเองได้	0.16
15. ท่านทำสิ่งของที่เป็นต่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือน	3.04 *
16. ท่านมีภาระหนี้สิน	3.75 *
ปัจจัยด้านทรัพยากร	

17. ท่านนำน้ำที่เหลือจากการซักล้างไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นอีก	2.48 *
18. ท่านใช้ปุ๋ยธรรมชาติหรือวิธีการอื่น ๆ เพื่อช่วยบำรุงดินให้มีสภาพดีขึ้น	2.94 *
19. ท่านปลูกผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด ไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือ เลี้ยงปลา ปลูกผักบุ้ง ผักกระเฉดไว้ตามร่องสวน	3.16 *
20. ท่านนำ ต้นกก ต้นเตย ต้นจาก หรือวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์	2.91 *
21. ท่านและสมาชิกช่วยกันดูแลรักษา และพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นให้มีย่างอุดมสมบูรณ์ ตลอดไป	3.50 *
22. ท่านสนับสนุนให้มีบทลงโทษอย่างรุนแรงแก่ผู้ที่ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า หรือ ผู้ที่ทำให้ น้ำในแม่น้ำลำคลองเน่าเสีย	3.31 *
ปัจจัยด้านจิตใจ	t
23. ท่านและสมาชิกในครอบครัวเป็นคนมีจิตใจที่เข้มแข็งในการต่อสู้กับปัญหาและ อุปสรรค	2.51 *
24. ท่านเป็นคนมักน้อย เสียสละสิ่งต่าง ๆ และเวลาเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและ ผู้อื่น	5.17 *
25. ท่านอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดี ซื่อสัตย์สุจริต และ ไม่เอาเปรียบผู้อื่น	2.20 *
26. ท่านและสมาชิกในครอบครัวยึดมั่นในหลักผู้ใดทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว	3.53 *
27. ท่านมีความขยันหมั่นเพียรในการทำงานและเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้มี ความสามารถเพิ่มมากขึ้น	0.12
28. ท่านพยายามทำงานให้ดีและแสวงหาความรู้เพิ่มเติม	6.76 *
29. ท่านคิด วิเคราะห์ ไตร่ตรองหาทางแก้ปัญหาให้กับตนเอง	0.91
ปัจจัยด้านสังคม	
30. ท่านและชาวบ้านมีความรักใคร่กลมเกลียวสมัครสมานสามัคคี	4.17 *
31. ท่านมีความห่วงใย เอื้ออาทรคอยช่วยเหลือบ้านใกล้เรือนเคียงด้วยความจริงใจ	4.87 *
32. ท่านและสมาชิกในครอบครัวยึดมั่นและร่วมกันปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี	5.77 *
33. ท่านเป็นที่พึ่ง และคอยให้ความช่วยเหลือแก่คนรอบข้าง และเพื่อนบ้าน	0.11
34. ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านคือผู้ที่คอยให้ความช่วยเหลือดูแลท่าน	1.74

35. ท่านกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านช่วยพัฒนาหมู่บ้านอย่างพร้อมเพรียงกัน	6.43 *
36. ท่านมีผู้นำที่ชอบเสียสละ ช่วยเหลือผู้อื่น ทำงานเป็นขั้นตอน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็น และรู้จักการประนีประนอม	5.05 *
37. ผู้นำของท่านยอมรับความก้าวหน้า สามารถนำเทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้านทั่วไป	4.76 *
38. ผู้นำท่านเป็นคนยึดถือความคิดของตนเองเป็นใหญ่ไม่รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น	-0.21

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม	t
39. ท่านและครอบครัวได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน	6.34 *
40. ท่านเห็นว่าชาวบ้านและตัวท่านเองให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านน้อยมาก	0.22
41. ท่านเห็นว่าการพัฒนาหมู่บ้านที่ผ่านมามีหลายคนก็หลายความคิด ทำให้มากเรื่องหาข้อยุติไม่ได้	0.13
42. ท่านเข้าประชุมหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ เมื่อสิ่งนั้นมีผลประโยชน์โดยตรงกับท่าน	1.11
43. ท่านให้ความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง	3.40 *
44. ท่านช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติในหมู่บ้าน	3.48 *
45. ท่านเข้าประชุม และมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านปลอดยาเสพติด	3.41 *

46. ท่านร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยแก้ไขและพัฒนาหมู่บ้าน	3.38 *
47. ความสำเร็จที่เกิดขึ้นได้นั้น ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการประชุม ปรึกษาหารือ กำหนดกิจกรรม และร่วมกันรับผิดชอบในงานที่ทำ	0.02
ปัจจัยด้านการจัดการ	
48. ท่านเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานทันทีที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้น	6.56 *
49. ท่านวางแผนและทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด	7.43 *
50. ท่านติดตามประเมินผลงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด	7.40 *
51. เมื่อท่านเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ท่านจะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา	5.58 *
52. ท่านหาวิธีทำงานให้ง่ายและได้ประโยชน์เพิ่มมากขึ้นด้วยการคิดไตร่ตรองหาความต้องการที่แท้จริงก่อน	0.45
53. ท่านวิเคราะห์หาสาเหตุที่มาของปัญหาเป็นอันดับแรกแล้วจึงคิดหาทางแก้ไขปัญหา	-0.10
54. ท่านหาทางป้องกัน และมีแนวทางแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำ	6.15 *
55. ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะท่านและเพื่อนบ้านประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรม และผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ	2.17 *
ครอบครัวมีความอบอุ่น	
1. ครอบครัวท่านมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันและไม่สามารถประสานความเข้าใจกันได้	2.65 *
2. ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความสุขสบายตลอดไปรุ่งโรจน์ใจ	3.45 *
3. ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน	3.34 *
4. ทุกวันนี้ไม่มีใครสักคนในครอบครัวท่านเข้าใจความรู้สึกเห็นอกเห็นใจท่านเท่าที่ควร	0.82
5. ทุกคนในครอบครัวท่านรักและเคารพเชื่อฟังท่านเป็นอย่างดี	3.33 *
6. ทุกคนครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีความ ผูกพันและเอื้ออาทรต่อกัน	4.17 *

เศรษฐกิจมีความสมดุล	t
7. รายได้ในครอบครัวท่านเพียงพอกับรายจ่าย	3.01 *
8. ท่านปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคและมีเหลือเพื่อนำไปขายหรือแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน	3.61 *
9. ครอบครัวท่านทำมาหากินอย่างยากลำบากมากขึ้นหรือยากจนลงหลังเกิดภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ	0.31
10. ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือตนเองได้และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่	3.07 *
11. ท่านและครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม	3.52 *
12. ทุกวันนี้รายได้ในครอบครัวท่านไม่เพียงพอกับรายจ่าย	0.55
องค์กรชุมชนเข้มแข็ง	
13. ท่านรู้แล้วว่าการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาจะทำให้ตนเอง และชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และนำความสุขมาสู่ทุกคน	3.16 *
14. ท่านทำตามคำแนะนำจากราชการหรือเอกชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน	7.33 *
15. ท่านให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มที่ทำประโยชน์ แก่ชาวบ้านและส่วนรวม	4.22 *
16. กลุ่มและสมาชิก คิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหาเองด้วย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน	4.24 *
17. ทุกวันนี้ท่านให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมให้กลุ่มองค์กรชุมชนในหมู่บ้านมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น	0.72
18. ท่านทราบว่าการร่วมมือและช่วยกันทำงานทำให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็งและน่าอยู่	0.36
การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	
19. ทุกคนควรใช้วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติ แทนการใช้ถุงพลาสติกและโฟม	4.09 *
20. ท่านแยกขยะและนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี	2.87 *
21. ท่านว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำ ลำคลอง	5.03 *
22. ท่านสนับสนุนช่วยขุดลอกคูคลอง กำจัดวัชพืช ปลูกดอกไม้ ต้นไม้ใหญ่เพื่อความสวยงามให้ร่มเงาบริเวณหน้าบ้านและตามถนนหนทาง	2.74 *

23. ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัดบ้านเรือนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ถูกสุขลักษณะ	4.12 *
24. ท่านพยายามหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี โฟม และถุงพลาสติก เพื่อช่วยป้องกันและ ลดปัญหาสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน	0.44

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการหาอำนาจจำแนกรายข้อจากการทดสอบทั้งหมด ค่าอำนาจจำแนกที่ได้พบว่า
ตอนที่ 1 ได้แก่ข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 55 พบว่า ข้อที่ 1, ข้อที่ 6, ข้อที่ 11, ข้อที่ 14, ข้อที่ 27,
ข้อที่ 29, ข้อที่ 33, ข้อที่ 34, ข้อที่ 38, ข้อที่ 40, ข้อที่ 41, ข้อที่ 42, ข้อที่ 47, ข้อที่
52, และ ข้อที่ 53 ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 16 ข้อ ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ
ค่า t ที่ได้มีค่าน้อยกว่า 1.75 ทำให้เหลือจำนวนข้อคำถามเพียง 39 ข้อ ที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ในลำดับต่อไป

ตอนที่ 2 ได้แก่ ข้อที่ 1 ถึง 25 พบว่า ข้อที่ 4, ข้อที่ 9, ข้อที่ 12, ข้อที่ 17, ข้อที่ 18, ข้อที่
24, ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 6 ข้อ ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทำให้เหลือจำนวนข้อ
คำถามเพียง 18 ข้อ ที่สามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ในลำดับต่อไป

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง :
กรณีศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

คำชี้แจง การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลทำให้หมู่บ้านในจังหวัดสมุทรสาครทั้ง 3 หมู่บ้าน ซึ่งมีสถานะเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดนี้มีทั้งหมด 3 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
มีจำนวน 39 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
มีจำนวน 18 ข้อ

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม มีจำนวน 4 ข้อ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือของแต่ละข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง
ในปัจจุบันของท่านมากที่สุด

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
เทคโนโลยีและภูมิปัญญาท้องถิ่น					
1. ท่านเป็นทั้งผู้รับและผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้มืออยู่ในครอบครัวและหมู่บ้าน					
2. ท่านใช้สมุนไพรในการรักษาอาการเจ็บป่วยและ บริโภคในครัวเรือน					
3. ท่านมีการลดค่าใช้จ่ายหรือลดเวลาในการทำงาน ด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้					
4. ท่านใช้อุปกรณ์เครื่องมืออื่น ๆ เพื่อช่วยผ่อนแรง มีความสะดวก รวดเร็ว และเพิ่มจำนวนได้มากขึ้น					
5. ท่านใช้ปุ๋ยเคมีหรือสารเคมีในการปราบศัตรูพืช					
6. ท่านนำสิ่งของใช้แล้วมาดัดแปลงและนำไปใช้ ให้เกิดประโยชน์ได้อีก					
เศรษฐกิจ					
7. ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ มีเงินฝากสะสม และลดการใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น					
8. ท่านมีงานทำประจำและมีรายได้ตลอดทั้งปี					
9. ท่านประกอบอาชีพเสริมเพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
10. ท่านทำสิ่งของที่จำเป็นต่อการบริโภคและ อุปโภคขึ้นเองในครัวเรือน					
11. ท่านมีภาระหนี้สิน					
ทรัพยากร 12. ท่านนำน้ำที่เหลือจากการซักล้างไปใช้ประโยชน์ อย่างอื่นอีก					
13. ท่านใช้ปุ๋ยธรรมชาติ หรือมีวิธีการอื่นๆ เพื่อช่วย บำรุงรักษาดินให้มีสภาพดีขึ้น					
14. ท่านปลูกผักสวนครัว เลี้ยงเป็ด ไก่ ในพื้นที่ว่าง หรือ เลี้ยงปลา ปลูกผักบุง ผักกระเฉดไว้ตามร่องสวน					
15. ท่านนำ ดินกก ดินเตย ดินจาก หรือวัสดุคิบที่มี อยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์					
16. ท่านและสมาชิกช่วยกันดูแลรักษา และพัฒนา ทรัพยากรท้องถิ่นให้มีย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดไป					
17. ท่านสนับสนุนให้มีบทลงโทษอย่างรุนแรงแก่ผู้ที่ ลักลอบตัดไม้ทำลายป่า หรือ ผู้ที่ทำให้น้ำในแม่น้ำ ลำคลอง เน่าเสีย					
จิตใจ 18. ท่านและสมาชิกในครอบครัวเป็นคนมีจิตใจที่ เข้มแข็งในการต่อสู้กับปัญหาและอุปสรรค					
19. ท่านเป็นคนมักน้อย เสียสละสิ่งต่าง ๆ และเวลา เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและผู้อื่น					
20. ท่านอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้เป็น คนดี ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เอาเปรียบผู้อื่น					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
21. ท่านและสมาชิกในครอบครัวยึดมั่นในหลัก ผู้ใดทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว					
22. ท่านพยายามทำงานให้ดีและแสวงหาความรู้เพิ่ม					
สังคม 23. ท่านและชาวบ้านมีความรักใคร่กลมเกลียว สมัครสมานสามัคคี					
24. ท่านมีความห่วงใย เอื้ออาทร คอยช่วยเหลือบ้าน ใกล้เคียงด้วยความจริงใจ					
25. ท่านและสมาชิกในครอบครัวยึดมั่นและร่วมกัน ปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี					
26. ท่านกับสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนบ้านช่วย พัฒนาหมู่บ้านอย่างพร้อมเพรียงกัน					
27. ท่านมีผู้นำที่เสียสละ ช่วยเหลือผู้อื่น ทำงานเป็น ขั้นเป็นตอน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความ คิดเห็น และรู้จักการประนีประนอม					
28. ผู้นำของท่านยอมรับความก้าวหน้า สามารถนำ เทคโนโลยีไปใช้ให้เกิดประโยชน์และเผยแพร่ให้แก่ ชาวบ้านทั่วไป					
การมีส่วนร่วม 29. ท่านและครอบครัวได้รับประโยชน์จากการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน					
30. ท่านให้ความสำคัญในการทำประโยชน์เพื่อ ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์สุขของตนเอง					
31. ท่านช่วยสอดส่องดูแลความผิดปกติในหมู่บ้าน					

ปัจจัยที่มีผลต่อการเป็น หมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
32. ท่านเข้าร่วม และมีส่วนร่วมสนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมหมู่บ้านให้ปลอดยาเสพติด					
33. ท่านร่วมสนับสนุนแสดงความคิดเห็นเพื่อช่วยแก้ไขปัญาและพัฒนาหมู่บ้าน					
การจัดการ 34. ท่านเข้ารับการอบรมหรือไปศึกษาดูงานทันทีที่มีหน่วยงานต่าง ๆ ได้จัดขึ้น					
35. ท่านวางแผนและทำงานในโครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด					
36. ท่านติดตามประเมินผลงานใน โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด					
37. เมื่อท่านเกิดปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต ท่านจะแก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหา					
38. ท่าน หาทางป้องกัน และมีแนวทางแก้ปัญาที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องทำ					
39. ความสำเร็จที่เกิดขึ้นเพราะท่านและเพื่อนบ้านประชุมปรึกษาหารือ วางแผน กำหนดกิจกรรม และผู้ร่วมงานทุกคนมีความรับผิดชอบในงานที่ทำ					

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างทางขวามือของแต่ละข้อความที่ตรงต่อความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย(2)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง(1)
ครอบครัวมีความอบอุ่น					
1. ครอบครัวท่านมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันและไม่สามารถประสานความเข้าใจกันได้					
2. ท่านและสมาชิกในครอบครัวมีความสุขสบายตลอดไปร่งโล่งใจ					
3. ทุกคนในครอบครัวรับฟังความคิดเห็นและยอมรับเหตุผลซึ่งกันและกัน					
4. ทุกคนในครอบครัวท่านรักและเคารพเชื่อฟังท่านเป็นอย่างดี					
5. ทุกคนในครอบครัวคอยดูแลเอาใจใส่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความผูกพัน และเอื้ออาทรต่อกัน					
เศรษฐกิจสมดุล					
6. รายได้ในครอบครัวท่านเพียงพอกับรายจ่าย					
7. ท่านปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคและมีเหลือเพื่อนำไปขายหรือแบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน					
8. ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยเหลือตนเองได้ และรู้สึกพึงพอใจกับสภาพที่ตนเองเป็นอยู่					
9. ท่านและครอบครัวไม่ได้รับผลกระทบจากภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม					

สภาพการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วย อย่างยิ่ง (5)	เห็นด้วย (4)	ไม่แน่ใจ (3)	ไม่เห็น ด้วย (2)	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง(1)
องค์กรชุมชนเข้มแข็ง					
10. ท่านรู้แล้วว่าการรวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาจะทำให้ตนเองและชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และนำความสุขมาสู่ทุกคน					
11. ท่านทำตามคำแนะนำจากราชการหรือเอกชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาหมู่บ้าน					
12. ท่านให้ความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมกลุ่มที่ทำประโยชน์แก่ชาวบ้านและส่วนรวม					
13. กลุ่มและสมาชิก คิดเอง ทำเอง และแก้ปัญหาเองด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน					
การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน					
14. ทุกคนควรช่วยกันใช้วัสดุที่ทำมาจากธรรมชาติ แทนการใช้ถุงพลาสติก และโฟม					
15. ท่านแยกขยะและนำไปกำจัดอย่างถูกวิธี					
16. ท่านว่ากล่าวตักเตือนผู้ที่ทิ้งขยะ สิ่งปฏิกูลลงบนถนน แม่น้ำ ลำคลอง					
17. ท่านสนับสนุนช่วยขุดลอกคูคลอง กำจัด วัชพืช ปลูกดอกไม้ ดันไม้ใหญ่เพื่อความสวยงาม ให้ร่มเงาบริเวณหน้าบ้านและตามถนนหนทาง					
18. ท่านและสมาชิกในครอบครัวช่วยกันจัดบ้านเรือนให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยถูกสุขลักษณะ					

ตอนที่3   แบบสอบถามปลายเปิดเพื่อแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ข้อ 1. บุคคลที่ท่านยึดถือเป็นแบบอย่างและปฏิบัติตามคือใคร เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

ข้อ 2. อะไรคือสิ่งที่ท่านภูมิใจที่ทำให้หมู่บ้านของท่านมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

.....

.....

.....

ข้อ 3. หมู่บ้านของท่านมีความสุขและน่าอยู่เช่นทุกวันนี้เพราะอะไร

.....

.....

.....

ข้อ 4.   ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญก้าวหน้าตลอดไป

.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยขอขอบคุณเป็นอย่างสูงที่ท่านได้สละเวลาตอบแบบสอบถามฉบับนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านหรือชุมชนอื่นที่กำลังพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองได้ประสบผลสำเร็จต่อไปในอนาคต

นางสาวภาวดี ศรีมุกดา
ผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวภาวดี ศรีมุกดา
ที่อยู่	182 หมู่ 4 ตำบลท่าไม้ อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร 74110 โทรศัพท์ (034)472723 06- 7606948
ประวัติการศึกษา	2534 ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา 2531 มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนปัญญาวรคุณ เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
ประวัติการทำงาน	2540-2543 พนักงานขายค่าขนส่งสินค้าทางเรือขาออกไปเอเชีย บริษัท APL CO.,LTD. (THAILAND BRANCH) 2538 พนักงานขายค่าขนส่งสินค้าทางเรือขาออกไปอเมริกา บริษัทพาราชิปปิงเอเย่นซี่ จำกัด 2537 หัวหน้าฝ่ายบริการลูกค้าขาออกอเมริกาบริษัทพาราชิปปิงเอเย่นซี่จำกัด 2535 หัวหน้าฝ่ายเอกสารขาออก อเมริกา บริษัทพาราชิปปิง จำกัด 2533 พนักงานฝ่ายเอกสาร บริษัทพาราชิปปิง จำกัด